

DE OPKOMST

VAN HET

NEDERLANDSCH GEZAG OVER CEILON.

Eerste Gedeelte.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE NEDERLANDSCHE LETTEREN,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS,

MR. P. A. VAN DER LITH,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

op Dinsdag 11 Juni 1895, des namiddags te 3 uren,

DOOR

WILLEM VAN GEER,

GEEGEN TE LEIDEN.

LEIDEN. — A. W. SIJTHOFF. — 1895.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
473549
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
1909

NOV 25 1909

Aan mijne Ouders.

315 1125, 02

VOORWOORD.

Niet dan aarzelend ben ik er toe overgegaan, het onderwerp van mijn proefschrift uit onze koloniale geschiedenis te kiezen.

't Was mij bekend, dat ik hierbij op vele moeilijkheden zou stuiten. Vooreerst toch miste ik een voorbeeld, waarnaar ik mij bij het bewerken van een gedeelte van nagenoeg onontgonnen terrein zou kunnen richten. Voorts vreesde ik en, zooals mij later bleek, niet ten onrechte, dat, daar ik bijna uitsluitend uit onuitgegeven bronnen zou moeten putten, het onderling verband der verschillende gebeurtenissen slechts met groote moeite door mij ontdekt zou kunnen worden, wanneer ik onverhoopt eene leemte in ons koloniaal archief zou aantreffen. Het hoofdbezwaar was echter dit: eene volledige

geschiedenis der Nederlanders in eene hunner overzeesche bezittingen zou ik toch niet kunnen geven. Daartoe ontbraken mij vooral de Portugeesche bronnen, voor eene juiste en onzijdige beschouwing van zaken onmisbaar.

Ondanks al deze bezwaren heb ik, gedrongen door den lust om tot dusverre vrijwel onbekende feiten mede te deelen, mijn plan doorgezet en ziehier de uitkomst: een doorlopend geschiedverhaal betreffende de vestiging der Nederlanders op, en den daarmede gepaard gaanden strijd over een eiland, hetwelk gedurende twee eeuwen tot de belangrijkste bezittingen der Oost-Indische Compagnie heeft behoord.

Zoo getrouw mogelijk heb ik dit verhaal uit enkele gedrukte werken, maar hoofdzakelijk uit onuitgegeven archiefstukken samengesteld. Van het leveren van kritiek heb ik mij zooveel mogelijk onthouden. Daartoe achtte ik mij niet gerechtigd, daar door mij inderdaad, op enkele uitzonderingen na, slechts Nederlandsche bronnen geraadpleegd konden worden.

Oorspronkelijk lag het in mijne bedoeling, een overzicht te geven van den geheelen strijd der Nederlanders met de Portugeezen op Ceilon, welke met de algeheele verdrijving van de laatsten eindigde. Spoedig bleek het mij, dat in dat geval mijn proefschrift te omvangrijk zou worden. Daarom heb ik

mij bepaald met voorloopig een eerste deel het licht te doen zien. Een tweede hoop ik eerlang mede te doen verschijnen.

Die archief-stukken, wier uitgave mij ter aanvulling en vergelijking van mijn werk noodig, en in het algemeen gewenscht toescheen, zijn als bijlagen geplaatst. Alle andere zijn steeds door de letters R. A. aangeduid.

Mocht deze arbeid in geringe mate tot de kennis van een gedeelte der hoogst belangrijke, maar te weinig bekende geschiedenis der Nederlanders in Indië bijdragen, dan acht ik ten volle het doel bereikt, hetwelk ik mij bij het bewerken daarvan voor oogen had gesteld.

U, Hoogleraren van de faculteit der Nederlandsche letteren en ook U, Professor FOCKEMA ANDREAE, wiens lessen over het Oud Hollandsch recht ik gedurende een jaar mocht bijwonen, zij thans, nu mijn proefschrift voltooid is, mijn hartelijke dank betuigd voor het genoten onderwijs en de welwillendheid, door U mij steeds betoond.

Bovenal geldt dit U, hooggeachte Promotor MULLER. Wees Gij overtuigd van mijne diepe erkentelijkheid voor de hartelijke belangstelling en vriendelijke hulp, welke ik zoo menigmaal gedurende mijn studietijd van U mocht ondervinden.

De nagedachtenis van De VRIES, wien ik het voorrecht heb gehad mijnen leermeester te mogen noemen, zal door mij steeds dankbaar in eere gehouden worden.

Ten slotte mijn welgemeende dank aan U, Mr. J. E. HEERES, voor de welwillendheid, waarmede U mij den toegang tot het Koloniaal Archief verleende en waarmede U mij de inlichtingen verstrekte, welke ik bij mijne nasporingen aldaar noodig had.

INHOUD.

Eerste Hoofdstuk.

	Bladz.
Inleiding. Kort overzicht van de geschiedenis der Portugeezen op Ceilon vóór de komst der Nederlanders. Eerste Nederlandsche betrekkingen met den vorst van Kandi . . .	1

Tweede Hoofdstuk.

De Nederlanders op Ceilon 1636—1641	30
---	----

Derde Hoofdstuk.

Het tienjarig bestand met Portugal. Oneenigheden over de verdeling der kaneellanden op Ceilon	74
---	----

Vierde Hoofdstuk.

Voortzetting van den oorlog. Krijgsverrichtingen op Ceilon gedurende het jaar 1644. Het verdrag van Goa	106
---	-----

Vijfde Hoofdstuk.

Verhouding tusschen de Nederlanders en den maharadja van Kandi na den vrede met Portugal. Het verbond van Gale en zijne gevolgen. Het verdrag van den Haag van 27 Maart 1645. Invloed van den opstand der Portugeezen in Brazilië.	136
--	-----

BIJLAGEN.

Onuifgegeven stukken uit het Rijks-Archief te 's Gravenhage.

	Bladz.
I. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 9 December 1637	3
II. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan Karel Reinersz., gouverneur van Paleakatte, 31 Juli 1637	4
III. Willem Jakobsz. Coster aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië, 2 Juli 1638	5
IV. Kommissie voor Philips Lukasz. als opperbevelhebber over de vloot naar Ceilon, 23 September 1639.	5
V. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 9 September 1640	8
VI. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 30 November 1640.	11
VII. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan Willem Jacobsz. Coster, 26 September 1640	17
VIII. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 12 December 1641	18
IX. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 8 Januari 1641	23
X. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 31 Januari 1641.	25
XI. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 14 September 1641	26
XII. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 16 November 1641.	26

	Bladz.
XIII. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan Matthijs Quast en Jan Thijssen, 16 November 1641	27
XIV. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 12 December 1642	28
XV. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 23 December 1642	33
XVI. Jan Thijssen aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië, 31 Maart 1642	34
XVII. Jan Thijssen aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië, 22 Mei 1642	35
XVIII. Jan Thijssen aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië, 1 September 1642	37
XIX. Kommissie voor Pieter Boreel, afgevaardigde van de Hooge Regeering te Batavia aan den Onderkoning te Goa, 20 Oktober 1642	38
XX. Uit de papieren van Pieter Boreel.	
A. Kort dagregister van den opperkoopman Marten Vinck	39
B. Voorslag door Boreel aan den Onderkoning te Goa betreffende het verdeelen der kaneellanden op Ceilon gedaan	42
C. Opgave van de redenen, waarom de wapenstilstand niet op Ceilon is afgekondigd	43
XXI. Pieter Boreel aan Jeremias van Vliet, gouverneur van Malakka, 2 Mei 1643	43
XXII. Jan Dirksz. Galen, bevelhebber op de vloot voor Goa, aan Jeremias van Vliet, gouverneur van Malakka, 30 April 1643	44

	Bladz.
XXIII. Instruktie voor François Caron, hoofd der expeditie naar Ceilon, 29 September 1643.	46
XXIV. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 23 December 1644	52
XXV. Uit de instruktie voor Johan Maetsuycker, afgevaardigde der Hooge Regeering te Batavia aan den Onderkoning te Goa, 9 Augustus 1644	60
XXVI. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan Johan Maetsuycker, 23 September 1644	61
XXVII. Bewindhebbers der O.-I. K. aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië, 31 Augustus 1643	62
XXVIII. Johan Maetsuycker aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië, 15 November 1644	64
XXIX. Jan Thijssen aan Johan Maetsuycker, 5 Oktober 1644.	70
XXX. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 9 Juli 1645	72
XXXI. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 17 December 1645	78
XXXII. Prokuratie van Gouverneur-Generaal en Raden van Indië voor Johan Maetsuycker om met den Onderkoning te Goa een verbond tegen den maharadja van Kandi aan te gaan, 9 Augustus 1644	85
XXXIII. Verbond door Johan Maetsuycker met de Portugeezen tegen den maharadja van Kandi gesloten, 9 Maart 1645.	87
XXXIV. Akte van afkondiging van dit verbond door Jan Thijssen, 25 Mei 1645	89
XXXV. Johan Maetsuycker aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië, 6 Juli 1646.	90

	Bladz.
XXXVI. Johan Maetsuycker aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 9 November 1646	91
XXXVII. Briefwisseling tusschen Johan Maetsuycker en Gonçalo de Veloso, afgevaardigde van den Onderkoning te Goa.	
A. Gonçalo de Veloso aan Johan Maetsuycker, 26 Oktober 1646	92
B. Johan Maetsuycker aan Gonçalo de Veloso, 27 Oktober 1646	93
XXXVIII. Bewindhebbers der O.-I. K. aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië, 16 Augustus 1646	95
XXXIX. Gouverneur-Generaal en Raden van Indië aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 15 Januari 1647.	96

EERSTE HOOFDSTUK.

Inleiding. Kort overzicht van de geschiedenis der Portugeezen op Ceilon vóór de komst der Nederlanders. Eerste Nederlandsche betrekkingen met den vorst van Kandi.

Bijna eene eeuw, voordat de Nederlanders hunne reizen naar de overzeesche gewesten begonnen te ondernemen, hadden de Portugeezen aan eene toevallige omstandigheid hunne aankomst op het eiland Ceilon te danken.

Lorenzo d'Almeida, die in het jaar 1505 door zijnen vader Francisco met negen schepen naar de Malediven werd gezonden, ten einde eenige Arabische koopvaarders op te wachten, welke van Malakka aldaar moesten aankomen, werd op zijn tocht daarheen door een golfstroom noordwaarts naar Ceilon gedreven. Zoo was hij de eerste Portugees, die de kust van dit eiland betrad.

Maar al werd dus het bestaan daarvan reeds in het jaar 1505 aan Francisco d'Almeida bekend, toch is noch door hem, noch door zijnen opvolger d'Albuquerque eene poging gedaan om ook dit land onder hun gezag te brengen. Eerst door Lope Soarez d'Albergaria werd te dien einde in het jaar 1518 een vloot naar Ceilon afgezonden.

De reden, dat de beide mannen, die het Portugeesche gezag in Indië hebben gegrondvest, het eiland Ceilon geene aandacht waardig schijnen gekeurd te hebben, ligt echter

geenszins daarin, dat zij van oordeel waren, dat het aanknoopen van handelsbetrekkingen met de bewoners van dit vruchtbare eiland slechts geringe voordeelen zou opleveren. Van het tegendeel had toch Lorenzo d'Almeida bij zijnen vader te goede getuigenis kunnen afleggen. Door de inboorlingen uitstekend ontvangen, terwijl zij hem in ruil voor de bescherming van zijnen vorst, welke hij hun aanbood, een groot aandeel in hunnen handel hadden toegezegd, moesten hem door zijn, zij het dan ook onvrijwillig, bezoek niet anders dan gunstige vooruitzichten betreffende den handel geopend zijn, die met geringe inspanning schenen te kunnen verwezenlijkt worden.

Het is om eene geheel andere reden dat de Portugeezen dertien jaren wachtten, voor zij hun eerste bezoek aan Ceilon door een tweede lieten volgen. Het in bezit nemen van dit eiland was niet opgenomen in de plannen tot vestiging van het Portugeesche gezag in de Indische gewesten, wier uitvoering door d'Almeida was aangevangen, maar voornamelijk door d'Albuquerque tot stand werd gebracht. Het tegenovergestelde zou men eerder verwacht hebben. Scheen het eiland zich niet als te leenen tot de plaats, waar het centrum van de Portugeesche macht en handel moest worden bepaald? Was het niet als daartoe aangewezen door zijne ligging, nagenoeg midden tusschen de verschillende Indische gewesten, zoodat bijna alle schepen, van Oost en West komende, de ruime havens binnenliepen, waarmede de natuur dit eiland had begiftigd? Toch heeft d'Albuquerque voor politieke doeleinden van Ceilon's gunstige gesteldheid geen gebruik gemaakt ¹⁾. Zijne plannen bewogen zich in eene andere rich-

---

¹⁾ RAYNAL noemt het een bepaalde font van de Portugeesche gezagvoerders, dat zij niet op Ceilon den hoofdzetel van hun bestuur en handel hebben gevestigd.

[Histoire Philosophique et Politique des Etablissements et du Commerce des Européens dans les deux Indes. La Haye, 1774. I. pg. 106.]

ting. Wellicht beschouwde hij eene vestiging op Ceilon alleen uit een handelsoogpunt voordeelig. En wat het aanknoopen van handelsbetrekkingen betreft, daartoe kon hij eerst dan overgaan, wanneer hij volgens zijn stelsel aan de macht van zijn volk een voldoende aantal vaste steunpunten over geheel Indië zou hebben verschaft.

En voor dit werk had hij al zijn tijd en krachten noodig. Den geheelen duur van zijn bewind (1509—1515) heeft hij er aan ten koste gelegd. Niet alleen dat hij het opperbestuur over alle koloniën, vestigingen en nederzettingen in ééne krachtige hand wilde vereenigen, maar vooral wilde hij tot elken prijs meester worden van de sleutels, welke toegang verleenden tot de handelswegen van en naar Indië. Ormus en Aden, de stapelplaatsen zijner geduchte mededingers, de Arabieren, moesten worden veroverd. Voorts moest niet op ééne plaats, te midden der Indische gewesten gelegen, het centrum van de Portugeesche macht en handel worden gevestigd, maar twee, beide nog te veroveren, sterkten werden door d'Albuquerque daarvoor bestemd. In het Westen Goa, tevens de zetel van het Portugeesch bestuur; in het Oosten Malakka, als onmisbare stapelplaats voor den handel uit en naar China, met de oostkust van Voor-Indië en als steunpunt voor de operatiën in Achter-Indië en den geheelen Indischen Archipel. ¹⁾

Wij weten, hoe d'Albuquerque bijna al zijne grootsche plannen heeft volvoerd, hoe hij Goa, Ormus en Malakka heeft vermeesterd; maar tevens is het ons bekend, dat de hardnekkige strijd jaren duurde zoodat, toen de uitstekende veldheer en krachtige gebiedster werd vervangen en kort daarna stierf, hij zijnen opvolger een door den mislukten aanslag op Aden nog onvoltooide taak moest achterlaten. Het is thans ook duidelijk, om welke reden geene aandacht aan de Ceilonsche aangelegenheden kon worden gewijd, gedurende den tijd, dat hij het

¹⁾ De Jonge, Opkomst van het Nederlandsch gezag in O.-Indië. II. pg. 72.

oppergezag voerde. D'Albuquerque kon er niet aan denken een aanvang te maken met een werk, wanneer het eerst nog door de uitvoering van een ander moest worden voorbereid. Hij had de Portugeesche macht vaste steunpunten verschaft; het was thans aan zijnen opvolger overgelaten daarvan gebruik te maken en vandaar uit ondernemingen naar nog onontgonnen terrein op touw te zetten.

Zoo kwam het, dat eerst door Lope Soarez d'Albergaria pogingen konden worden aangewend om aan zijne landgenooten een duurzaam verblijf op het eiland Ceilon te verschaffen en hen de voordeelen van den handel aldaar te doen genieten.

Ceilon werd destijds voor het grootste gedeelte door Singaleezen bewoond; in het Noorden hadden zich Malabaren gevestigd, voor tijden van het Voor-Indische schiereiland overgekomen. Over beide volksstammen heerschte een aantal grootere en kleinere vorsten, die op hunne beurt in meer of mindere mate afhankelijk waren van eenen algemeenen soeverein, Dharma Prakramabahu IX, tevens radja van Kotta, eene landstreek, waarin ook de haven Kolombo was gelegen. Maar de tijden waren lang voorbij, dat een maharadja van Ceilon met eene vloot van 500 schepen naar Kambodja kon oversteken om de stoornis, welke de handel der Singaleezen aldaar had ondergaan, te wreken. Sinds lang was de macht dier soevereinen diep gedaald, verzwakt door den krijg, dien zij onophoudelijk tegen de mededingers naar het oppergezag, bijna elk der hun onderhoorige vorsten, hadden te voeren. Gedurende dien krijg hadden de Mohammedanen zich in de havenplaatsen neergezet en den handel grootendeels tot zich getrokken. Het waren hier, evenals elders, Arabieren, die de voortbrengselen van het land naar Ormus en Aden vervoerden om ze vandaar uit overal heen, ook over Europa, te verspreiden. De handelswaaren bestonden uit edelgesteenten, die uit het gebergte in het binnenland werden gehaald; eene niet groote hoeveelheid peper, de tanden van olifanten en deze

dieren zelf, zeer in trek bij de radja's van Voor-Indië. Ook areek werd veel verzonden; maar dit alles beteekende niets tegenover den uitvoer van het voornaamste produkt, de kaneel. Nergens werd betere gevonden; de Ceilonsche overtrof verre die, welke uit China, Kochinchina, de eilanden Timor, Mindanao of de kust van Malabar werd verscheept. ¹⁾ Dank zij de groei-kracht van de kaneelplant, was de produktie dier specerij overvloedig en bracht zij haren verkoopers aanzienlijke winsten op.

Geen wonder, dat de Portugeezen er allereerst op bedacht waren zich, met den handel in de andere waren, vooral dien van den kaneel toe te eigenen, welke ook hun, zooals zij konden verwachten, aanmerkelijke voordeelen zou opleveren. Zij achtten het noodig, zich daartoe een blijvend gezag te verschaffen over de landen zelve, waar de kaneel wordt verbouwd. Niet op het geheele eiland groeide deze plant; men vond haar slechts op eene strook laagland, die zich langs een gedeelte van de zuid- en de westkust uitstreckte en dus aan de eene zijde door de zee, aan de andere door bosschen en bergen werd begrensd. Dit terrein wenschten de Portugeezen in hunne macht te krijgen en door sterke forten tegen de invallen der inboorlingen te beveiligen. Door gebruik te maken van dien strijd tusschen de verschillende vorsten, door hen tegen elkander op te stoken, nu eens den een, dan weer den ander hulp verleene, die deze duur genoeg moesten betalen, wisten zij hun doel te bereiken. Niet zonder zelve in de grootste gevaren te hebben verkeer, kregen zij allengs alle havenplaatsen op de noord-, west- en zuidkust in hun bezit en hadden dientengevolge het monopolie van den kaneelhandel bemachtigd. Hunne vestigingen waren als zoovele poorten, die het binnenland van Ceilon en zijne inwoners geheel van de buitenwereld afsloten. Alle in- en

---

¹⁾ Histoire de l'isle de Ceylan, écrite par le capitaine J. RIBEIRO et présentée au Roi de Portugal en 1685, traduite du Portugais par l'abbé Le Grand. Amsterdam, 1701. pg. 10 vlg.

uitvoer ging door Portugeesche handen of door die van hen, welke aan de nieuwe eigenaars cijnspflichtig waren gemaakt.

Hoewel de Portugeezen met deze machtsontwikkeling voornamelijk de voordeelen hadden beoogd, die het monopolie van den handel hun zou opleveren, waren er toch ook politieke belangen in het spel. Hunne macht in Voor-Indië was bijna uitsluitend op de kust van Malabar gevestigd, waar Goa, het centrum van hun bestuur en hunnen handel, in onmiddellijk verband stond met de overige op genoemde kust gelegen handelsplaatsen: Kananor, Kranganor, Koilan en Koetsjien, gewichtige en sterke vestingen, vooral de laatstgenoemde, waar een aantal Portugeezen, rijke Israëlieten en Malabaarsche Arabieren woonden, die zich met den handel bezighielden, niet-tegenstaande de voortreffelijke peper, het voornaamste artikel op deze kust, onder het monopolie der kroon was gebracht.

De stellingen, die de Portugeezen op de oostkust van Voor-Indië hadden ingenomen, waren van een geheel anderen aard. Slechts op twee plaatsen, te Negapatnam op de kust van Karnatica, en te St. Thome, waren zij bepaaldelijk gevestigd. Als steunpunten van hunne macht beschouwd hadden beide nederzettingen eene uiterst geringe beteekenis. Maar des te meer uitgebreidheid had de handel, welke aldaar en op de andere plaatsen langs de kust van Karnatica en die van Madure voor rekening van Portugeesche kooplieden werd gedreven, voornamelijk in doeken en kleeden, welke westwaarts naar Ormus en de kusten van Afrika en Arabië, oostwaarts naar Arakan, Martaban, Queda, Siam en Kambodja werden gevoerd, terwijl de lijnwaden van het noordelijker gelegen Bengalen meest naar Malakka, den Soenda-archipel en de Molukken werden verzonden. „Het kenmerkend verschil tusschen den handel der Portugeezen op de westkust en dien „op de oostkust van Voor-Indië,” bestond, zooals een heden-daagsch schrijver het uitdrukt, ¹⁾ „hoofdzakelijk hierin, dat

---

¹⁾ De Jonge, Opkomst. II. 82.

„op de westkust de officiële, de gouvernementshandel was gevestigd, terwijl op de oostkust meer de nering en de nijverheid van bijzondere personen, voor zooverre die toen, onder een Oostersche heerschappij kon bestaan, werd aangetroffen. Was Portugals gezag en handel in het Westen schijnbaar althans onoverwinnelijk, op Indië's oostkust was de handel ongedekt en onverdedigd.”

Deze toestand sproot voornamelijk voort uit het feit, dat in tegenstelling met de westkust de oostzijde slechts weinige havens bezat, dat zij in sommige gedeelten van het jaar niet toegankelijk was en om die reden de vestigingen aldaar niet voldoende van buitenaf konden ondersteund worden ¹⁾. Vandaar de geringe machtsontwikkeling der Portugeezen op de kust van Koromandel. Zij zagen echter in, dat deze kust toch diende beveiligd te worden, zou de handel aldaar op voldoende wijze zijn beschermd. En dit kon althans gedeeltelijk geschieden, door als bolwerk Ceilon te gebruiken, hetwelk als door de natuur daartoe scheen te zijn voor bestemd en reeds sinds eeuwen met de nabijgelegen kust in eene nauwe verbintenis stond ²⁾. Wie Ceilon in zijne macht had, kon ook de kust van Madure beheerschen. Ook om die reden dus was voor de Portugeezen eene krachtige ontwikkeling van hun gezag op Ceilon gewenscht; hunne positie aldaar was nauw met die van de overzijde verbonden en wij zullen later gelegenheid te over hebben om op te merken, hoe met de verzwakking en vernietiging van het Portugeesche gezag op Ceilon ook hunne stellingen op een groot ge-

¹⁾ Baynal, Hist. Phil. I. 107.

²⁾ Marco Polo plaatst in zijn reisverhaal te midden van zijne mededeelingen over Ceilon, berichten over Koromandel. Men mag opmaken, dat de van ouds bestaande betrekkingen tusschen Ceilon en de oostkust van Voor-Indië hem aanleiding tot die rangschikking hebben gegeven.

Voyage de Marco Polo en Peregrinatio Marci Pauli in Tome I van het Recueil de Voyages et de Mémoires, publié par la société de géographie. Paris, 1824.

deelte der kust van Koromandel niet langer houdbaar waren.

Tegen het einde der 16de eeuw had de Portugeesche heerschappij op Ceilon het toppunt van haren bloei bereikt. Zij strekte zich, zooals reeds is vermeld, over alle belangrijke havenplaatsen uit. De kaneelvelden werden beheerscht door Gale op de zuid-, Kolombo, tevens de hoofdplaats van handel en bestuur, en Negombo op de westkust. In het Noordwesten hadden de Portugeezen eenige forten gebouwd met het doel om het drukke verkeer van het binnenland met de buitenwereld geheel in hunne handen te stellen. Van deze forten was dat te Jaffanapatnam het gewichtigste; maar ook datgene, hetwelk hun het bezit van het eiland Manaar waarborgde, was zeer belangrijk. Op dit eiland toch hielden de inwoners, evenals die van het aan de overzijde op het vasteland gelegen vlek Tutukorin, zich bezig met de parelvisserij. De tusschengelegen zee-engte bevatte vele pareloesters; hunne vangst en verdere bewerking maakte de nijverheid uit der bevolking, welke aan weerszijden woonde. Van haren arbeid wisten de Portugeezen eveneens veel voordeel te trekken.

Behalve deze groote vestigingen waren nog verscheidene kleinere forten opgetrokken, waarvan Kaliture, tusschen Gale en Kolombo gelegen, het belangrijkste was. In het algemeen moesten deze vestigingen òf de kaneelvelden beveiligen, òf de havenplaatsen bezetten.

De oostkust was open gelaten. Dit rotsachtige gedeelte van het eiland bracht niets voort, dat voor den handel kon dienen; het leverde slechts een weinig zout. Wel bevonden er zich een tweetal goede havenplaatsen, Battikaloa en de groote baai van Trinkonomale, maar de Portugeezen hadden het niet noodig geacht deze havens te bezetten, daar zij ze niet behoefden te gebruiken en in de meening verkeerden dat er van die zijde geen gevaar was te duchten.

Tegelijkertijd, dat het Portugeesch gezag aldus op het eiland was gevestigd, had ook de krijg een einde genomen, welke sinds tijden over de opperheerschappij van Ceilon door

de vorsten aldaar was gevoerd. Als overwinnaar trad de radja van Kandi uit den strijd te voorschijn, een vorst, wiens gebied in het bergachtige middengedeelte van het eiland was gelegen. Indertijd verjaagd en van zijn land beroofd door den radja van Kotta, had hij hulp gezocht bij de Portugeezen, welke ook in onmin met laatstgenoemden potentaat leefden. Om des te gereeder de gevraagde hulp te verkrijgen, had hij zich in schijn tot het Kristendom laten bekeeren en bij den doop den naam aangenomen van den overleden broeder des Portugeeschen konings, Dom João d'Austria. Door zijne bondgenooten, zoodra de gelegenheid zich voordeed, op den troon hersteld, had hij de macht van zijnen tegenstander, Radja Singha van Kotta, geheel vernietigd en ook de overige vorsten van het eiland aan zich onderworpen. Maar nadat hij aldus de souvereiniteit over geheel Ceilon had verworven, keerde hij zich ook tegen zijne vroegere vrienden, de Portugeezen. Hij wilde eene poging aanwenden om den muur te verbreken, dien door hen tusschen zijn rijk en het vaste land was opgetrokken. Maar, had hij in het eerst al eenig succes gehad, weldra keerde de kans; verontrust over de nadeelen, die hij hun had toegebracht, zonden de Portugeezen eene groote krijgsmacht naar Ceilon en versloegen daarmede zijne legerbenden en toen de 17e eeuw aanbrak, was Dom João naar het binnenland teruggedrongen, terwijl zijne vijanden in zijne havens de voordeelen genoten, die hun door den handel met de voortbrengselen van zijn gebied werden verschaft ¹⁾.

Zoo stonden de zaken op het eiland Ceilon ten tijde dat de Nederlanders hunne tochten naar de overzeesche gewesten

---

¹⁾ Behalve aan de reeds genoemde, is het medegedeelde in hoofdzaak aan de volgende werken ontleend, waarvan sommige ook in de volgende hoofdstukken worden aangehaald:

Nauwkeurige beschrijvinge van Malabar en Choromandel, derzelve aan-

begonnen te ondernemen. 't Waren voorloopig nog de schepen, door verschillende maatschappijen en particuliere personen uitgerust, welke den geheelen Indischen Oceaan doorkruisten en wier bevelhebbers zich ten doel stelden om, ieder voor hunnen reeder, de voordeeligst mogelijke handelsbetrokkingen aan te knopen met de inwoners van landstreken, waar zij zich, dikwijls op goed geluk, lieten heen voeren. Moedig en onverschrokken, maar tevens beleidvol moesten deze zeelieden zijn, waar zij zoo vaak te doen kregen met eene bevolking,

---

grenzende Rijken en het machtige Eyland Ceylon, door PHILIPPUS BALDEUS, dienaar des godlijken Woordts, eertydts op Ceylon en nu tot Geervliet. t'Amsterdam. Anno 1672.

Voyage de FRANÇOIS PYRARD [DE LAVAL], contenant sa navigation aux Indes Orientales, Maldives, Moluques etc., divisé en trois parties. Paris. 1679.

VALENTIJN, Beschryvinge van het Eyland Ceylon. Deel V van de uitgave van 1726.

't Eyland Ceylon in syn binnenste of 't koningrijk Candy geopent en nauwkeuriger dan oyt te vooren ontdeekt door ROBERT KNOX, scheepscapitain der Engelsche Oost-Indische Compagnie, die 20 jaren langh in dit gewest gevanckelijk aengehouden geweest en eyndlyck 't selve door de vlugt ontkomen is. Vertaald door S. de Vries. Tot Utrecht, 1692.

Histoire des découvertes et conquêtes des Portugais par le R. P. Jos. FRANÇOIS LAFITAU. Paris, 1734.

Itinerarium ofte voyage ende schipvaart naer Oost- ofte Portugaels Indien, door JAN HUYGEN VAN LINSCHOTEN. Amsterdam, 1595—1596.

Geschichte des Portugiesischen Kolonialwesens in Ost-Indien von FRIEDRICH SAALFELD. Göttingen, 1810.

Geschiedenis der Nederlanders buiten Europa etc. door W. G. VAN KAMPEN. Haarlem, 1831.

Geschiedenis der Nederlanders in Indie door J. LAUTS Groningen, 1853.

History of Ceylon by W. KNIGHTON. London, 1845.

Ceylon, an account of the Island, physical, historical and topographical etc. by Sir JAMES EMERSON TENNENT. 4th. edit. 2 volumes. London. Longmans, 1859.

The Portuguese in India, being a history of the rise and decline of their Eastern Empire by F. C. DANVERS. 2 vol. London. W. H. Allen and Co. 1894.

welke, dank zij het onderdrukkingssysteem der Portugeezen, alle Europeanen als hunne natuurlijke vijanden moest beschouwen en hunne aankomst en landing met argwanende blikken gadesloeg.

Onder dezulken wordt aan JORIS VAN SPILBERGH eene eerste plaats toegekend, zeker niet het minst om de talentvolle wijze, waarop hij de Nederlandsche belangen op Ceilon heeft behartigd. Spilbergh's lotgevallen op dit eiland zijn bekend en het is slechts volledigheidshalve, dat zij hier in het kort in herinnering worden gebracht. ¹⁾

Den 5 Mei 1601 was de Nederlandsche admiraal uitgezeild met zijne drie schepen: de Ram, waarop hij zelf, het Schaap, waarop de vice-admiraal Guyon Lefort het bevel voerde, benevens het jacht het Lam. Deze schepen waren uitgerust door Balthazar de Moucheron, een van de laatste ijverige ondernemers, die als bijzondere personen de tochten naar Oost-Indië volhielden. Het verhaal van Spilbergh's reis valt grotendeels buiten ons bestek. Genoeg zij het mede te deelen, dat hij na aan zijne eerste bestemming naar de „îles Moucheron” ²⁾ voldaan te hebben, den 29 November in de Tafelbaai voor anker kwam om vervolgens den 27 December van hetzelfde jaar Kaap de Goede Hoop om te stevenen en aldus Afrika's oostkust te bereiken. Bij Madagaskar verdwaalde de vice-admiraal Guyon Lefort, terwijl bij de Komorren-eilanden ook het jacht het Lam van het admiraal-schip afgeraakte. Toen de zaken op Afrika's oostkust niet zeer naar wensch gingen, maakte Spilbergh gebruik van den stroom om den oceaan over te steken. Hij verwijsde eenigen tijd in de Indische zee boven de Malediven, daarna voor de kust van Koetsjien, en verscheen eindelijk

---

¹⁾ Historiaal Journael van de Voyagie naar d'Oost-Indien onder 't beleyt van den Heer Admiraal Joris van Spilbergen (de oorspronkelijke uitgave in Begin en Voortgang der O.-I. Comp. 1646. I. 10de stuk.)

²⁾ De Jonge, Opkomst II pg. 274.

op de westkust van Ceilon, welk eiland hij bij Gale om moest zeilen om zijn doel, de haven Battikaloa, te bereiken ¹⁾). Gelijk vroeger is medegedeeld, hadden de Portugeezen het niet noodig geacht deze havenplaats te bezetten. Wel hadden zij den aldaar resideerenden vorst cijnsplichtig gemaakt, hetgeen beteekende, dat deze het tegendeel van hun vriend of

---

¹⁾ Volgens de Jonge (II. pag. 272—275) zou de aankomst van Spilbergh in bovengenoemde haven louter aan het toeval te danken zijn geweest. Vgl. zijne woorden op pag. 275: „hij schijnt nu (van de oostkust van „Afrika) met den stroom te zijn medegevoerd in de Indische zee tot boven „de Malediven, daarna langs de kust van Coetsjin, en eindelijk op de west- „kust van Ceylon te zijn aangekomen. Hier waren alle kustplaatsen door „de Portugeezen bezet en viel er geen andere keuze, als om Punt de Gale „te dubbelen en weder noordwaarts naar Ceylon's oostkust op te steken. „Op den 31 Mei 1602 verscheen Spilbergh ter reede van Matticalao of „Batticalao, alwaar eenigen tijd later zijn admiraal zich weder bij hem voegde.” Het feit nu, dat Lefort zijnen bevelhebber te Battikaloa kwam opzoeken, pleit m. i. sterk voor het vermoeden, dat de reisroute òf reeds door de Moucheron was bepaald, en de tocht niet uitsluitend naar de îles Moucheron was gericht, òf door Spilbergh zelf op de Afrikaansche kust was vastgesteld. Dat Spilbergh order had gekregen Battikaloa aan te doen, wordt ook geopperd door P. A. Tiele in het 6e zijner artikelen over de „Europeërs in den Maleischen Archipel” pg. 15 (geplaatst in de Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned. Indië), waar hij, bij het verhaal van den tocht van Cornelis de Houtman in 1589, het volgende schrijft: „van Atjeh komende, deden zij een der Nicobaren aan om zich te ververschen en voeren toen naar Ceylon, waar zij zich van rijst wilden voorzien; tot hun geluk maakten zij onderweg een schip buit, dat met rijst geladen van Nagapatam naar Atjeh voer. Van de bemanning, allen Indiërs en Maleiers, vernamen zij, dat te Battikaloa aan de Oostkust van Ceylon veel handel gedreven werd en dat zij daar gemakkelijk lading en verversching zouden kunnen vinden, daar de koning een groot vijand was der Portugeezen. Misschien is dit bericht de aanleiding geweest tot Spilbergh's bezoek aan die havenplaats, twee jaren later. Thans trachtte men te vergeefs Ceylon te bereiken. Voortdurende tegenwind dwong de schepen tot de terugreis.” Bedoeld bericht kon 8 Aug. 1600 aan de Moucheron zijn overgebracht, het tijdstip van terugkomst van de Houtman, die ook voor rekening van dien ondernemer was uitgevaren.

bondgenoot moest wezen. De radja van Battikaloa stond in nauwe relatie met zijnen soeverein, den maharadja Dom João en evenals dezen was hij geneigd den Portugeesche overheerschers alle mogelijken afbreuk te berokkenen.

Dit zou Spilbergh spoedig ondervinden. Wegens hunne blanke gelaatskleur hield de radja van Battikaloa hem en de zijnen voor Portugeezen; uit vrees voor deze natie dorst hij echter geene openlijke daden van vijandschap te plegen, maar trachtte hij den nieuw-aangekomenen eenen valstrik te spannen. Hij ontving Spilbergh eerst met veel schijn van vriendschap, bij welke gelegenheid deze niet naliet er op te wijzen, dat hij en de zijnen Nederlanders, dus vijanden der Portugeezen, waren. Desniettemin gaf de radja zijne verraderlijke plannen niet op, maar verzocht hij Spilbergh zijn schip op den wal te halen, zooals dat volgens hem te doen gebruikelijk was. Hoewel Spilbergh wel vermoedde, dat men met dit verzoek niets goeds in den zin had, toonde hij zich toch volstrekt niet bevreesd; behendig wist hij de pogingen tot verraad te verijdelen. Zelf verzocht hij eenen loods of stuurman met eenig volk om zijn schip op het strand te helpen zetten. Nauwelijks hadden echter deze personen zijn dek betreden, of hij liet het meerendeel in gijzeling zetten, als voorzorgsmaatregel, dat hem en den zijnen door den radja geen leed zou kunnen worden aangedaan. De overige Singaleezen zond hij terug, na hen nogmaals uitdrukkelijk verzekerd te hebben geen Portugees maar een Nederlander te zijn, gekomen om met hen op vriendschappelijke wijze handel te drijven. Ten bewijze daarvan zond hij den radja eenige geschenken en liet verder te zijner eere „alle de vlaggen ende standers waeyen ende „het gheschut rondtom afschieten, dat den Coninck meer ver- „vaerden als vereerden.” ¹⁾ Door deze krachtige houding boe-

¹⁾ Historiaal Journael pg. 26. Valentijn geeft er in zijne beschrijving van Ceilon (V pg. 100—107) een uitvoerig excerpt van.

Vgl. ook Van Kampen t. a. p. I, pg. 118—126.

zende Spilbergh den radja ontzag in, maar van wederzijdsch vertrouwen was geen sprake meer en de Nederlanders zagen wel, dat zij bij dezen vorst niet in hunne plannen zouden slagen. Maar terzelfder tijd kwamen zij er achter, dat er te Battikaloa zeer weinig te handelen viel en tevens, dat de radja niet de heer en meester van het land was, waarvoor zij hem hadden gehouden, maar dat hij stond onder den maharadja, zonder wiens goedkeuring hij, naar zij vermoedden, niets met de vreemdelingen durfde overeen te komen, ook al was hij overtuigd, dat dezen niet tot de gehate en gevreesde natie behoorden.

Terstond besloot Spilbergh zich rechtstreeks tot den maharadja te wenden. Een naar Kandi afgezonden kommissie kwam behouden met brieven en geschenken terug, en daar diens tengevolge de radja van Battikaloa teekenen van toenadering begon te geven en de vice-admiraal Guyon Lefort inmiddels met zijn schip in de haven was komen opdagen, besloot Spilbergh zich zelf met een gevolg van 10 personen in het binnenland te wagen om persoonlijk aan het Kandische hof vriendschaps- en als het kon ook handelsbetrekkingen aan te knopen. En zijn moedig besluit werd beloond; zoowel op de plaatsen, waar hij zich onderweg ophield, als in de hoofdstad van den maharadja werd hij met vorstelijken luister en groote vriendschapsbetuigingen ontvangen. Tot dit laatste droeg vooral de omstandigheid bij, dat Spilbergh zich minder voordeed als een koopman, die handelszaken kwam doen, maar meer als een gezant van graaf Maurits van Nassau, die door dezen was afgezonden om met den keizer van Ceilon tegen hun beider vijanden, de Portugeezen en Spanjaarden, een verbond te sluiten. Ten bewijze hiervan schonk hij den maharadja een beeltenis van Maurits te paard in volle wapenrusting te midden van krijgsgewoel, dat den slag van Nieuwpoort voorstelde; tevens verhaalde hij veel over deze kortelings behaalde groote overwinning van zijnen meester, het geen den Kandischen vorst zoozeer in verrukking bracht, dat hij aanbood zelf met de keizerin, de prinsen en prinsessen

als arbeiders kalk en steen aan te dragen, zoo de groote Maurits eene vesting op Ceilon wilde stichten. Vele geschenken, brieven en beloften gaf de maharadja nog aan Spilbergh voor den beroemden veldheer mede, bij wien hij den admiraal tevens tot zijn gevolmachtigd afgezant benoemde. Hierop keerde deze weer naar het strand te Battikaloa terug.

Wel waren de Nederlanders nu overtuigd van de genegenheid, welke de Singaleesche vorst jegens hen, als vijanden der Portugeezen, scheen te koesteren, maar het doel hunner komst was toch eenigszins gemist. Handelswaren waren hun slechts in zeer geringe mate verschaft. Op hunnen terugtocht uit Kandi werd hun een weinig kaneel en peper achterna gezonden en hadden zij eenigen ruilhandel in edelgesteenten van geringe waarde gedreven, maar dit was toch in de verste verte niet, hetgeen zij hadden kunnen verwachten. Spilbergh en de zijnen konden niet weten, dat de maharadja, dank zij de overheersching der Portugeezen, zoo weinig over de voortbrengselen van zijn land kon beschikken. Waarschijnlijk om zijne positie op te houden, had deze hun medege-deeld op het oogenblik weinig specerijen in voorraad te hebben, maar in het vervolg veel te kunnen leveren. Met deze toezegging konden de Nederlanders zich troosten en, na alvorens nog eenige kleine Portugeesche handelscheepjes genomen en verbrand te hebben en een paar der hunnen bij den maharadja te hebben achtergelaten, hunne reis naar Atjeh voortzetten.

Nog vóór de gunstige ontvangst van Joris van Spilbergh aan het Kandische hof in de Nederlanden bekend kon zijn, werd van daar uit reeds een tweede tocht naar Ceilon ondernomen. Den 13 Maart 1602 verlieten drie schepen, waarover Sebald de Weert het gezag voerde, de haven van Vlissingen; zij maakten deel uit van een eskader van 15 zeilen, waarvan de overige onder het bevel van den admiraal Wybrand van Warwijck eene bestemming hadden naar den Indischen Archipel en China. Slechts de geldkracht der verbonden handelslichamen, thans als Algemeene Geoktrooieerde Oost-

Indische Kompagnie vereenigd, had zulk eene groote vloot bijeen kunnen brengen en haar bemannen met over de 1000 koppen; te samen genomen eene niet geringe macht, vergeleken met de kleine, vaak slecht bemande vaartuigen, zooals er nog in het vorige jaar door particuliere personen en handelsvereenigingen, bij drie of vier te gelijk, op den gevaarvollen tocht naar de overzeesche gewesten waren uitgezonden.

Regelrecht zette de Weert koers naar Ceilon en, dank zij eene voorspoedige reis, bereikte hij reeds den 29 November de haven van Battikaloa. Wel is waar kon hij daar evenmin als Spilbergh lading verkrijgen, maar de wijze, waarop de maharadja zijnen voorganger had bejegend, kwam hem spoedig ter oore en onverwijd besloot hij diens voorbeeld te volgen. Na twee zijner schepen naar Atjeh vooruitgezonden te hebben, ondernam de Weert eveneens de reis naar Kandi,¹⁾ waar ook hij op vriendschappelijke en eervolle wijze werd ontvangen door den maharadja, die blijkbaar nog geheel onder den indruk was van het bezoek van de Nederlanders, nu enkele maanden geleden. Verschillende vragen werden aan de Weert gesteld, zoo over den toestand en de macht der Vereenigde Gewesten als over graaf Maurits, wiens portret, blijkbaar opzettelijk, in de gehoorzaal was opgehangen, en toen zijne antwoorden overeenkwamen met die, welke Spilbergh op dezelfde vragen had gegeven en hij ook een zegelring kon vertoonen met hetzelfde wapen, waarmede de beeltenis van den Hollandschen stadhouder was versierd,

---

¹⁾ „Historische Verhael van de Reyse gedaen in de Oost-Indien met 15 „schepen voor reeckeninghe van de Vereenichde Gheoctroyeerde Oost-Indische „Compagnie, onder het beleydt van den vroomen ende manhaften Wybrandt „van Waerwijck als Admiraal ende Sebaldt de Weert als Vice-admiraal, Wt „de Nederlanden ghevaeren in den Jare 1602” in Begin ende voortgang der O.-I. C. I, 11de stuk. Dit „Verhael” bestaat uit het journaal van van Warwijck, waarin dat van Sebaldt de Weert (pg. 6—52) is ingelascht.

Over de Weert vgl. ook de Jonge III pg. 3—16 en van Kampen t. a. p. I. 133—137.

scheen de maharadja van de goede trouw en de vriendschap der Nederlanders volkomen overtuigd. Daar de Nederlandsche vlootvoogd beweerde naar Indië gekomen te zijn met het doel de Portugeezen allerwege aan te tasten en hun afbreuk te berokkenen, verzocht de slimme Singalees hem om daarmede op Ceilon dan maar dadelijk te beginnen en b. v. de vesting Gale met zijne schepen aan de zeezijde af te sluiten, als wanneer hij, Dom João, zelf met een groot leger deze Portugeesche vestiging aan de landzijde zou aantasten. Dit lag nu echter niet geheel in de bedoeling van de Weert, die als echt koopvaardij-kapitein slechts dan van plan was krijg te voeren, wanneer hij daarmede rechtstreeksch voordeel dacht te kunnen behalen. Hij gaf dus den maharadja onbewimpeld te kennen, gaarne met hem de Portugeezen uit zijne havenplaatsen te willen verdrijven, mits zijne kosten vergoed werden door de levering van eene goede hoeveelheid specerijen, met een gedeelte waarvan hij nu vast zijn schip kon beladen. Dan zou hij hiermede naar huis gaan om meerdere hulp te halen, die hem zeker zou worden verstrekt, wanneer hij zulke zichtbare teekenen van 's keizers gunst aan zijne landgenooten kon vertoonen.

Ook thans zeide de maharadja weinig peper en kaneel in voorraad te hebben, maar deze waren eerst na verloop van eenige maanden te kunnen leveren. Tegen dien tijd verzocht hij de Weert met de beloofde hulp terug te willen komen; gedane onkosten zou hij rijkelijk vergoeden. Zelfs stelde hij in het vooruitzicht, dat de Nederlanders het fort Gale, na het veroverd te hebben, in eigendom zouden mogen behouden. Eene groote hoeveelheid kaneel zouden zij van daar uit jaarlijks naar hun land kunnen verschepen. Voorts deed hij nog meerdere verlokkende aanbiedingen, die hunnen invloed op de Weert niet misten. Geheel vervuld van het grootsche plan, dat aan de Kompagnie, reeds zoo kort na hare oprichting, het bezit van eene allerbelangrijkste handelsmarkt zou verschaffen, voer hij naar Atjeh om aldaar zijne andere schepen te halen, welke mede moesten dienen om Gale en, als het

kon, ook andere Portugeesche fortén op Ceilon van de zeezijde in te sluiten en, volgens het plan, met behulp van eene inlandsche macht tot de overgave te dwingen.

Den 5 Februari 1603 kwam De Weert te Atjeh, waar hij behalve zijne vooruitgezonden schepen ook die van Spilbergh aantrof, welke aldaar op lading wachtten. Een der beiden nam hij van Spilbergh over, zoodat hij thans vier schepen bijeen had, welk aantal nog met drie andere werd vermeerderd, welke van Warwijck onderweg hierheen had gezonden om zich onder de Weerts bevelen te stellen. Thans hunkerde deze er naar om de reede van Atjeh, waar op het oogenblik geene gelegenheid was om goede zaken te doen, te verlaten en met zijne vloot naar Ceilon koers te zetten. Toch werd zijn vertrek tot 3 April vertraagd door de mislukte onderhandelingen, die hij met den sultan had te voeren over het opslaan van een brandvrij huis voor de faktorij der Compagnie; eerst op dien datum voeren de zeven schepen Atjeh's haven uit en met hen een gezant van den sultan aan den maharadja van Kandi, wien door De Weert op zijns meesters verzoek aldus overtocht werd verschaft.

Na de terugkomst der Nederlanders te Battikaloa (25 April) ging aanvankelijk alles naar wensch. De inboorlingen waren hun zeer genegen en verschaften voldoende verversching voor weinig geld. Om deze reden was het nog meer te betreuren, dat de Nederlanders zelven door hunne onbekendheid met de godsdienstige gebruiken des lands de goede gezindheid der inwoners geheel deden veranderen. Terecht toch hadden dezen aanstoot genomen aan het feit, dat eenigen van de Weerts volk, in weerwil van herhaalde waarschuwingen, verscheidene ossen hadden gedood en naar de schepen hadden medegevoerd. Het bericht hiervan moest ook den maharadja niet aangenaam zijn, die op de tijding van de komst der schepen den 1 Juni te Battikaloa was aangekomen. Maar zijn toorn werd in nog heviger mate opgewekt, doordat de Weert de opvarenden van vier Portugeesche schepen, welke hij gedurende

zijn verblijf te Battikaloa had buit gemaakt, niet aan hem had overgeleverd, maar vrijelijk had laten gaan. Van deze ongunstige stemming schijnt nu de Atjehsche gezant, waar-schijnlijk uit wraak, omdat de Weert meerdere eer aan de gevangenen Portugeezen dan aan zijn persoon had bewezen, mogelijk ook om politieke redenen, gebruik te hebben ge-maakt om den maharadja tegen de Weert, dien hij als een verkapt vriend der Portugeezen voorstelde, in het harnas te jagen. ¹⁾ Verschillende zaken werkten er toe mede Dom João's argwaan te doen toenemen, zoodat hij ten slotte eene drin-gende uitnoodiging van de Weert om toch zijne schepen eens te komen bezien, opvatte als eene poging om hem verraderlijk aan zijne vijanden over te leveren. Hij zocht dus naar een gelegenheid om zich van zijnen valschen bondgenoot te ont-doen; en deze liet niet lang op zich wachten. Op eenen maaltijd ten huize van den radja van Battikaloa schijnt de Weert zich in dronkenschap zeer oneerbiedig tegen den maharadja te hebben uitgelaten; deze beval hem gevangenen te nemen, en daar hij zich te weer stelde, werd hij met een groot getal zijner manschappen door de Singaleezen afgemaakt. Slechts enkele Nederlanders konden ontvluchten om de noodlottige tijdning aan de overige schepelingen mede te deelen.

Alle hoop op het aanknoopen van vriendschapsbetrekkingen met den Singaleeschen vorst scheen vervlogen te zijn na den moord op Sebald de Weert, welke echter geheel te wijten was aan fouten, ook later zoo menigmaal door de

---

¹⁾ Deze voorstelling der zaak, ontleend aan Baldaeus (pg. 19) en Valentijn (p. 108) is, naar Tiele (in zijn boven aangehaald artikel, pg. 76) opmerkt, waarschijnlijker dan hetgeen Pyrard (Voyage II, p. 90) schrijft, nl.: *Oe perfide Roy, qui leur joüa ce méchant tour, faisoit tout cela pour faire sa paix avec les Portugais: Car ie leur ay ouy dire, que cela venoit de leur conseil et que ce Roy leur avoit promis de leur livrer les navires, moyennant une partie des richesses, qu'il eût retenu. (!)*

Het „Historische Verhael” geeft in deze zaak volstrekt geene opheldering.

Nederlanders in Indië begaan. De minachting voor, of onbekendheid met het geloof en de gebruiken der inboorlingen, gevoegd bij het gebrek aan eerbied voor inlandsche vorsten, had ook hier aanleiding gegeven tot noodlottige gebeurtenissen. Ten zeerste gekrenkt trok de maharadja zich weder naar zijne hoofdplaats terug en liet weten, dat de Nederlanders nu maar te zeggen hadden, wat zij verlangden, vrede of oorlog, het was hem onverschillig. De radja van Battikaloa echter, die vreesde dat eene weerwraak der Nederlanders hem en zijn aan zee gelegen gebied het eerst zoude treffen, zocht de zaak bij te leggen. Hij stelde den moord als een misverstand voor, door de Weerts eigen schuld ontstaan; door het zenden van geschenken, het doen van groote beloften aan den, door de schepelingen nieuwgekozen, bevelhebber Kornelis Pietersz. trachtte hij het gebeurde te vergoelijken. Mogelijk ook door zijn toedoen kwam de toorn des maharadja's spoedig tot bedaren. Veertien dagen na de noodlottige 1 Juni trachtte Dom João reeds weder nieuwe vriendschapsbetrekkingen aan te knooien en herhaalde hij zijne vroegere beloften in de verwachting, dat de Nederlanders, ondanks het voorgevallene, hunnen vroeger toegezegden bijstand tegen de Portugeezen nog wel zouden willen leveren. Zijne berekening faalde; wel achtte Kornelis Pietersz. het beter de vriendschap met den Singalees te onderhouden, dan in vijandschap van hem te scheiden, maar hij was nog zoozeer voor verraad beducht, dat hij zelfs het aan land gaan zijner manschappen ten strengste verbood. Den maharadja werd ten antwoord gegeven, dat hij, zoo hij werkelijk gezind was om ter goeder trouw met de Nederlanders te handelen, dan beginnen moest met twee scheepsloadingen kaneel en peper bijéén te brengen, opdat, wanneer er weder Nederlandsche schepen voor Ceilon mochten verschijnen, deze dadelijk lading konden bekomen. Wat de tegenwoordige schepen betreft, deze zou men niet in de waagschaal stellen, daar men voldoende overtuigd was, dat zij toch, zonder eenige specerij bekomen te hebben, weder

van Ceilon zouden moeten vertrekken. Na dit antwoord verliet de vice-admiraal op den 31 Juli de haven van Battikaloa en vertrok naar Atjeh, waarheen hij reeds gedurende de onderhandelingen met den maharadja verscheidene zijner schepen vooruit had gezonden.

Het tweetal bezoeken, door de Nederlanders aan het eiland Ceilon gebracht, had hen dus slechts de overtuiging rijker doen worden, dat zelfs de gunst der inboorlingen hun geen handelswaren zou kunnen verschaffen, zoolang de Portugeezen zich door het bezit hunner sterke forten nagenoeg als eigenaars van het voornaamste produkt des lands konden beschouwen. Slechts een veroveringskrijg zou aan de Kompagnie een aandeel in den kaneelhandel kunnen verschaffen. De Weert had daartoe eene poging willen wagen, maar zijne verstrekkende plannen werden door zijnen dood vernietigd en in de eerste dertig jaren zouden zij niet meer worden opgevat. De bewindhebbers der Oost-Indische Kompagnie moesten al hunne krachten besteden om het doel te bereiken, hetwelk zij zich vóór alle andere zaken voor oogen hadden gesteld: de vestiging van het Nederlandsche gezag in den Maleischen Archipel. Aan werkzaamheden, daarmede niet samenhangende, konden zij voorloopig weinig moeite besteden. Wel konden hunne ondergeschikten zich ook elders nederzetten, maar slechts dan, wanneer dit zonder veel inspanning kon geschieden. In geen geval was er vooreerst denken aan om ter wille van eene vestiging, ver buiten den Archipel gelegen, eenen krijg te beginnen op eene der sterkste bezittingen der Portugeezen, welke uit de nabijgelegen hoofdplaatsen hunner macht onop- houdelijk kon worden gesteund.

Liet de toepassing van haar systeem aan de Kompagnie niet toe, dat zij gedurende de eerste jaren van haar bestaan

haar gezag ook over Ceilon zocht uit te breiden, wel was zij er op bedacht hare eens aangeknoopte betrekkingen met den maharadja van dat eiland zooveel mogelijk te onderhouden. Zij wilde van diens medewerking verzekerd wezen tegen den tijd, waarop zij de handen vrij zou hebben voor pogingen om ook den kaneelhandel geheel of gedeeltelijk machtig te worden. In de jaren 1605 en 1606 had zij aangevangen met het stichten van faktorijen op het noordelijk deel van de kust van Koromandel; dank zij de geringe krachtsontwikkeling der Portugeezen op deze kust, waren achtereenvolgens Nederlandsche vestingen te Mazulipatnam, Petapoeli, Tegenapatnam en Paleakatte verzezen. Het bezit dezer plaatsen moest de Kompagnie een deel van den handel in kleeden verschaffen, het onmisbare ruilmiddel in de Molukken, waar zij naar het monopolie van den specerij-handel streefde. Van uit deze nederzettingen nu trachtte de Kompagnie invloed te blijven uitoefenen op de gezindheid van den maharadja, die den in 1604 gestorven Dom João had opgevolgd. Iets duurzaam poogde zij voorloopig daarmede niet te bereiken; het bleef bij het wisselen van betuigingen van vriendschap jegens elkander en vijandschap tegen de Portugeezen.

Dat de bewindhebbers slechts wachtten met hunne werkzaamheden ten opzichte van Ceilon, totdat zij elders hunne macht genoegzaam hadden gevestigd, getuigen ook de kontrakten, met den maharadja gesloten ten tijde dat de geruchten van eenen ophanden zijnden wapenstilstand tusschen de Vereenigde Provinciën en Spanje en dus ook Portugal in omloop kwamen, en vervolgens toen Spanje verklaarde, dat het Twaalfjarig Bestand voor gewesten, buiten Europa gelegen, niet van kracht was.

Het eerste kontrakt ¹⁾ bevatte eenvoudig een aantal bepalingen, volgens welke het den Nederlanders vergund zou

¹⁾ Gesloten 13 April 1610. Zie de Jonge, III, pg. 136 en bijlage XLIII.

zijn zich te vestigen op het eiland Ceilon, opdat zij, met uitsluiting van alle andere natiën, alle voordeelen van den handel, aldaar vallende, zouden genieten. Het gaf hun dus het recht ook in vreedstijd de Portugeezen uit den handel van Ceilon te verdringen. Maar de bepalingen van de later gesloten overeenkomst ¹⁾, maakten de eerste volkomen overbodig. Dit waren artikelen van een verbond, door den maharadja met de Nederlanders tegen de Portugeezen aangegaan. De bovengenoemde voordeelen, aan de Kompagnie toegezegd, zou deze vergelden door het verleenen van hulp in den krijg tegen den gemeenschappelijken vijand.

Ook deze kontrakten brachten geene verandering in den bestaanden toestand teweeg. Alleen met het oog op de toekomst had de Kompagnie eene verbintenis met den maharadja gezocht. Voor het tegenwoordige kon zij er niet aan denken om ook maar eenigszins te voldoen aan voorwaarden en bepalingen, waaraan door haar volstrekt geene letterlijke beteekenis werd gehecht. Duidelijk bleek dit uit eene gebeurtenis, welke eenige jaren later plaats greep en in hare gevolgen zeer nadeelig voor de Kompagnie had kunnen worden.

Marcellus de Boschhouwer toch, de persoon, die de belangen der Kompagnie op Ceilon had behartigd, was, na het verbond tot stand te hebben gebracht, niet terstond vertrokken, maar op aandringen van den maharadja voorloopig aan diens hof te Kandi gebleven. Door het verleenen van eerampten en hooge waardigheden zocht de vorst hem nauw aan zich te verbinden. Spoedig was de Boschhouwer verheven tot eenen rang, gelijk aan dien der eerste grooten des lands en nam hij als zoodanig deel aan de vruchteloze veldtochten, welke van tijd tot tijd tegen de Portugeesche sterkten werden ondernomen. Eerst na een driejarig verblijf wist hij van den maharadja verlof te bekomen om te vertrekken. Deze benoemde hem daarop tot gezant bij de Vereenigde Gewesten

---

¹⁾ 11 Mei 1612. Dit kontrakt bij Baldaeus, Ceylon, pg. 26—28.

en droeg hem voorts op met verschillende andere vorsten en volkeren zoodanige verbonden aan te gaan, als hij tot het welzijn van het eiland Ceilon noodig zou oordeelen ¹⁾).

Zoo vertrok hij den 9 Mei 1615 naar Mazulipatnam en vervolgens naar Bantam. Aldaar aangekomen, trachtte hij zijne superieuren te bewegen de bepalingen van het door hem gesloten verdrag gestand te doen en eenen aanvang te maken met den krijg tegen de Portugeezen op Ceilon. Zijn verzoek kwam echter op een ongelukkig tijdstip. De dood van den Gouverneur-Generaal Reynst had de regeering van haar hoofd beroofd en dit, gevoegd bij den toestand in de Molukken, op Banda en andere plaatsen, maakte haar huiverig zelve een besluit te nemen. Evenwel wilde zij eene zaak van zooveel gewicht niet geheel van de baan schuiven. De Boschhouwer kreeg dus den raad naar de Nederlanden te vertrekken en zelf aan de bewindhebbers zijne plannen open te leggen.

In het vaderland vonden de voorstellen van de Boschhouwer evenwel nog minder bijval, dan zij in Indië hadden genoten. De Kamer van Zeventien toonde zich niet zeer geneigd aan eene onderneming, waarin zij geen onmiddellijk belang zag, krachten te besteden, welke zij voor gewichtiger zaken zoozeer noodig had. En ook de houding, welke de Boschhouwer aannam, was niet zeer geschikt om de Kamer tot het ten uitvoer leggen van zijne plannen over te halen. In plaats toch van zich te gedragen als de dienaar der Kompagnie, dien de bewindhebbers natuurlijk steeds in hem bleven zien,

---

¹⁾ Valentijn, Ceylon pg. 112—116. Baldaeus, idem pg. 28—44. „Beknopte Historie van de voornaamste gebeurtenissen op Ceilon, sedert de komste van de eerste Nederlanders aldaar in den jare 1602, en vervolgens van het Etablissement der Edele Maatschappij ter zelve Eylande tot den Jare 1757”, naar het H. S. op het Rijks-Archief uitgegeven door P. A. Leupe in de Berichten van het Hist. Gen. te Utrecht. Deel VII, 2de stuk, 2de serie, 2de deel, 2de stuk, pg. 330—519. Van Kampen t. a. p., I. 187—189.

eischte hij, dat zij hem zouden beschouwen als een gezant, door een bevriend vorstendom afgevaardigd. Hij toonde zich misnoegd, dat hem de, hem volgens zijne meening toekomstende, eer niet werd bewezen en ziende, dat zijne zaak toch verloren was, verklaarde hij ten slotte niets meer met de Nederlanders te doen te willen hebben. In het voorjaar van 1617 vertrok hij naar Denemarken en bood koning Christiaan IV zijne diensten aan.

Inderdaad kreeg de Boschhouwer te Kopenhagen zijne wenschen vervuld. Gaarne elke gelegenheid aangrijpende om zijnen onderdanen een aandeel in den kolonialen handel te verschaffen, rustte de koning in vereeniging met de toenmaals opgerichte Deensche Oost-Indische maatschappij een zevental schepen uit. Deze werden onder het bevel van een Deensch edelman gesteld, en met de Boschhouwer als raadsman aan boord vertrok het eskader in het jaar 1618 naar Ceilon.

Waren de Denen in hunne pogingen geslaagd, wellicht had het dan aan de Nederlandsche Kompagnie berouwd van de haar gedane aanbiedingen geen gebruik gemaakt te hebben. Het toeval was haar echter gunstig en deed de Deensche onderneming op niets uitloopen. Immers, toen de vloot, na bijna twee jaren onderweg te zijn geweest, de haven van Battikaloa bereikte, voerde zij slechts het lijk mede van den man, wiens dood de Denen van den eenigen persoon beroofde, die eene goede verstandhouding tusschen hen en den maharadja van Ceilon tot stand had kunnen brengen. Want, hoewel hij overtuigd werd, dat de nieuwe bezoekers op aanraden van zijnen gezant waren gekomen, verklaarde deze vorst toch met hen niets te maken te willen hebben. Zonder omwegen verlangden de Denen betaling van de kosten, die te Kopenhagen voor de uitrusting der schepen waren besteed en welke zij met het volste recht van den maharadja meenden te mogen terugvorderen. Maar van zijne zijde verklaarde deze tot niets last te hebben gegeven en dus niet van zins en trouwens

ook niet bij machte te wezen iets te betalen. Ten slotte weigerde hij den Denen verder gehoor te verleen. Terecht konden dezen nu meenen bedrogen te zijn, maar de Boschhouwer kon niet meer ter verantwoording geroepen worden. Het eenige, wat de Denen konden doen was zijne luttel nalatenschap in beslag nemen, om voor een klein gedeelte hunne schade te dekken, en verder onverrichter zakeu vertrekken. De Deensche onderneming naar Ceilon was op niets uitgeloopen.

Hadden de bezoeken, door de Nederlanders in de jaren 1602 en 1603 aan Ceilon gebracht, den Portugeezen weinig ongerustheid ingeboezemd, toen een tiental jaren later deze bezoeken niet alleen herhaald, maar zelfs door andere natiën nagevolgd schenen te zullen worden, begonnen zij in te zien, dat er voor hen gevaar kon gelegen zijn in het voortduren der goede verstandhouding, welke bleek te bestaan tusschen den maharadja en hunne eerst zoozeer verachte, thans zoozeer gevreesde vijanden. Terecht vermoedden zij, dat de te Battikaloa en Kandi gevoerde onderhandelingen voor hen niets goeds voorspelden en dat, hoe groot hunne macht op Ceilon ook was, zij voorzichtig zouden handelen, wanneer zij hunne vijanden alle gelegenheid ontnamen, om zich met elkander te kunnen vereenigen. Den laatsten weg, waarlangs de maharadja zich tot dusverre nog steeds met de buitenwereld in aanraking had kunnen stellen, moest hem worden afgesloten. Ceilons oostkust stond nog voor ieder open; ook daar moest de afsluitingsmuur worden opgetrokken. Eerst dan konden de Portugeezen, volgens hunne meening, geacht worden alle pogingen te hebben aangewend om het aanknoopen van betrekkingen door de inlandsche vorsten met vreemde natiën te beletten.

Battikaloa en Trinkonomale waren dus de havens, waarop thans de blikken der Portugeezen waren gevestigd. En zij

aarzelden niet zich zoo spoedig mogelijk van het bezit van beide plaatsen te verzekeren. Reeds in het jaar 1622 was een fort gebouwd, hetwelk de baai van Trinkonomale alleen voor Portugeesche schepen toegankelijk maakte en vijf jaren later was ook te Battikaloa eene dergelijke sterkte gereed. De bestaande vestiging te Jaffanapatnam werd na eenen aanval der Singaleezen en Malabaren in een groot kasteel veranderd en zoo was in het jaar 1630 om het geheele eiland een kring van zeven groote en een aantal kleinere forten en versterkte steden opgetrokken, welke, van eene groote krijgsmacht voorzien, niet alleen de kust, maar ook een groot deel van het binnenland konden beheerschen en insluiten.

Zonder strijd hadden de Portugeezen zich evenwel niet van het bezit dezer havenplaatsen kunnen verzekeren. Henar Pandar ¹⁾, de destijds regeerende maharadja, had al het mogelijke gedaan om hun het opwerpen van de nieuwe forten te beletten. Herhaalde malen had hij eenen veldtocht tegen zijne aartsvijanden ondernomen en met de hevigste straffen diegenen zijner onderhoorigen bedreigd, welke het zouden wagen, hun eenige hulp te bieden; telkens was hij evenwel teruggeslagen, en het bleek hem ten slotte onmogelijk den Portugeezen één hunner sterkten te ontnemen, ook al kon hij in het open veld hunne legerbenden verslaan. Eene goede kans om Kolombo te veroveren liep op niets uit. De Portugeezen hadden namelijk, misnoegd over de schade, die hunne handel door den oorlog leed, besloten den maharadja desnoods in zijne eigene hoofdstad te dwingen hen voortaan met vrede te laten. Te dien einde trokken zij met eene groote legermacht het binnenland in. Op verraderlijke wijze werden zij door eenige inlandsche grooten, die in schijn tegen hunnen heer waren opgestaan en zich met de Portugeezen tegen hem hadden vereenigd, in eene hinderlaag gelokt en vervolgens van alle zijden door het volk van den maharadja en hunne schijn-

---

¹⁾ Door de Nederlanders ook Cenuwieraat of Mahastana genoemd.

bondgenooten aangevallen met het gevolg, dat het grootste gedeelte hunner soldaten, nevens den veldheer Constantine de Sa e Noronha, op het slagveld bleef. Toen echter Henar Pandar van zijne overwinning gebruik wilde maken en de hoofdvestiging zijner vijanden trachtte te vermeesteren, bleek de verzwakte bezetting eenen aanval op hare muren nog geheel en al te kunnen verijdelen. Ook een beleg bracht Kolombo niet in 's maharadja's handen en toen eene aanzienlijke versterking, zoo spoedig mogelijk uit Goa gezonden, de onge-regelde Singaleesche krijgsbenden aantastte, werd Henar Pandar gedwongen te wijken en weder naar het binnenland terug te trekken ¹⁾. Evenals de pogingen zijner voorgangers om de Portugeezen te verdrijven, op niets waren uitgelopen, bleef ook de krijg, door dezen maharadja tegen hen aangevangen, vruchteloos.

Na den dood van dezen vorst, die in het jaar 1632 overleed, schenen de oude twisten over de opperheerschappij weder eenen aanvang te zullen nemen. Wel had Henar Pandar aan elk zijner drie zoons een bepaald deel van zijn rijk toegedacht, maar ieder trachtte zich van het gebied zijner broeders meester te maken en zodoende alleenheerscher te worden. Na korten tijd was de strijd echter beslist. Henar Pandar's jongste zoon zette zich onder den naam van Radja Singha, na den dood van zijnen oudsten, en de verdrijving van zijnen anderen broeder, op zijns vaders troon en wist allengs diens geheele gebied onder zijn gezag te brengen. Met krachtige hand vereenigde hij de verschillende deelen van zijn rijk en spaarde geen middelen om weerspannige onderdanen en gevaarlijke mededingers uit den weg te ruimen. Hij schijnt eene soort van eenheid in het bestuur der verschillende landstrecken gebracht te hebben; onder zijn oppergezag werden de tot dusverre bestaande afhankelijke radjas en andere vorsten niet veel meer dan zoogenaamde *dessaves*, door den

¹⁾ Ribeiro pg. 187—210. Danvers II 231—236, 245, 246.

maharadja aangestelde bestuurders van een bepaald aange-
wezen landschap.

Zoo wist Radja Singha binnenlandsche twisten te onder-
drukken en voor zich zelve het behoud zijner troon tegen
elken mededinger te verzekeren.

Thans moest de krachtige vorst het niet langer kunnen
verdragen, dat hij, ook al had hij zijne eigene landgenooten
onderworpen, zich niet als heer en meester van Ceilon kon
beschouwen, zoolang de Portugeezen de beste gedeelten van
het eiland, benevens den geheelen handel, in hun bezit
hadden. Beide hun te ontrukken moest voortaan het voor-
naamste streven van Radja Singha wezen. Uit de ondervinding,
door zijne voorgangers opgedaan, had hij echter genoegzaam
geleerd, dat zijne krijgsmacht wel een tijdelijke overwinning
op de Portugeesche soldaten kon behalen, maar op den duur
niet bij machte was, hen uit hunne forten te verdrijven. Deze
overweging moest hem naar bondgenooten om doen zien, die
beter dan hij tegen de Portugeezen zouden opgewassen zijn.
En het is natuurlijk, dat hij daarbij het eerst moest denken
aan het volk, waarmede de beide vorige Kandische vorsten
in zulk eene goede verhouding hadden gestaan. De verbonden
van vriendschap, eertijds door hen met de Nederlanders ge-
sloten, hoopte de maharadja zich thans ten nutte te maken.
In het jaar 1636 besloot hij den steun van de grootste vijan-
den der Portugeezen in zijn voorgenomen krijg tegen hen in
te roepen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

De Nederlanders op Ceylon 1636 — 1641.

Gedurende de eerste dertig jaren van haar bestaan had de Nederlandsche Oost-Indische Kompagnie de kring van hare werkzaamheden onophoudelijk uitgebreid. Niet alleen was zij er na afloop van dit tijdvak in geslaagd uit den Maleischen Archipel, het centrum van haar macht en handel, de Portugeezen bijna geheel te verdringen en andere mededingers te weren, maar tevens had zij niet nagelaten ook elders handelsbetrekkingen aan te knopen, waar zij meende daarmede eenig voordeel te kunnen behalen. Zoowel in het Westen als in het Oosten van Azië waren de kantoren der Kompagnie gevestigd. De „prince-vlag” wapperde op de kusten der Roode Zee en in het vergelegen Japan. In bijna alle Indische gewesten waren Nederlandsche faktorijen en forten gesticht. Nederlandsche schepen werden in de havens van Perzië, Japan, China, Formosa en Kambodja met zijden stoffen geladen. De beroemde Perzische tapijten en andere wollen en satijnen goederen werden door dienaren der Kompagnie in Siam, Arakan en Pegu voor goud, zilver en edelgesteenten van de hand gedaan. De Arabische koffie was mede een harer voornaamste handelsartikels, en op de kusten van Koromandel en Bengalen ter eener en te Soeratte ter anderer zijde van het Voor-Indische schier-eiland werd, met geweven en gekleurde lijnwaden, vooral veel opium ingeslagen, met den verkoop van welk

artikel in China en Japan, maar voornamelijk in den Maleischen Archipel, belangrijke winsten werden behaald.

Liepen dus de draden van den Aziatischen handel voor een groot gedeelte door Nederlandsche handen, verscheidene voorname handelstakken waren nog in het bezit der Portugeezen. Te Goa werden jaarlijks aanzienlijke partijen peper en kaneel verscheept, welke waren op de Europeesche markten den verkoopers eene veelvoudige winst opleverden. Niet zonder reden werd door de Portugeezen zeer veel gewicht gehecht aan het behoud van de kust van Malabar en van het eiland Ceilon. Aldaar was hunne hoofdmacht gevestigd en bevond zich eene reeks versterkte en van eene voldoende bezetting voorziene handelsplaatsen, welke geene mededingende faktorijen naast zich duldden. Tot dusverre waren deze streken van Nederlandsche aanvallen verschoond gebleven, hoezeer de Kompagnie er naar haken moest haren vijanden ook den peper- en kaneelhandel te ontrukken. Maar, gelijk reeds vroeger is opgemerkt, de Kompagnie kon niet alle zaken tegelijk waarnemen. Een groot gedeelte van hare krijgsmacht had zij noodig in den Maleischen Archipel, waar zij er wel langzamerhand in slaagde de Portugeezen door de kracht harer wapenen te verdrijven, maar waar telkens land- en zeemacht werden vereischt om den een of anderen inlandschen potentaat in bedwang te houden. Van de buitengewone krachtsinspanning, welke alleen de sterke vestingen op Ceilon en de kust van Malabar aan de Kompagnie over zou kunnen leveren, kon in deze omstandigheden gedurende de eerste kwart-eeuw van haar bestaan geen sprake zijn.

Naarmate echter de Archipel meer en meer aan het Nederlandsche gezag werd onderworpen, kreeg de Hooge Regeering te Batavia ook meer gelegenheid elders hare krachten aan het uitwerken harer plannen te beproeven. Gedurende de jaren 1630—1640 was hare aandacht hoofdzakelijk gevestigd op het bereiken van een doel, waardoor zij den geheelen Oost-Aziatischen handel in hare macht zou brengen. Zoolang

Malakka nog in de handen der Portugeezen was, miste de Kompagnie den sleutel, waarmede zij den toegang tot den Archipel voor vijanden en mededingers zou kunnen afsluiten. Naar Malakka waren thans de blikken van Gouverneur-Generaal en Raden gericht, en sinds 1633 wendden dezen een groot deel hunner beschikbare macht aan om eerst gedurende eenige jaren de belangrijke havenplaats in te sluiten en vervolgens tot een geregeld beleg over te gaan ¹⁾.

Was de verovering van Malakka het hoofddoel der Hooge Regeering, in dezen tijd ging zij er mede toe over in Voor-Indië krijgsoperatiën tegen de Portugeezen te ondernemen. Reeds gedurende de eerste jaren van haar bestaan hadden de schepen der Kompagnie zich niet alleen nu en dan voor Goa vertoond, maar zelfs de haven van dit middelpunt van de macht en handel harer vijanden somtijds gesloten gehouden ²⁾. Dit laatste had echter slechts zelden plaats gehad. Maar in 1636 voer de eerste der vloten uit, welke ook in de volgende jaren geregeld naar de kust van Voor-Indië werden gezonden. Na in de maanden Juli of Augustus van Batavia vertrokken te zijn, konden de schepen in het laatst van September Goa bereiken, voor welke stad zij tot uiterlijk ult^o. April konden blijven kruisen. Op dat tijdstip moesten zij vertrekken, wilden zij zich niet door het veranderen van het moesson de gelegenheid tot terugkeer benomen zien. Gedurende zes of zeven maanden dus konden zij aan alle Portugeesche retour-schepen het uitzeilen verhinderen en eveneens de uit Lissabon komende vloot het binnenloopen beletten. Tevens konden zij trachten om den Portugeezen in den peperhandel op de kust van Malabar alle mogelijken afbreuk te doen en ten slotte was door het uitzenden van

---

¹⁾ P. A. Tiele, *Bouwstoffen voor de geschiedenis der Nederlanders in den Maleischen Archipel*. Deel II, bewerkt door Mr. J. E. Heeres. Inleiding, pg. LXXI.

²⁾ De Jonge, III, pg. 137.

zulk eene vloot aan de Nederlandsche koopvaarders op Arabië en Perzië eene veilige reis verzekerd.

In hetzelfde jaar, waarin de eerste „vlote van defensie” onder Jakob Coper naar de kust van Malabar vertrok, richtte de maharadja van Ceilon een schrijven tot Karel Reiniersz., gouverneur van Paleakatte, de Nederlandsche vestiging, welke het meest nabij genoemd eiland was gelegen. In dezen brief legde Radja Singha den geheelen toestand van zijn rijk aan de Nederlanders bloot. Hij beschreef de oorlogen, door hem, zoowel als door zijne voorgangers tegen de Portugeezen gevoerd, die zich desondanks van de geheele kust en het vruchtbaarste gedeelte des eilands hadden meester gemaakt. Thans had hij het plan opgevat om hen geheel uit zijn gebied te verdrijven, maar, daar hij wel inzag, daartoe niet alleen in staat te zullen zijn, riep hij de hulp van den „viceroy van Jacatra” in. Herinnerende aan de goede verstandhouding, die eertijds tusschen zijne voorgangers en de Nederlanders had bestaan, verzocht hij dezen met een vijftal schepen te willen komen, opdat zij de Portugeesche vestingen aan de zeezijde zouden kunnen insluiten, terwijl hij zelf den aanval aan de landzijde zou ondernemen. Voorts bevatte de brief de belofte, dat de Nederlanders niet alleen een fort op het eiland zouden mogen bouwen, maar dat Z. M. zelf daartoe al het noodige materieel zou leveren en ook betalen, hetgeen aan uitrusting en onderhoud der verlangde schepen zou worden ten koste gelegd ¹⁾.

Zoodra Karel Reiniersz. kennis had genomen van den

---

¹⁾ Baldaeus geeft in zijne „Besch. v. Ceylon”, pg. 45—46, den geheelen inhoud van dezen brief, die 9 Sept. 1636 werd geschreven. Karel Reiniersz. ontving hem echter meer dan een half jaar later, gedurende welken tijd de vertrouwde van Radja Singha, die met de overbrenging belast was, zich met levensgevaar onder de Portugeezen te Jaffanapatnam moest ophouden, voor hij gelegenheid vond naar de kust van Koromandel over te steken. Zie Baldaeus t. a. p. Valentijn, pg. 117. Wel een bewijs, dat de maharadja door de Portugeezen geheel van het verkeer met de buitenwereld was afgesloten.

inhoud van dezen gewichtigen brief, zond hij hem aan zijne superieuren te Batavia. En met zeer veel genoegen werd hij door de Hooge Regeering ontvangen. Was indertijd het verstrekken van steun aan den maharadja van Ceilon tegen den gemeenschappelijken vijand op allerlei bezwaren afgestuit, nu was de gelegenheid gunstig om aan het thans herhaalde verzoek te voldoen. De vloot, die zij voornemens was ook in de eerstvolgende jaren naar Voor-Indië te zenden, behoefde slechts eenige versterking, om op hare terugreis met veel kans op succes ook op Ceilon's kusten gebruikt te kunnen worden, tenminste, wanneer zij op inlandsche hulp kon rekenen. En op dit punt moest de belofte van Radja Singha de Hooge Regeering wel geheel gerust stellen. Daarenboven bracht eene expeditie naar Ceilon, met het uitzicht op het geheele of gedeeltelijke bezit van den kaneelhandel, dit voordeel mede, dat de Portugeezen, wanneer zij in eene hunner voornaamste bezittingen werden aangetast, alle krachten zouden moeten inspannen, deze althans te behouden en er dus niet aan zouden kunnen denken te trachten, elders hunne verzwakte macht te herstellen. Al deze redenen bewogen Gouverneur-Generaal en Raden aan het verzoek van den maharadja gehoor te geven. „Ons oordeels meriteerd op de saecke geleth ende 't is seecker, de portugiesen geen meerder affbreucq sall connen geschieden, als dat hem den caneelhandel t'investeren,” schreven zij den 21 Augustus 1637 ¹⁾. Reeds hadden zij toen hunne maatregelen genomen om deze woorden door daden te laten volgen.

Aan Adam Westerwolt, den bevelhebber over de vloot, die in het laatst van Augustus 1637 naar Goa vertrok, kon de Hooge Regeering echter geene nauwkeurig bepaalde instructie medegeven, naar welke hij zich bij het behandelen der Ceilonsche aangelegenheden zou hebben te regelen. Men was te

---

¹⁾ Instructie voor Westerwolt als admiraal over de vloot naar Goa, 27 Augustus 1637. R. A.

Batavia volstrekt niet op de hoogte van de plaatselijke gesteldheid op Ceilon, evenmin van de macht van den maharadja of van de sterkte der verschillende Portugeesche vestingen. Aan Karel Reiniersz. werd dus opgedragen naar al deze zaken een onderzoek in te stellen, eenige voorloopige besprekingen met Radja Singha te houden, en in het algemeen zooveel gegevens te verzamelen, als hij noodig achtte om Westervolt in te lichten, welk punt van het eiland Ceilon hij op zijne terugreis het eerst zou moeten aantasten ¹⁾).

Ingevolge deze opdracht vaardigde Karel Reiniersz. den 21 Oktober 1637 den schipper Jan Thijssen en den koopman Adriaan Helmont naar den maharadja van Kandi af ²⁾). Even benoorden Battikaloa liet het jacht, dat hen naar Ceilon voerde, 's nachts het anker vallen en door middel van een tweetal inboorlingen van Koromandel, tot dit doel medegenomen, stelden zij zich met de bevolking in betrekking en trachtten zij te weten te komen of eene landing aldaar zonder gevaar zou kunnen geschieden. Door vuursignalen werd hun te kennen gegeven, dat geen gevaar van Portugeesche zijde dreigde, en daarop zetten beide afgevaardigden voet aan land. Begeleid door de inboorlingen, ondernamen zij daarop de reis naar Kandi; halverwege kwam Radja Singha hun tegemoet, en den 19 November konden zij hem het gunstige antwoord van hunne regeering in den vorm eener missive van Karel Reiniersz. mededeelen. ³⁾ Verheugd bewees de maharadja den gezanten alle mogelijke eer en deed hun de schoonste beloften voor de toekomst. Na eenige onderhandelingen kwam men overeen, dat de beide Nederlanders met drie Singaleesche gezanten de vloot van Westervolt zouden opzoeken en den

---

¹⁾ G. G. en B. aan Karel Reiniersz., 31 Juli 1637. R. A. Zie bijlage II.

²⁾ Dachregister, door den koopman Adriaen Helmont op de voyage met 't jacht de Valck naer Ceylon gedaen. R. A. Baldaeus, Ceylon, pg. 45 vlg.

³⁾ Door Baldaeus (Ceylon, pg. 47—48) in haar geheel opgenomen.

admiraal zouden uitnoodigen allereerst de haven Battikaloa te veroveren, opdat er ten minste ééne plaats zou wezen, waar Nederlandsche schepen zouden kunnen binnen loopen. Na de verovering van Battikaloa zou Radja Singha met Westerwolt nader overleggen, op welke wijze den gemeenschappelijken oorlog tegen de Portugeezen het best voort te zetten zou zijn. Tevens zou dan een uitgebreid handelskontraakt worden gesloten. ¹⁾

Intusschen was Westerwolt, na den 22 Augustus 1637 met eene vloot van 17 schepen, bemand met 1430 koppen, de reede van Batavia verlaten te hebben, den 27 October voor Goa verschenen. ²⁾ Terwijl hij voor de haven kruiste, voegden zich den 23 December Thijssen en Helmont bij deze vloot met het jacht, waarmede zij in November over Paleakatte van Ceilon waren sloop gegaan. Ook zij konden dus een werkzaam aandeel nemen in den zeelag, welke den 4 Januari tusschen twaalf Nederlandsche schepen en eene sterke Portugeesche zeemacht werd geleverd. ³⁾ Op dien dag toch trachtten zes groote galjoenen benevens een aantal kleinere vaartuigen de afsluiting van Goa's haven te verbreken en liepen zij uit om de vloot van Westerwolt aan te tasten. Hun plan mislukte echter. Hoewel niet minder dan drie Nederlandsche schepen in brand vlogen en ook aan de overige groote schade werd toegebracht, hielden zij tegenover de groote galjoenen moedig stand, ⁴⁾ wisten een dezer te nemen en de overige in de haven terug te drijven, waarna zij de blokkade wederom voortzetten.

---

¹⁾ Eene missive van Radja Singha aan Westerwolt bij Baldaeus (pg. 49).

²⁾ Verslag, door Westerwolt, na zijnen terugkeer te Batavia, den 24 Sept. 1618, over het voorgevallene met zijne vloot opgesteld. R. A.

G. G. en R. A. aan Bewindhebbers, 22 Dec. 1638. R. A.

³⁾ Baldaeus geeft (Ceylon, pg. 50—53) eene beschrijving van dezen zeelag.

⁴⁾ Tot groote verbazing der Singaleesche gezanten, die nolens volens bij den slag tegenwoordig waren. Baldaeus, pg. 58.

Kort daarna verschenen eenige schepen uit Batavia en Soeratte bij de vloot en dit, gevoegd bij het feit, dat ook den Portugeezen belangrijke schade was toegebracht en zij zich niet geneigd toonden voor de tweede maal slag te leveren, deed Westerwolt besluiten, den 15 Maart zijn vice-admiraal Willem Jakobsz. Coster en den schipper Jan Thijssen met twee jachten, bemand met 110 koppen, waaronder 70 soldaten, naar Ceilon vooruit te zenden, ten einde van te voren eenige voorbereidselen te maken voor het aanstaande beleg van Battikaloa.

Vóór deze schepen Ceilon bereikten, was op dit eiland eene gewichtige gebeurtenis voorgevallen. Niettegenstaande de onderhandelingen zoo geheim mogelijk waren gevoerd, hadden de Portugeezen spoedig bemerkt, dat er tusschen den maharadja en de Nederlanders iets tegen hen was beraamd en dat een gekombineerde aanval op eene hunner vestingen hoogwaarschijnlijk spoedig plaats zou hebben. Onmiddellijk vatten zij het plan op, hunnen tegenstanders geene gelegenheid te geven zich met elkander te vereenigen, maar zelve als aanvallende partij op te treden en de macht van Radja Singha te vernietigen vóór de Nederlandsche vloot zou zijn aangekomen. Te dien einde verzamelden zij een groot leger ¹⁾ en trokken daarmede in de maand Maart tegen Kandi op. Zonder veel tegenstand te ondervinden rukten zij zegerierend de hoofdstad binnen en plunderden haar geheel uit. Toen zij echter met buit beladen door het gebergte trokken, vielen zij in den valstrik, hun door den maharadja gespannen. Door eene groote Singaleesche overmacht in eenen bergpas aangevallen, werd het Portugeesche leger niet alleen verslagen, maar nagenoeg geheel vernietigd. Ook hun aanvoerder Dom Diogo de Mello de Castro liet op het slagveld het leven. Voor de tweede maal binnen korten tijd was dus eene geheele

---

¹⁾ Ribeiro noemt (pg. 217) een getal van 700 Portugeezen en eenige duizenden inlandsche soldaten, Valentijn (Ceylon, pg. 118) 2800 blanken en 6000 zwarten, Baldaeus 8 à 900 Portugeezen.

Portugeesche legermacht door eigen onvoorzichtigheid in het binnenland van Ceilon verloren gegaan.

Den 18 April 1638, eene maand na deze nederlaag der Portugeezen, kwamen de beide Nederlandsche schepen voor Battikaloa aan, en nadat hunne bemanning was geland, begon zij terstond met behulp der inlanders toebereidselen tot een beleg van deze plaats te maken. ¹⁾ Zonder dat de weinig talrijke bezetting het kon verhinderen, werd aan de noord- en aan de zuidzijde eene batterij opgesteld, elk met drie stukken geschut en 30 soldaten voorzien, en ook aan den zeekant werd de toegang door de schepen voldoende afgesloten. Trouwens bij het gevaar, dat ook hunne overige vestingen op Ceilon bedreigde, na het groote verlies van manschappen, dat zij hadden geleden, konden de Portugeezen geene dezer van troepen ontblooten, ten einde daarmede Battikaloa te hulp te komen. Toen dan ook Westerwolt zelf, na den 22 April van Goa te zijn opgebroken, den 10 Mei met vier schepen kwam opdagen en 300 soldaten aan land deed gaan, was het lot der Portugeesche vesting beslist. De hulp van Radja Singha, die zich eenige dagen later met 1500 man bij de Nederlandsche macht voegde, was zelfs geheel overbodig. Nadat den 14 Mei Battikaloa eenige uren lang was beschoten en Westerwolt door het vuur der vijanden twee dooden en vijf of zes gewonden had bekomen, gaf de bezetting zich over, nog voor zij eenen storm had afgewacht. Zonder geweer of geschut mede te mogen voeren, trok vervolgens het 50 man sterke garnizoen naar buiten, om naar de kust van Koromandel te worden overgebracht en daar aan land te worden gezet. Eenige honderden inlanders, die zich mede in het fort ophielden, werden aan de genade van Radja Singha overgeleverd. Behalve enkele kanonnen en een weinig rijst, bestemd voor het onderhoud der inwonenden, leverde

---

¹⁾ Generale Missive van G. G. en R. aan Bewindhebbers der O.-I. K., 22 Dec. 1638. B. A.

deze verovering den overwinnaars volstrekt geen buit op. ¹⁾

Radja Singha was over de verdrijving der Portugeezen uit Battikaloa uiterst vergenoegd. Hij verklaarde aan Westerwolt zelfs met 16000 man geen kans gezien te hebben, om in een tijdsverloop van weken hetzelfde uit te voeren, hetgeen de Nederlanders thans biunen enkele uren hadden verricht. ²⁾ Van deze gunstige stemming trok de Nederlandsche admiraal aanstonds partij. Onmiddellijk bood hij den maharadja eenige van te voren opgestelde artikelen aan van een kontrakt, dat in zaken van oorlog zoowel als van handel, de grondzuil zou moeten worden, waarop het verbond tusschen de vorsten van Ceilon en de Nederlanders voortaan zou moeten rusten. De artikelen waren twintig in getal en bepaalden in hoofdzaak het volgende ³⁾: De Oost-Indische Kompagnie verbond zich om den maharadja met zooveel schepen en manschappen te ondersteunen, als tot de algeheele verdrijving der Portugeezen van Ceilon noodig zouden zijn. De kosten van uitrusting der schepen, de soldijen der soldaten, benevens alle verdere uitgaven door de Kompagnie ten behoeve van den maharadja te doen, zouden door deze met kaneel, peper, was en andere handelswaren vergoed worden. De buit, welke in de veroverde forten gevonden werd, zou tusschen beide partijen gelijkelijk worden verdeeld; de forten zelve zouden met Nederlandsche troepen bezet blijven, terwijl Z. M. voor hun onderhoud zorg zou dragen en ook het materiaal leveren, wanneer dat voor eene versterking der wallen noodig bleek te zijn. Voorts zou de Kompagnie groote handelsvoordeelen genieten. Niet alleen zou zij over het geheele eiland volkomen tolvrij handel mogen drijven en zouden de waren kosteloos naar de havenplaatsen worden vervoerd, maar aan geene andere Europeesche natie, dan

---

¹⁾ Verslag van Westerwolt.

²⁾ Ibidem.

³⁾ Het geheele kontrakt bij Baldaeus, Ceylon, pg. 56—59.

de Nederlanders, zou de maharadja handelswaren mogen leveren.

In hoofdzaak kwamen deze bepalingen overeen met die van het kontrakt, dat een kwart eeuw vroeger door de Boschhouwer met den toenmaals regeerenden maharadja van Ceilon was gesloten; in het algemeen met die van elke verbintenis, welke de Kompagnie met den een of anderen Indischen vorst aanging, wanneer zij aanbood hem hulp in zijnen strijd tegen de Portugeezen of Spanjaarden te verleen¹). Ook al waren de plannen der Kompagnie betreffende Ceilon ons nog niet duidelijk, dan zouden zij het bij eene beschouwing van de artikelen van dit kontrakt toch ten volle moeten worden. Het monopolie van den kaneelhandel was het hoofddoel, waarnaar zij streefde. Om dit doel te bereiken moesten de Portugeezen geheel van Ceilon worden verdreven. Merkw aardig is het nu, dat de Kompagnie de kosten, welke hieruit voor haar zouden voortvloeien, geheel op rekening schoof van den inlandschen vorst, terwijl zij er toch zelve de meeste voordeelen van zou genieten. Daarenboven werd haar als belooning het uitzicht op het begeerde monopolie door dien vorst voor oogen gesteld. En voldeed deze niet aan de verplichtingen, welke hij bij het sluiten van dit kontrakt op zich nam, om alle handelswaren, welke zijn rijk opleverde, uitsluitend aan

---

¹) In dit opzicht is dit kontrakt het best te vergelijken met de overeenkomst, welke Matelief in het jaar 1607 aanging met den vorst van Ternate, waarbij werd bepaald, dat alle kosten, die uit de pogingen der Kompagnie om de Spanjaarden van dit eiland te verdrijven reeds voortgevloeid waren en in het vervolg nog zouden voortvloeien, door de Ternatanen betaald zouden worden „soohaest, als sij vermogen hebben, 't welck sal staen tot oordeell van de Heeren Staten, wanneer ende hoeveel,” en dat de kruidnagelen geleverd zouden worden „tot sulken prijs, als de Heeren Staten sullen ordineeren ende met den Koningh accordeeren.” Vgl. DE JONGE t. a. p. III, pag. 226 vlg., en Mr. O. VAN REES, Geschiedenis der Koloniale Politiek van de Republiek der Vereenigde Nederlanden, pg. 229 vlg.

de Nederlanders te leveren, dan zouden zij er hem toe kunnen dwingen. Het recht om de Portugeesche fortén, na hunne verovering, met haar krijgsvolk te mogen bezetten, kon in zulk een geval door de Kompagnie worden aangewend om, evenals de Portugeezen dit hadden gedaan, zoowel het verkeer met vreemde natiën te beletten, als het geheele eiland te beheerschen, en aldus den inlander te dwingen, uitsluitend aan haar de begeerde specerijen af te staan.

Nog nimmer wellicht was door de Kompagnie eene voor haar zoo voordeelige overeenkomst met een Indisch vorst gesloten. Werden de bepalingen opgevolgd, zooals zij waren gesteld, dan zouden toch de Nederlanders groote winsten behalen, zonder dat zij er iets voor ten koste zouden behoeven te leggen. Slechts een ingekankerde haat tegen de Portugeezen en de zucht om zijn rijk eindelijk van hunne heerschappij te ontslaan, kon den maharadja bewegen, den Nederlanders in ruil voor hunne hulp zulke groote handelsvoorrechten toe te kennen. Doch zelfs dan schijnt het vreemd, dat hij den 23 Mei 1638 alle bepalingen van het hem aangeboden ontwerp van het kontrakt goedkeurde, te meer, omdat hij het eerst nog eenige dagen in beraad hield. Immers, men zou verwacht hebben, dat, al stond hij den Nederlanders de zoo gunstige handelsvoorwaarden toe, hij toch ernstige bezwaren zou hebben geopperd tegen het (derde) artikel, waarbij werd voorgesteld, dat de Portugeesche fortén, na veroverd te zijn, door de Nederlanders zouden worden bezet. Radja Singha moest toch wel inzien, dat, wanneer hij dit aan de Nederlanders toestond, zijn rijk bedreigd werd door het gevaar, dat het op gelijke wijze door de Nederlanders beheerscht zou kunnen worden, als de Portugeezen het tot dusverre hadden gedaan. Het was toch niet om onder het juk der Nederlanders te komen, dat hij hen had geroepen om hem van dat der Portugeezen te bevrijden?

De zaak wordt echter duidelijk, wanneer men weet, dat het bewuste artikel aan den maharadja volstrekt niet in dien

vorm werd vertoond, waarin het door Westerwolt aan de Hooge Regeering te Batavia werd toegezonden en waarin het tot ons is overgekomen. In de aan Radja Singha overhandigde Portugeesche vertaling van het ontwerp van het kontrakt, waren achter het derde artikel de woorden gevoegd: „Wanneer Zijne Majesteit het noodig oordeelt”, en in zijne oogen moest deze zinsnede de geheele bepaling voor de Nederlanders waardeloos maken, daar het dus aan hem scheen overgelaten te zijn, te beslissen, op welke plaatsen op Ceilon de Nederlanders zich zouden mogen vestigen. Aldus geredigeerd, behoefde het artikel aan den maharadja volstrekt geen ongerustheid in te boezemen en kon hij het, zonder er zich tegen te verzetten, met de overige bepalingen goedkeuren. Spoedig zal blijken, dat, had Radja Singha het Nederlandsche origineel kunnen inzien, hij zich ten sterkste tegen het bedoelde artikel zou hebben verklaard, want dat het verleenen van een onvoorwaardelijke toestemming aan de Nederlanders om zich in zijn rijk, waar zij wilden, te mogen vestigen, volstrekt niet in zijne bedoeling had gelegen ¹⁾.

---

¹⁾ Het is niet met zekerheid uit te maken, of de verandering in het aan den maharadja aangeboden afschrift bij vergissing of opzettelijk, dus om te misleiden, is aangebracht. Toen later de zaak uitkwam, verklaarde de Hooge Regeering van het verschil in lezing tusschen het Nederlandsche origineel en de Portugeesche vertaling geheel onkundig te zijn geweest en het niet te kunnen verklaren, (o. a. in eene missive aan Coster, d.d. 26 September 1640, „waeruyt deze contradictie is ontstaan, blyft onbekent”). In het Daghregister van Batavia 1640—1641 (uitgave van der Chijs, pg. 355), wordt echter de schuld geworpen op den persoon, die met de vertaling was belast en zich „bij abuys ofte moetwillens” vergist zou hebben. Het is echter weinig geloofelijk, dat eene onwillekeurige, maar zoogrove vergissing van een ondergeschikte niet terstond bemerkt zou zijn. De aard der verandering en het kennelijke doel, dat er mede werd beoogd, doen eerder gelooven, dat hier aan geen abuis is te denken, maar dat wel degelijk volgens een bepaald plan is gehandeld en dat de vertaler slechts het werktuig van hooger geplaatsten is geweest.

Nadat de maharadja, gelijk gezegd, op den bovenvermelden datum het kontrakt had goedgekeurd, vertrok Westerwolt den 4 Juni 1638 weder naar Batavia, en liet den vice-admiraal Coster met een honderdtal soldaten in het fort Battikaloa achter.

Niet minder tevreden dan Radja Singha zich over de verovering van Battikaloa had betoond, kon ook de Hooge Regeering te Batavia zijn over de wijze, waarop de belangen der Kompagnie op Ceilon behartigd waren geworden en over het succes, waarmede de daden van Westerwolt waren bekroond. En ook moesten de tijdingen, welke zij gedurende het jaar 1638 van Coster ontving, haar geneigd doen zijn, het eens begonnen werk niet te staken, maar met kracht voort te zetten.

Uit vrees voor eenen aanval ook op hunne andere vestigingen op Ceilon, hadden de Portugeezen, zoodra Goa's haven weder vrij was geworden, met eenen opvolger van den gesneuvelden generaal de Mello de Castro, een aantal officieren en ongeveer 700 soldaten naar Kolombo gezonden. Den 5 of 6 Juni nu werden de zeven schepen, welke deze krijgsmacht overbrachten, in het gezicht van de haven van Kolombo door eenen hevigen storm overvallen, welke hen tusschen Kolombo en Negombo op het strand wierp. Aldaar waren zij de prooi geworden van Radja Singha, die na het vertrek van Westerwolt met eene groote macht den omtrek der Portugeesche hoofdstad was binnengerukt. En niet alleen waren door hem de uit Goa gezonden hulptroepen geheel vernietigd, maar ook een groot gedeelte der 300 soldaten, die, na de ontvangst van het bericht der stranding en de nadering van den maharadja, zoo spoedig mogelijk uit Kolombo waren afgezonden om te trachten ten minste een deel van schepen en bemanning te redden. Met hunnen nieuwen generaal hadden dus de Portugeezen bij deze gelegenheid bijna duizend man verloren, een verlies, dat hen, na hunne nederlaag in het gebergte bij Kandi en de verove-

ring van Battikaloa in het vorige jaar, dubbel moest treffen. ¹⁾

Met recht kon Coster dan ook den 2 Juli 1638 aan Gouverneur-Generaal en Raden schrijven: „het lijkt dattet jegenwoordich den echten tijt is om de Portugeesen nu alhier aen te tasten, alsoo deselve nu alhier int Eylant niet veel machts hebben, en den Keyser van Seylon Ragua Singua het gantsche binnenlant nu in sijn onderdanichheit heeft door het ontsach van de Hollanders, soodat ick achte, dat genige vastichheit van Portugeesen soude jegens houden, als men met een aensienelijke macht behoorelijk aentasten,” en eenige maanden later: „Het heeft hem alhier op Zeylon alsoo laeten aensien, als ofte Godt de Heere alles hadde geprepareert om de Portuguesen wt Seylon te helpen: als namentlijk het cleyn secours, dat dit verleden jaer wt Portugael hebben becomen, de neerlage van haeren generael Dego de Mello de Castro, het verlies van Baticalo, als anders zoo op de bhaere van Goa als hier in Zeylon hebben geleden, zoodat de Portugeesen hier overal op Zeylon zeer bevreest zijn om aengetast te worden..... beter gelegentheit als nu, mijns bedunckens, zullen niet becomen om Zeylon aen te tasten.” ²⁾

In deze omstandigheden moest het veroveren der Portugeesche vestingen op Ceilon aan Gouverneur-Generaal en Raden eene gemakkelijke taak toeschijnen, te meer nog, omdat zij ook elders den toestand der Portugeezen donker, maar die van de aangelegenheden der Compagnie rooskleurig inzagen. ³⁾ Aan

---

¹⁾ Missive van Coster aan G. G. en R., 2 Juli 1638. R. A. Bijlage III.

Opmerkelijk is het, dat nog Ribeiro, noch Baldaeus, noch Valentijn, dus ook geen der latere schrijvers een woord over dit verlies der Portugeezen rept.

²⁾ Coster aan G. G. en R., 31 Dec. 1638. R. A.

³⁾ Zij schreven in hunne Generale Missive van den 22 Dec. 1638 aan de Bewindhebbers [R. A]: „Het is met de Portugeesen en hun handel sober gesteld ende 't is in der daet sulcx, dat de Comp^e in Corte meester van de

Antonie Caen, die den 18 Juli 1638 met eene vloot van 12 schepen en 1315 man naar Goa vertrok om voor de derde maal aldaar de haven af te sluiten, werd last gegeven zijn terugreis over Ceilon te nemen. ¹⁾ Evenals het vorige jaar Thijssen aan Westerwolt, zou Coster, na met Radja Singha overlegd te hebben, aan Caen, voor Goa komen mededeelen, welke vesting met gemeenschappelijk goedvinden thans zou worden aangetast. Evenmin als aan Westerwolt, kon de Hooge Regeering aan Caen bepaalde orders medegeven, maar wel gaven zij te kennen, dat zij gaarne de verovering van Gale zouden zien „om redenen, dat vernemen, aldaer een bequaeme rheede ende haven voor onze scheepen is, zulcx, dat die plaetse tot allen tijden can worden gefrequentieert.” Zij gaven dus Coster den raad ²⁾ „den coninck contentement te doen omme hem vooreerst tot incorporatie van Poincto de Gallo trayneeren ende daernaer Colombo, bij aldien onse macht zulcx gedoocht ende geraaden mochte gevonden worden.”

Radja Singha vond dit plan van de Hooge Regeering echter volstrekt niet geraden. Liever dan zijne hulp te verleenen tot het veroveren van Gale, toonde hij zich genegen tot het ondernemen van eenen gemeenschappelijken aanval op de hoofdstad der Portugeezen, Kolombo. Overwegende, dat de vloot van Caen niets tegen de Portugeesche vestingen zou kunnen beginnen zonder inlandsche hulp, en dat deze haar misschien ontzegd zou worden, wanneer zij tegen het verlangan van den maharadja niet Kolombo, maar Gale aantastte,

---

Malabarsche Oust ende dien rijken handel wierde, item, als geseyt, een grooten voet op Ceylon bequamen, ende Malacca met d'Atchinese assistentie bemachtighde. Den tijt is gebooren om den portugees uyt India te helpen, soo maer wat extra-ordinaris van volck ende schepen gesecondeert wierden.”

¹⁾ Instruktie voor Caen, 27 Juli 1638. R. A.

²⁾ In eene missive, gedateerd 11 Augustus 1638. R. A.

besloot Coster toe te geven ¹⁾ en Caen te raden met zijne vloot voor Kolombo te komen, opdat hij met behulp van eene aanzienlijke landmacht, door Radja Singha toegezegd, het eerst deze sterkte voor de Kompagnie zou kunnen veroveren.

Toen echter Caen, na, ten einde meer tijd te hebben om de voorgenomen plannen betreffende Kolombo uit te voeren, reeds den 18 Februari de blokkade van Goa opgeheven te hebben, den 12 Maart met de geheele vloot op een kanonschots afstand van Kolombo het anker liet vallen, was er op de kust nog niets van de hulptroepen van den maharadja te bespeuren. Overtuigd, dat zijne macht alleen niet toereikend was om de sterke vesting met kans op succes aan te vallen, besloot Caen voorloopig te blijven wachten. Gedurende een aantal dagen lag de vloot nu werkeloos, zond nu en dan eenige kanonskogels naar de stad, die, voor zoover men zien kon, veel schade aanrichtten en door de Portugeezen werden beantwoord, zonder dat hunne projektielen dezelfde uitwerking hadden, maar kon toch niets van beteekenis ondernemen. De

---

¹⁾ Dat de Hooge Regeering zich bij nader inzien hiermede volkomen kon vereenigen, blijkt uit het volgende gedeelte eener missive aan Caen, gedat. 9 Nov. 1688. R. A.: „Wij sijn in gemelte missive (bovengenoemde aan Coster) van gevoelen, dat men vooreerst Pointo de Gallo behoorden te vermeesteren, ten aensien van de goede gelegenheydt der reede ende 't bequaem acces daeromtrent voor onse schepen, gelijk wij daerbij voor als noch persisteren, edoch vinden niet geraaden precyse ordre daerop te geven, alsoo ons de Inclination van den Keyser desen aengaende onbewust blijft ende buyten desselfs raeth ende adsisentie niet geraaden zij, yets wes t'attenteeren. Oversulx soo de Majt. (gelyck vertrouwen) inclineerd ende verstaet, dat men Colombo vooreerst ende voor andere behoort te bemachtigen, onaengesien Pointo de Gallo bequaemer, verseeckerder ende profittabelder voor onsen Staet mochte wesen, soo verstaen wij echter, dat men Zijn Majt. zal involgen ende de saecken daerop aenleggen omme Colombo t'incorporeren, te meer bij naerder informatie verstaen, die contrye wel de rijkste van Caneel ende d' opulentste in negotie te wesen; ende daernaer Pointo de Gallo, bij aldien den tijt ende macht sulx wil gedoogen. Wij souden 't exstimeeren voor een groote victorie, soo A°. 1639 meester van geseyde fortressen condon wesen.”

Hooge Regeering had trouwens wel gewaarschuwd niets te wagen, maar alleen dan handelend op te treden, wanneer de overwinning verzekerd was ¹⁾.

Toen den 24 Maart nog steeds niets van Radja Singha was vernomen, veel min eenige hulp was komen opdagen, moest Caen wel, hoe ongaarne ook, besluiten, van den voorgenomen aanval op Kolombo geheel af te zien. Niet alleen zou de vloot door een langer vertoef daar ter plaatse gevaar loopen om, evenals in het vorige jaar de Portugeesche schepen, door de in dezen tijd opkomende harde zuid-westerstormen op het strand geworpen en verbrijzeld te worden, maar ook zou door het nuttelooze wachten de tijd voorbijgaan om elders op het eiland te kunnen optreden. Wel zag Caen in, dat hij, evenmin als tegen Kolombo, iets tegen Gale of eene andere hoofdvestiging der Portugeezen zou kunnen ondernemen, maar de verovering van het minder sterke fort Trinkonomale scheen hem niet onmogelijk toe, al was het grooter dan Battikaloa en al was het, volgens berichten, met 400 Portugeezen en 100 mestiezen en zwarten bezet. Na nog eenige weken voor Kolombo gekruist te hebben, vertrok Caen tegen het eind van April, zeilde langs Gale en bereikte aldus Trinkonomale. Nadat dit fort den 1 en 2 Mei was beschoten, gaf het zich evenals Battikaloa over, nog vóór een reeds beraamde storm op de wallen had plaats gehad. Ook het garnizoen van Trinkonomale werd, na de wapens neergelegd te hebben, naar de kust van Koromandel gevoerd en daar in vrijheid gesteld onder voorwaarde, dat de soldaten binnen een jaar niet weder op Ceilon zouden mogen terugkomen.

Nauwelijks had Caen Trinkonomale enkele uren in zijn bezit of een 3000-tal Singaleezen verschenen, afgezonden door

---

¹⁾ „Wel te letten, datter te zijner tijd niet geattenteert wort, als met apparentie van voordeel, alzoo geen repousse in dese teere beginselen dienen te lijden”. Missive aan Coster, 11 Augustus 1638. R. A.

Radja Singha, wien van te voren het plan tot de verovering schriftelijk was medegedeeld en wiens hulp daartoe tevens was verzocht. Zij stelden nu aan Caen de vraag, of hij het fort niet aan hen wilde overleveren. Hun meester toch had hen afgezonden om het in bezit te nemen, opdat het later geslecht zou kunnen worden. Caen dacht er evenwel niet aan de veroverde sterkte aan den maharadja af te staan. Hij gaf dus ten antwoord, dat hij Trinkonomale wel voor Radja Singha had veroverd, maar het volgens de bepaling van het kontrakt met zijne soldaten tot nader order uit Batavia zou bezetten, daar hij, naar hij zeide, vreesde, dat de Singaleezen het tegen eenen aanval der Portugeezen niet zouden kunnen verdedigen. Dit antwoord konden de Singaleezen aan hunnen meester overbrengen. Terstond plaatste Caen in Trinkonomale 100 man als bezetting. Een verzoek der inlanders, om ook nog iets tegen Jaffanapatnam te ondernemen, sloeg hij af, daar hij begreep, dat de verovering van dit fort een langduriger beleg dan Battikaloa en Trinkonomale zou vereischen en dat het daarvoor reeds te laat in den tijd was. Na Coster als opperhoofd van Battikaloa door Jan Thijssen vervangen te hebben en den fiskaal Gerard Herbers als kommandant van Trinkonomale te hebben aangesteld, vertrok Caen den 27 Mei weder naar Batavia ¹⁾.

Had de Hooge Regeering bij de terugkomst van Westervolt in het vorige jaar redenen tot tevredenheid gehad, toen haar de uitslag van Caen's onderneming werd bekend, moesten deze haar wel geheel ontbreken. In plaats van, zooals zij verwacht had, Kolombo of Gale, misschien wel beide plaatsen, voor de Kompagnie gewonnen te zien, moest zij zich met de verovering van Trinkonomale tevreden stellen. En hoewel van

---

¹⁾ Hoofdbron voor de verrichtingen van Caen op Ceilon is het „Verhael ende dagelijckse Aenteeckeninghe van 't gepasseerde met de vloote van officie onder 't commando van d'Ed. Heer Antonio Caen.” R. A.

deze plaats veel areek of gedroogde pinang werd uitgevoerd, waarmede de Portugeezen, zooals men te Batavia wist, jaarlijks een winst van f 9000 behaalden, had zij voor de Kompagnie, die allereerst op het bezit van den kaneelhandel bedacht was, slechts waarde wegens hare haven, met die van Battikaloa nog de eenige, welke de Nederlandsche schepen op Ceilon konden binnenloopen.

Als de reden waarom noch de verovering van Kolombo, noch die van Goa had plaats gehad, werd door de Hooge Regeering voornamelijk het feit beschouwd, dat Radja Singha het aan de door hem toegezegde hulp volkomen had laten ontbreken.¹⁾ Hoewel haar de reden van deze handelwijze des maharadja's niet bekend was, verborg zij haar ongenoegen daarover niet. En dit ongenoegen werd nog vergroot door de tijding, dat Radja Singha, geheel in strijd met de bepaling van het kontrakt, de bezetting van Trinkonomale in het geheel niet van levensmiddelen voorzag, zoodat zij honger leed. Groot was hierover de verontwaardiging van Gouverneur-Generaal en Raden, die nog niet konden weten, dat de maharadja op die wijze zijn misnoegen te kennen gaf, dat Caen, zonder zijne toestemming te vragen, Trinkonomale door de soldaten der Kompagnie had doen bezetten.

Door het mislukken der plannen tot verovering van Kolombo was ook het begeerde aandeel in den kaneelhandel dit jaar nog niet verkregen. En dat de Kompagnie het niet zou verkrijgen, voordat zij eene der drie Portugeesche hoofdvestigingen Kolombo, Gale of Negombo had bemachtigd en dientengevolge den maharadja in het bezit van de kaneellanden had hersteld, daarvan was de Hooge Regeering thans overtuigd. Het was haar duidelijk geworden, dat de maharadja thans nog buiten staat was om eenige kaneel te leveren en dat zij

---

¹⁾ „'t Gemeen gevoelen is, bij aldien 't secours met ontstaen waere, Colombo geemporteert ende de Comp^e groot participant in de Ceylonse negotie soude sijn geworden." Generale Missive, 18 December 1639. R. A.

terecht moest duchten, dat „bijaldien door onse hulpe geen meester van Kolombo ende 't leege landt aan de West-sijde van Ceylon wort, de gedaene costen spade sullen worden gerecompenseert.” Wel had Caen van Radja Singha's wege op afkorting van zijne schuld aan de Kompagnie, eenige kaneel medegekregeen, maar het bleek spoedig te zijn volkomen waardelooze, zoogenaamde wilde, kaneel, zoodat Gouverneur-Generaal en Raden hunnen ambtenaren gelastten zulke voortaan niet meer mede te brengen.¹⁾

De uitslag van Caen's verrichtingen hadden de Hooge Regeering geleerd, dat zij bij eene nieuwe expeditie naar Ceilon slechts flauw op de medewerking van Radja Singha zou kunnen rekenen, maar dat zij zelve eene veel grootere macht zou moeten uitrusten, dan zij in de twee vorige jaren had gedaan. Hoewel zij nu van hare beschikbare macht gaarne voor andere doeleinden gebruik had gemaakt, besloot zij toch andere, niet minder gewichtige, ondernemingen voorloopig te laten rusten en al hare aandacht aan de Ceilonsche zaken te wijden. De overtuiging, dat, wanneer Kolombo of Gale ook dit jaar niet werden veroverd, alle tot dusverre voor Ceilon gemaakte kosten onvergoed zouden blijven, dreef Gouverneur-Generaal en Raden tot het nemen van dit besluit.²⁾

¹⁾ Generale Missive, 18 December 1639. R. A.

²⁾ Resolutiën v. G.-G. en R., 15—17 en 20 Augustus 1639. R. A.

... de wichtigheyt van saecken ... diferente malen in rade van India geresumeert, overwogen, gedebatteert ende de rapporten van d'heere Caen, als den Commandeur Coster gehoort ende wijders in consideratie gecomen sijnde off onse aenwesende Crijghsmacht, bestaende uyt omtrent 1300 soldaten (daervan Batavia moet beseth blijven) oock elders tot meerder afbreuck des vijants ten dienste van de Generaale Comp^o, 't sij dan om Malacca off Macao te bemachtigen, ofte tot finael redres van de Amboinse en de Molucse troublen, als wel tot vervolgh van de Ceylonse progressen ende Keysers versoeck conden gebruycken, is eyntelijck g'arresteert, d'Amboinse onlusten niet in consideratie te laten comen, Malacca tot des Atchinders assistentie t'excureeren ende Macao vooralsnoch, aengesien den tijt verlopen was, niet wacker te maecken, maer onse macht op Keysers versoeck nae

Ingevolge deze resolutie werden door de Hooge Regeering in de tweede helft van het jaar 1639 niet minder dan 28 schepen, waarvan 20 uitsluitend voor den oorlog waren bestemd, naar Voor-Indië gezonden. Negen moesten er onder het bevel van Kornelis Symonsz. van der Veer de haven van Goa gesloten houden; de overige elf zouden onder leiding van den Directeur-Generaal Philips Lukasz. op de westkust van Ceilon worden gebruikt. Met de 100 soldaten, die hij van Battikaloa en Trinkonomale zou kunnen lichten, zou de macht van Lukasz. uit niet minder dan 624 matrozen, 644 militairen en 252 Mardijkers of Indische soldaten bestaan. De bemanning van de vloot naar Goa medegerekend, telde de gezamentlijke krijgsmacht bijna 3000 koppen. Met recht kon de Hooge Regeering van zulk eene buitengewone uitrusting groote verwachtingen koesteren en den bewindhebbers schrijven: „dat van deze expeditie alles goets blijven verhoppen, te meer den vijandt, siende soo aensienlijcken vloote omtrent Goa, op de tweede armade niet verdacht can wesen ende te minder secours naer Ceylon schicken sal.”¹⁾

Den 25 Augustus 1639 vertrok de schipper Minne Willemsz. Caertekoe met twee jachten vooruit naar Battikaloa, om Thijssen van het besluit der Hooge Regeering kennis te geven. Ook moest hij 200 soldaten overbrengen, die bestemd waren om over land naar de westkust te worden gezonden en daar dienst te doen, zoo wederom de hulp van Singaleesche troepen uitbleef.²⁾ Want al was de krijgsmacht van Lukasz. grooter dan die van Caen, toch zou een landleger de operatiën der vloot moeten ondersteunen en zou dus de hulp van Radja

---

Colombo te wenden, te meer reede soo aensienlijcken armade vooruyt tot Goa's besettingh afgesteecken hadde.” Generale Missive, 18 December 1639. R. A.

¹⁾ Generale Missive, 18 December 1639. Vgl. ook de Kommissie voor Lukasz. als opperbevelhebber over de macht naar Ceilon. Bijlage IV.

²⁾ Instruktie voor Minne Willemsz. Caertekoe, gaande met de schepen Oudewater en Zantvoort naar Battikaloa, gedat. 24 Augustus 1639. R. A.

Singha in het geheel niet onwelkom zijn. Met de schepen van Caertekoe werd door Gouverneur-Generaal en Raden dan ook eene missive aan Radja Singha verzonden, waarin zij hem hunne plannen mededeelden en hem verzochten het ditmaal aan zijnen steun niet te laten ontbreken. Om hem geen aanstoot te geven, repton zij over hunne ontevredenheid met geen enkel woord. ¹⁾

Eene maand later, den 24 September, verliet Lukasz. zelf met de overige 9 schepen de reede van Batavia. Na eene zeer onvoorspoedige reis, gedurende welke hij door eene hevige ziekte werd aangetast, bereikte hij eerst den 2 December de oostkust van Ceilon. Allereerst voer hij naar Trinkonomale, van welk fort zulke ongunstige berichten te Batavia waren ontvangen. En inderdaad bleek de toestand, waarin de bezetting zich bevond, allerellendigst te zijn. Zij leed het grootste gebrek aan levensmiddelen, daar Radja Singha haar niet alleen niets deed toekomen, maar zelfs zijnen onderdanen verboden had den Nederlanders iets te verstrekken. De door Lukasz. medegebrachte proviand redde de soldaten van den hongerdood; reeds waren zij zóózeer verzwakt, dat geen hunner geschikt werd geacht om aan de expeditie deel te nemen ²⁾. Nogmaals richtte Lukasz. een dringend verzoek aan den maharadja om zijne verplichtingen beter na te komen, de bezetting van Trinkonomale te verzorgen en zelf met zijne krijgsmacht naar Kolombo op te trekken.

Langs de zuidpunt van Ceilon voer de vloot van Lukasz. nu naar Kolombo. Daar gekomen, vond deze wel de beide jachten van Caertekoe, maar noch van de Singaleesche krijgsmacht, noch van de 200 Nederlandsche soldaten, lang voor de aankomst van Lukasz. onder het bevel van Thijssen landwaarts in gezonden, was iets te bespeuren. Evenals Caen in het vorige jaar, zoo lag Lukasz. thans met zijne schepen

¹⁾ G.-G. en R. aan Radja Singha, 24 Augustus 1639. B. A.

²⁾ Philips Lukasz. aan G.-G. en R., 9 Januari 1640. B. A.

werkeloos te wachten. Ook al was zijne macht grooter dan die van zijnen voorganger, daarom achtte hij haar toch evenmin sterk genoeg om de „scherp geclaude catta" Kolombo, „zonder hantschoen", d. i. zonder landmacht, te durven aanvatten. ¹⁾

De werkeloosheid, waartoe zijne vloot was gedoemd, het niet verschijnen van Radja Singha's hulptroepen, gevoegd bij zijne slechte gezondheid, moesten den Nederlandschen vlootvoogd wel terneerslaan. Van zijne moedeloosheid is het bericht, dat hij den 9 Januari 1640 over den stand van zaken naar Batavia zond, wel het beste bewijs. Op den tocht van de oost- naar de westkust van Ceilon had hij de kust van het eiland nauwkeurig opgenomen en verkend; daarenboven had hij zoo volledig mogelijke berichten omtrent Radja Singha en de Portugeezen ingewonnen. Alles te samen genomen, had hij de overtuiging bekomen, dat de Nederlanders tot dusverre eene uiterst onvolledige kennis van de Ceilonsche toestanden hadden bezeten. Hij bevond, dat de macht en de invloed der Portugeezen veel grooter was, dan men te Batavia tot dusverre had vermoed; dat dezen niet alleen de geheele kust in hunne macht hadden, maar dat hunnen invloed zich uitstrekke over een groot gedeelte der inlandsche bevolking, zelfs tot in de hoofstad Kandi toe, waar, volgens zijne meening, de Portugeesche kreaturen zich in grooten getale ophielden. Overigens bevestigde hij, dat de Hooge Regeering een volkomen juist inzicht in de zaak had gehad, toen zij vermoedde, dat de maharadja volstrekt niet bij machte was den Nederlanders eenige kaneel te leveren, maar dat de gelegenheid daartoe hem eerst geheel en al door de Nederlanders zelven zou moeten worden verschaft, terwijl hij hen, zooals bleek, daarbij niet kon of wilde ondersteunen. ²⁾

¹⁾ Philips Lukasz. aan G.-G. en R., 9 Januari 1640. B. A.

²⁾ „Wij meenen wel 't selve (het leveren van kaneel) buyten desselfs macht te wesen, maer dat desen losen vos, naer het exempel van den aep, die de catta haere pooten om de castanien uyt den brandt te halen ge-

Toen na eenige weken wachters de landmacht nog niet was verschenen, gaf Lukasz. alle hoop op de verovering van Kolombo op. Hij besloot met zijne geheele vloot de ligplaats voor Kolombo's haven te verlaten en naar Negombo te varen. Niet zonder reden hoopte hij althans dit fort met zijne vloot alleen te kunnen bemachtigen, want, zooals hij wist, waren de meeste soldaten uit Negombo naar Kolombo overgebracht, daar de Portugeezen allereerst eenen aanval op deze sterkte hadden verwacht. In het begin van Februari 1640 voer de vloot nu naar Kaimello, een even benoorden Negombo gelegen dorp. Aldaar liet Lukasz. zijne soldaten aan land gaan.

Spoedig bleek nu, waarom tot dusverre noch van Radja Singha's krijgsmacht, noch van de 200 soldaten van Thijssen iets te bespeuren was geweest. Zij waren tegengehouden door een Portugeesch leger, dat alle bergpassen bezet hield, waarlangs zij van het binnenland naar de kust hadden kunnen komen. Zoodra echter de Portugeezen hadden gemerkt, dat

---

bruyckte, door ons gaern den caneel souden laten conquesteeren en daarmede de geroerde t'achterheyte te vergelijken.

... verclaren dan ons gevoelen over dese saecke, seggen wij, dat daerin noch veele ombragen te gemoeten hebben ende oock sijn tijt sal vereysschen om het desseyen van den Caneelhandel etc^a in ons bedwanck te connen bringen, jae, meerder als van velen wort gevoelt, want gelijk wij aengetogen hebben, soo domineeren de portugiesen ende hare gesinde alle de vruchtgevende landerijen, daerentegen heeft desen Keyser niets als oliphanten, weynich arreck, wasch ende saye, welcke niet machtich is te connen benificeeren off aen den strandt, om die naer andere rijcken te transporteeren, ten waere door onse macht de havenen van Batacaloa ende Trincquemale waren geopent.... Uyt alle desen, sullen UEd. dan wel connen afnemen ende sien, hoe raeuw het werck aen desen cant noch leyt ende hoe cleynen apparentie vooreerst vertoont, om onsen vijandt, den Portugees van den caneel te versteecken off wel in 't geheel van Ceylon te secludeeren, soo langhe (als vooren) de Sangeleezen off Inhabitanten van Ceylon de portugiesen aenhangen, daervan noch al een groot getal geforceerden onder den treyn van den Keyser loopen, welcke het om het even wesen souden, off de Majt., off de Portugiesen subjungeerden." Lukasz. aan G. G. en R., 9 Januari 1640. R. A.

Negombo met een aanval werd bedreigd, besloten zij vóór alles te trachten dit fort te redden, door zelf met eenen aanval op de Nederlandsche macht te beginnen. Te dien einde verzamelden zij zooveel soldaten, als mogelijk was, en dus ook die, welke Radja Singha en de zijnen tegenhielden, en grepen geheel onverwachts de bij Kaimello gelande troepen van Lukasz. aan. Na een kortstondig gevecht werden zij evenwel teruggeslagen. Daar nu de toegang geopend was, konden ook Radja Singha's krijgers en die van Thijssen, wier aantal tot op 150 was gedund, zonder moeite Negombo bereiken. Den 9 Februari werd dit fort beschoten en nog op dienzelfden dag door de vereenigde macht stormenderhand veroverd, zonder dat de Nederlanders hierbij zware verliezen hadden te lijden.

Onmiddellijk na de verovering van Negombo dreigden er tusschen den maharadja en de Nederlanders ernstige moeilijkheden te ontstaan. De aanleiding hiertoe was het bevel, dat Lukasz. aan de zijnen gaf, om Negombo's bolwerken, welke in zeer vervallen toestand verkeerden, zooveel mogelijk te herstellen. Gemakkelijk was hieruit voor Radja Singha de gevolgtrekking te maken, dat de Nederlanders er niet aan dachten om, zooals zij volgens zijne meening moesten doen, aan hem de beslissing te laten, wat er met het veroverde fort moest geschieden, maar dat zij het op eigen gezag met hun krijgsvolk wilden bezetten, evenals zij dit met Trinkonomale hadden gedaan. Juist om dit te beletten scheen de maharadja nu met zijn leger bij de verovering tegenwoordig geweest te zijn. Thans deed hij aan Lukasz. weten, dat hij niet van plan was Negombo in het bezit der Nederlanders te laten, maar dat hij eischte, dat zij het onmiddellijk aan hem zouden overleveren. Dit werd door Lukasz. geweigerd. Radja Singha beriep zich nu op het kontrakt en verklaarde, dat de Nederlanders hem ook ten opzichte van Trinkonomale hadden bedrogen. Lukasz. eischte eene nadere verklaring en beriep zich voor zijn goed recht mede op het derde artikel van het

kontrakt. Toen bleek het, dat elk van beide partijen zich op eene andere lezing beriep, dat er verschil bestond tusschen de verschillende afschriften van het kontrakt en dat dit dus niet meer als uitgangspunt kon worden aangenomen.

Lukasz. bood nu aan een geheel nieuw kontrakt op te stellen, dat het oude niet zoozeer zou vervangen, maar meer aan zou vullen, waar het noodig bleek, en dat van sommige bepalingen en vooral van het artikel, waarover de twist was ontstaan, eene nadere verklaring zou geven.

Zoo spoedig mogelijk deed Lukasz. het ontwerp van het nieuwe kontrakt aan den maharadja toekomen. Het derde artikel was nu gewijzigd; maar, terwijl volgens de nieuwe bepaling aan den maharadja, volgens zijn verlangen, het recht werd toegekend om de veroverde forten naar believen door de Nederlanders te laten bezetten of te doen sloopen, was er een nieuw artikel ¹⁾ aan toegevoegd, dat het aldus gewijzigde derde geheel nihileerde. Rechtstreeks werd daarin geëischt, dat Z. M. in elk geval aan de Nederlanders zou aanwijzen: „bequaeme plaetsen ende gelegentheyd van versterkingen, waerin niet alleen het volck en de middelen verseeckert, van goede lijftocht versorgt, maer tegelijk jegens eenigerhande overval van openbaere vijanden ofte geveynste vrienden hun vermogen te beschermen ende 't hoeft te bieden, blijvende echter deselve onder de gehoorsaemheyd van wel gemelte Keyserlijke Majt.”

Met de aanbieding van dit ontwerp had Lukasz. dus rechtstreeks aan Radja Singha verklaard, dat de Nederlanders het bezit van versterkte plaatsen op Ceilon voor zich onmisbaar achtten. Deze handelwijze geeft den indruk van onverstandig te zijn. 't Kon Lukasz. immers uit de houding, door den maharadja, na de verovering van Trinkonomale en vooral thans na die van Negombo aangenomen, duidelijk gebleken zijn, dat deze

---

¹⁾ Art. 13 van het ontwerp-kontrakt, dat in HS. op het Rijks-Archief aanwezig is.

wel genegen was aan de Kompagnie het uitsluitend recht tot handeldrijven toe te kennen, maar haar slechts één fort, en wel Battikaloa, in eigendom wilde afstaan. Dit antwoord op het hem aangeboden kontrakt was dan ook te verwachten: slechts in onversterkte woonplaatsen zouden de Nederlanders op Ceilon verblijf mogen houden; alleen Battikaloa zouden zij mogen bezetten om hunne goederen en andere zaken in te bewaren.

Toen Lukasz. echter van zijnen eisch volstrekt geen afstand wilde doen en het versterken van Negombo niet deed staken, veel minder aanstalten maakte om dit fort aan den maharadja over te leveren, verklaarde deze, ten zeerste vertoornd, alle bestaande betrekkingen met de Nederlanders te zullen afbreken. Ten bewijze daarvan verplaatste hij onmiddellijk zijne legerplaats in de nabijheid van Kolombo eenige mijlen landwaarts in en maakte hij toebereidselen om zich weder naar het binnenland te begeven.

Het was in dezen tijd, dat Lukasz., wiens ziekte dagelijks verergerde, besloot, het opperbevel over de vloot neder te leggen en tot herstel van gezondheid naar Batavia terug te keeren. ¹⁾ Den 21 Februari 1640 verliet hij Negombo, na het verdere bewind van zaken aan den vice-admiraal Willem Jacobz. Coster overgedragen te hebben.

Onmiddellijk na het vertrek van Lukasz. besloot Coster eene poging te doen om Radja Singha te verzoenen. Hij begreep, dat eene goede verstandhouding met dezen vorst, al bestond zij slechts in schijn, voor de Kompagnie onmisbaar was, vooral op het oogenblik, nu de steun van zijne krijgsmacht noodig werd geacht om gedurende het verdere verloop van den veldtocht noch iets tegen eene tweede Portugeesche vesting te ondernemen, die hij van plan was aan te tasten, zoodra de geschillen bijgelegd zouden zijn. Met meer overleg dan Lukasz. ging Coster nu te werk. Hij kende de bezwaren van

---

¹⁾ Hij overleed den 5 Maart, zonder Batavia bereikt te hebben.

Radja Singha en liet dus de vroeger gestelde eischen betreffende de forten geheel vallen; schijnbaar aan den vorst toegevend, stelde hij geheel andere daarvoor in de plaats. Spoedig bleek, dat de maharadja, die feitelijk de Nederlanders nog evenzeer noodig had als zij hem, wel genegen was op dezen voet de onderhandelingen voort te zetten, en reeds enkele weken, nadat hij in zijnen toorn bedreigd had alle betrekkingen met de Nederlanders af te zullen breken, had hij eenige geheel nieuwe bepalingen goedgekeurd en scheen de vriendschap weer geheel hersteld. De artikelen van het kontract, twee jaren geleden door Westerwolt gesloten, werden alle bekrachtigd, uitgezonderd het derde. Hiervoor traden de nieuwe bepalingen in de plaats. Coster beloofde Trinkonomale te zullen overleveren, zoodra Z. M. de kosten van de verovering vergoed zou hebben, door tien olifanten naar Battikoola te zenden; ook dit fort zouden de Nederlanders verlaten, zoodra zij er 1000 baren ¹⁾ goede kaneel voor ontvangen zouden hebben. Voorts stemde Coster er in toe, dat de Nederlanders, nadat de Portugeezen geheel van Ceilon verdreven zouden zijn, slechts één fort in eigendom zouden behouden. Maar zoolang de door de Kompagnie ten behoeve van den maharadja gemaakte kosten niet waren vergoed, zouden zij ook de andere forten na hunne verovering met hun krijgsvolk mogen bezetten. Kolombo zou echter in ieder geval geheel worden „afgeworpen ende geruineert”. ²⁾

Nadat Radja Singha deze bepalingen had goedgekeurd, stemde hij er mede in toe zijne medewerking te verleen tot eenen aanval op eene tweede Portugeesche vestiging en wel Gale. Daar de tijd reeds te ver gevorderd was voor een beleg van Kolombo, dat mogelijk lang zou moeten duren, had Coster

---

¹⁾ Een baar is 480 ₧.

²⁾ De beschrijving van den twist tusschen den maharadja en Lukasz. en van de onderhandelingen van Coster zijn voornamelijk ontleend aan de missive van G.-G. en R. aan Bewindhebbers, 9 September 1640. Bijlage V.

het raadzaam geoordeeld deze plaats voorbij te zeilen en onverhoeds Gale aan te tasten. Ingevolge dit voornemen liet hij een garnizoen van 128 man te Negombo en vertrok hij den 3 Maart met zijne geheele macht naar Gale, welke plaats hij den 8^{en} van dezelfde maand bereikte. Den volgenden dag liet hij 700 man aan land gaan en maakte hij terstond toebe-reidselen om het fort te belegeren.

Terwijl hij hiermede bezig was, werden de zijnen plotseling aangevallen door een 2- à 300-tal Portugeesche soldaten, welke uit Kolombo naar Gale waren afgezonden om het niet talrijke garnizoen te versterken. Toen men namelijk te Kolombo de Nederlandsche vloot voorbij zag zeilen, had men aldaar terecht het vermoeden opgevat, dat Gale met eenen aanval werd bedreigd. Zoodra zij nu de aankomst der hulptroepen gewaar werd, deed Gale's bezetting mede eenen uitval om te trachten door de Nederlandsche troepen eenen doortocht te openen. In het algemeen gevecht, dat nu volgde, versloegen Coster's troepen de Portugeezen wel geheel en al, maar leden zelve zulke belangrijke verliezen, dat hij er aan twijfelde of hij met zijne verzwakte macht nog wel iets tegen Gale uit zou kunnen voeren. Van Radja Singha of diens hulptroepen was tot dusverre nog niets te bespeuren geweest, hetgeen echter, in aanmerking genomen de snelheid, waarmede de Nederlandsche vloot naar Gale was gezeild, volstrekt niet bevreemdend kon worden geacht.

Het toeval was echter Coster gunstig. Twee dagen na den slag verschenen drie schepen met 350 man voor Gales haven, die deel hadden uitgemaakt van de vloot, welke onder van der Veer voor Goa had gekruist. Door deze versterking werd Coster in staat gesteld eenen storm op Gale te wagen. En deze gelukte volkomen. In weerwil van den dapperen tegenstand der Portugeezen, van wie de meesten in den slag waren gebleven, drongen de Nederlanders de vesting binnen, en op den 13 Maart 1640 werd Gale voor de Kompagnie veroverd.

Dadelijk na de verovering werd het fort in naam van Radja Singha met een 200-tal soldaten onder het bevel van

den kapitein Walraven de St. Amand bezet, terwijl ook Coster er bleef om, ingevolge den hem gegeven last, als algemeen gouverneur van de bezittingen der Kompagnie op Ceilon op te treden. ¹⁾

Gunstiger dan men, naar het begin te oordeelen, had kunnen vermoeden, was dus de expeditie voor de Kompagnie afgeloopen. Al was Kolombo in het bezit der Portugeezen gebleven, toch was hun door de verovering van twee hunner voornaamste vestingen een geduchte slag toegebracht. Van de zeven groote forten, die zij voor de aankomst der Nederlanders op Ceilon hadden bezeten, konden zij er thans nog maar drie, Kolombo, Manaar en Jaffanapatnam, hun eigendom noemen. En van deze plaatsen was het slechts Kolombo, dat thans nog waarde voor hen had, daar alleen dit fort een deel der kaneellanden kon beheerschen.

Daarentegen was de macht der Nederlanders door deze expeditie op Ceilon grondvest. Door hunne veroveringen was hun het uitzicht op het grootste aandeel in den kaneelhandel geopend en niets scheen het verkrijgen daarvan meer in den weg te staan, ten minste, wanneer de maharadja hun zijne medewerking niet onthield. En door de bemoeiingen van Coster scheen de goede verstandhouding tusschen dezen vorst en de Nederlanders volkomen hersteld te zijn, nog wel zonder dat de vastgestelde bepalingen in het nadeel der Kompagnie waren uitgevallen. Integendeel; voor de overlevering van Battikaloea en Trinkonomale, plaatsen, die na de verovering van Negombo en vooral na die van Gale hunne eenige waarde als havens geheel

---

¹⁾ Van de archief-stukken, betrekking hebbende op de expeditie van Lukasz. en Coster, is slechts weinig overgebleven. Mij stonden slechts ten dienste de missive van Lukasz. aan G.-G. en R., 9 Januari 1640, eene van Thijssen aan Arendt Gardenijs, gouverneur van Paleakatte, 1 April 1640 en voorts de missive van G.-G. en R. aan Bewindhebbers, 9 September 1640. Meerdere bijzonderheden omtrent de verovering van Negombo en die van Gale zijn te vinden bij Ribeiro t. a. p., pg. 228—234.

hadden verloren, was een goede prijs bedongen. — En inderdaad deed Radja Singha de beloofde olifanten te Battikaloa bezorgen, zoodat het fort Trinkonomale hem den 24 April 1640 werd overgeleverd. ¹⁾ — Voorts zou Negombo voorloopig bezet mogen blijven, terwijl Gale reeds geheel als het eigendom der Kompagnie beschouwd kon worden. Radja Singha had haar immers het recht op het blijvend bezit van één fort, te harer keuze, toegekend en volgens het oordeel der Hooge Regeering bestond er op Ceilon geen „nutter, profitabeler noch versekerder” sterkte dan St. Cruz de Gale. ²⁾ Want niet alleen bezat dit fort eene haven, welke het geheele jaar door eene veilige ligplaats aan drie of vier groote schepen aanbod en van waar uit dus alle plaatsen op Ceilon gemakkelijk te bereiken en te ondersteunen waren, maar het beheerschte bovendien het geheele landschap Mature, waarin het was gelegen, benevens het noordelijker gelegen landschap Saffragam, wier 52 dorpen den Portugeezen jaarlijks 1500 baren kaneel en een aantal olifanten hadden opgebracht. Volgens de meening der Hooge Regeering zouden deze voordeelen thans zonder twijfel aan de Kompagnie toevallen; kwam de maharadja zijne verplichting om alle handelswaren uitsluitend aan de Nederlanders te leveren niet na, dan zouden zij hem daartoe van uit Gale kunnen dwingen.

't Is begrijpelijk, dat de Hooge Regeering de door Coster genomen maatregelen niet alleen goedkeurde, maar er hem hare volle tevredenheid over betuigde. ³⁾ Natuurlijk zou zij zich op den duur geenszins met het bezit van Gale alleen tevreden kunnen stellen. Zij hechtte dan ook aan de met Radja Singha vastgestelde bepalingen volstrekt geene betee-

---

¹⁾ G.-G. en R. aan Bewindhebbers, 9 September 1640. Bijlage V.

²⁾ Generale Missive van G.-G. en R. aan Bewindhebbers, 30 November 1640. B. A. Bijlage VI.

³⁾ G.-G. en R. aan Coster, 26 September 1640. R. A.

kenis, behalve dat zij op het oogenblik als noodzakelijk beschouwd moesten worden om den vrede met den vorst te bewaren, zoolang de Portugeezen nog op Ceilon waren gevestigd. In dezen tijd meende de Hooge Regeering, dat, waren de Portugeezen eens geheel van Ceilon verdreven, de Kompagnie zich het bezit van vier forten zou moeten verschaffen, nl. Gale in het Zuiden, Negombo in het Westen, Jaffanapatnam in het Noorden en Battikaloa in het Oosten. ¹⁾ Deze vier forten zouden, volgens hare meening, voldoende zijn om vooreerst de Portugeezen te beletten „de Ceilonse stranden met cleene armades t'infesteren”, maar voornamelijk om den inlander tot het nakomen van zijne verplichtingen te noodzaken.

Zoolang echter de Portugeezen niet van Ceilon waren verdreven, behoefde deze zaak nog geen punt van overweging bij Gouverneur-Generaal en Raden uit te maken en konden dezen zich aan de door Coster vastgestelde bepalingen houden. En van eene algeheele verdrijving der Portugeezen zou toch zoo spoedig nog geen sprake kunnen zijn. Eene nieuwe verovering zou in het volgend jaar niet plaats kunnen hebben. Radja Singha had namelijk aan Coster doen weten, dat hij de hulp der Kompagnie in den vorm van schepen en troepen voorloopig niet wilde aannemen, maar dat hij van plan was eerst zijne schuld van 310,790 realen of f 776,975 af te doen, daar hij door de verovering van Negombo en Gale in staat was gesteld eene goede hoeveelheid kaneel te leveren. Deze mededeeling was aan de Hooge Regeering volstrekt niet onwelkom geweest. Vooreerst toch wilde zij dit jaar al hare beschikbare schepen en soldaten, wier aantal in dezen tijd niet zeer groot was, gebruiken om eindelijk Malakka tot de overgave te dwingen en verder achtte zij het niet onraadzaam, dat de Portugeezen nog een tijd lang voet op Ceilon behielden, opdat de maharadja dientengevolge meer afhankelijk van de

---

¹⁾ Generale Missive van 30 November 1640. R. A. Bijlage VI.

Nederlanders zou blijven en waarschijnlijk beter zijne verplichtingen na zou komen. Wel had zij gaarne eerst Kolombo en daarmede den geheelen kaneelhandel aan hare vijanden ontrukkt, maar, nu dit niet geschieden kon, zou zij zich voorloopig moeten vergenoegen met hetgeen zij had verworven en trachten daarvan een goed gebruik te maken.

In het najaar van 1640 werd dus geen krijgsmacht naar Ceilon gezonden, maar slechts een viertal schepen, waaronder twee jachten, bestemd om het Portugeesche gedeelte der kust te bestoken, Kolombo's haven te blokkeeren, te beletten dat aldaar schepen uit Goa binnenliepen en met kaneel geladen koopvaarders vertrokken, en in het algemeen alle mogelijken dienst te doen, welke van hen gevorderd zou kunnen worden. ¹⁾

Juist toen de Kompagnie de vruchten van den door haar verrichten arbeid scheen te zullen gaan plukken, kwam in den stand van zaken op Ceilon, welke zich zoo goed liet aanzien, eene ongunstige wending. In het jaar 1640 vielen er een tweetal gebeurtenissen voor, die de tot dusver door de Kompagnie gemaakte vorderingen weer een heel eind achteruit deden gaan.

Vooreerst werkte hier toe mede de moord door Radja Singha in Augustus 1640 op den Nederlandschen gouverneur Coster gepleegd. De ware toedracht van en de onmiddellijke aanleiding tot deze zaak bleven zelfs aan de Hooge Regeering onbekend en zullen dit dus nog veel meer aan ons moeten blijven. ²⁾ Uit verschillende omstandigheden kan de moord echter eenigszins verklaard worden. 't Schijnt dan, dat de argwaan van Radja Singha tegen de Nederlanders, opgewekt

---

¹⁾ Missive van G.-G. en R. aan Bewindhebbers, 9 September en 30 November 1640. Bijlage V en VI.

²⁾ Vgl. de Generale Missive van 30 November 1640. Bijlage VI. „Wat desen trouweloosen, gesimuleerden Singlees gemoveert heeft die enorme acte te begaen, connen noch niet wel raden,” etc.

door hunnen eisch om versterkte plaatsen op Ceilon te mogen bezitten, volstrekt niet was geweken, ook al scheen de goede verstandhouding na de onderhandelingen met Coster volkomen hersteld te zijn. Van deze stemming schijnen niet alleen eenige landsgrooten, die in het geheim den Portugeezen waren toegedaan, maar ook Arabische en andere kooplieden, die ook voor zich een aandeel in den handel wenschten, gebruik te hebben gemaakt om den maharadja tegen de Nederlanders op te stoken. Hoe het ook zijn moge, zeker is het, dat al was Radja Singha door de verovering van Negombo en Gale in de gelegenheid gesteld om eene goede hoeveelheid kaneel te leveren en al had hij inderdaad een groot aantal kaneel-schillers in het veld gezonden, te Gale nagenoeg niets werd ontvangen. Ook werd het garnizoen van dit fort volstrekt niet van het noodige voorzien, waarvoor Radja Singha toch volgens het kontrakt verplicht was te zorgen. Toen het nu daarenboven Coster ter oore kwam, dat er, tegen de bepalingen van het kontrakt in, toch aan anderen handelswaaren werden geleverd, besloot hij, na hierover tevergeefs eenige malen schriftelijk bij den maharadja geklaagd te hebben, den 4 Juli zelf naar Kandi te reizen en te trachten door een persoonlijk onderhoud den vorst tot een beter nakomen van zijne plichten te bewegen. De onderhandelingen schijnen echter geen goeden afloop gehad te hebben en, in aanmerking genomen den bestaanden wrok van den maharadja en de bemoeiingen der Singaleesche grooten, kan ons dit niet verwonderen. Met tal van uitvluchten werd Coster afgescheept, zoodat hij den 17 Augustus, zonder veel verder te zijn gekomen, uit Kandi moest vertrekken. Op zijne terugreis naar Gale werd hij met nog vier andere Nederlanders door de Singaleezen, die hem tot eskorte moesten dienen, verraderlijk omgebracht. ¹⁾

---

¹⁾ Nadere bijzonderheden over den moord van Coster en hetgeen daaraan voorafging zijn te vinden in het Dagregister van Batavia 1640—1641, uitgegeven door v. d. Chijs, pag. 92—98.

Deze daad strekte aan de Hooge Regeering tot een duidelijk bewijs, hoedanig de gezindheid was, die Radja Singha tegen de Nederlanders koesterde. Wel scheen ook Coster's min eerbiedige houding, evenals indertijd die van de Weert, tot zijn dood te hebben bijgedragen, maar veeleer lag de gevolgtrekking voor de hand, dat de maharadja hem als een gevaarlijk persoon had beschouwd en hem daarom uit den weg had laten ruimen en dat Radja Singha in het algemeen de Nederlanders en hunne bedoelingen volstrekt niet vertrouwde.

Toch kon de Hooge Regeering hem over den gepleegden moord volstrekt niet ter verantwoording roepen. Eene openbare vredebreuk, die daardoor wellicht zou ontstaan, moest tot elken prijs vermeden worden. Zonder twijfel zouden de Portugeezen niet nagelaten hebben, daarvan gebruik te maken om hunnen vervallen staat op Ceilon weder geheel te herstellen. Trouwens, Radja Singha verklaarde later, dat de moord geheel buiten zijn medeweten was geschied en dat hij de daders zou doen straffen. Op deze wijze wist hij zich dus geheel aan het geven van rekenschap te onttrekken. Ook wachtte hij zich wel door het plegen van openbare vijandelijkheden den moord te bezegelen. Schijnbaar bleef dus de verhouding tusschen den maharadja en de Nederlanders dezelfde, maar het wederzijdsch vertrouwen was voorgoed verdwenen, zoo het al ooit had bestaan, en op de toekomst liet dit niet na zijnen invloed uit te oefenen. Vast schoot bij de Hooge Regeering de overtuiging wortel, dat Radja Singha de Nederlanders slechts op Ceilon geroepen had om voor hem den oorlog tegen de Portugeezen te voeren, maar dat hij niets liever zou zien, dan dat beide partijen in den strijd ten onder gingen, opdat hij er zelf de vruchten van zou kunnen plukken en er niets van aan vreemdelingen zou behoeven af te staan.

Zoodra de tijding van Coster's dood te Battikaloa aankwam, haastte Thijssen zich onmiddellijk naar Gale te vertrekken, ten einde aldaar orde op de zaken te stellen. En dit bleek wel noodig te zijn. Bij zijne aankomst te Gale vernam Thijssen,

dat de kapitein Walraven de St. Amand, die tijdens Coster's afwezigheid het bevel over het fort had gevoerd, den 30 Oktober, „eere, aerdt ende schuldigen plicht ter sijden stellende”, naar Kolombo tot den vijand was overgeloopen, zonder dat er eene reden voor dit verraad was na te gaan. Gelukkig was het getal zijner aanhangers klein geweest en hadden slechts twee Nederlanders zijn voorbeeld gevolgd. Daar het nu te verwachten was, dat de Portugeezen niet zouden nalaten om met het verraad van St. Amand en diens mededeelingen hun voordeel te doen, namen Thijssen en de opperkoopman Maarten Vinck, die met hem van Battikaloa was overgekomen, voldoende voorzorgsmaatregelen om Gale tegen eenen onverwachten aanval te wapenen. Het bleek hun spoedig, dat zij op de goede gezindheid der soldaten en de sterkte der muren en bolwerken volkomen konden vertrouwen, zoodat zij zich over de toekomst van Gale niet bezorgd behoeften te maken. ¹⁾

Maar was het behoud van Gale aldus voor de Kompagnie verzekerd, dit was niet het geval met dat van Negombo, de andere Nederlandsche sterkte van beteekenis op Ceilon. De herovering van dit fort door de Portugeezen was de tweede, voor de Kompagnie nadeelige, gebeurtenis, welke in het jaar 1640 plaats greep. Zij was het gevolg van eene poging der Portugeezen om hunne vroegere macht op Ceilon weder geheel te herstellen. Deze poging ging uit van den in dit jaar benoemden onderkoning João da Silva Tello de Menezes, conde d'Aveires. De omstandigheden, waaronder deze nieuwe onderkoning in de tweede helft van het jaar 1640 te Goa aankwam, waren verre van gunstig. ²⁾ Met de meeste Portugeesche bezittingen in Indië stond het treurig gesteld. Geld en soldaten

¹⁾ Generale Missive, 30 November 1640. R. A. Bijlage VI.

²⁾ Ribeiro, pg. 235 vlg., Danvers, t. a. p., II. pg. 269. Zooals men weet, werden de Portugeesche onderkoningen telkens voor vier jaar aangesteld en hadden zij het recht hunne ondergeschikten naar goedvinden te benoemen of te ontslaan.

ontbraken en ook aan de vloot was in de laatste jaren groote schade toegebracht. Twee onderdeelen van het gebied vorderden op dit oogenblik de meeste aandacht: Malakka, dat dreigde geheel verloren te zullen gaan, en Ceilon, waar de Nederlanders hadden gezegevierd en nog meer vorderingen schenen te zullen maken. Onmiddellijk, nadat d'Aveires met het oppergezag was bekleed, nam hij het besluit, met inspanning van alle krachten te trachten ten minste Ceilon te behouden. De leegte in de schatkist werd eenigermate aangevuld door de geldsommen, die hij uit Europa had medegebracht, en ook had hij een voldoende aantal soldaten aangevoerd met de vloot, waarmede hij naar Indië was overgekomen ¹⁾

Zoo spoedig mogelijk werd nu door hem een zestiental fluitschepen en galjoten naar Kolombo gezonden. Het bevel over deze armade werd opgedragen aan Philippo Mascarenhas, die zijnen broeder Antonio, den destijds gezagvoerende kapitein-generaal van Kolombo ²⁾, in het bestuur van de bezittingen op Ceilon zou vervangen. Den 16 October 1640 verscheen deze vloot in de haven van Kolombo, voor welke de Nederlandsche jachten nog niet waren aangekomen om haar het binnenloopen te beletten. Nadat Philippo Mascarenhas was geland, werden de 400 soldaten, die hij had medegebracht, vereenigd met een 250-tal, die uit Jaffanapatnam waren gelicht, en met een groot gedeelte van het talrijke garnizoen van Kolombo. ³⁾ Zonder uitstel rukte daarop deze vereenigde krijgsmacht onder den generaal Antonio de Motta Galvão op Negombo aan. Vervolgens werd dit fort van den 1 tot den 8 November beschoten. Uit eigen beweging gaf daarop de door desertie gedemoraliseerde be-

---

¹⁾ Volgens zijne eigene getuigenis behoorde hieronder ook de kapitein Ribeiro.

²⁾ Aldus luidde de titel der Portugeesche landvoogden van Ceilon.

³⁾ Deze getalsopgave is ontleend aan Ribeiro, t. a. p., pg. 235—243. Nederlandsche bronnen spreken van eene Portugeesche macht van 13 à 1400 man.

zetting den 9 November Negombo aan de Portugeezen over. ¹⁾

Groot was de ontsteltenis te Batavia, toen men aldaar de plotselinge achteruitgang van de zaken der Kompagnie op Ceilon vernam, terwijl men nog wel van meening was, dat te Gale en Negombo alles goed stond. Door toevallige omstandigheden toch ontving de Hooge Regeering het bericht van de herovering van Negombo eerst in het einde van Maart 1641. Bij de verontwaardiging over de slechte houding van Negombo's garnizoen paarde zich weldra ongerustheid over het lot van Gale. ²⁾ Er viel niet aan te twijfelen, of ook een aanval op deze sterkte zou niet uitblijven, en zij moest toch tot elken prijs voor de Kompagnie behouden blijven. De Hooge Regeering deed dus, wat zij kon: zoo spoedig mogelijk werden door haar twee schepen met 84 soldaten, alles wat zij te missen had, naar het bedreigde punt afgezonden. ³⁾

Weldra echter vernam zij tot hare geruststelling, dat Gale door geene ernstige gevaren werd bedreigd. Wel had Philippo Mascarenhas het plan gekoesterd, ook dit fort te heroveren en had hij te dien einde onmiddellijk na de inname van Negombo zijne geheele krijgsmacht in het landschap Mature gezonden, maar spoedig had hij ingezien, dat alle pogingen om Gale met geweld tot de overgave te dwingen vruchteloos zouden zijn. ⁴⁾ Gale was van goede verdedigingswerken voorzien en, gelijk reeds is medegedeeld, werden deze nog dagelijks door Thijssen versterkt. Daarenboven waren op den 25 December de vier, in September van Batavia afgezonden schepen in de haven verschenen, en door hunne tegenwoordigheid was het fort aan de zeezijde geheel beveiligd. Ook het garnizoen was

---

¹⁾ Zie over deze herovering van Negombo de Generale Missive van 12 December 1641 R. A. (Bijlage VIII) en het Dagregister van Batavia, pg. 234—240.

²⁾ Generale Missive van 12 December 1641. Bijlage VIII.

³⁾ Generale Missive 12 December 1641. Bijlage VIII. G.-G. en R. aan Bewindhebbers, 31 Januari 1641. R. A. Bijlage X.

⁴⁾ Ribeiro, t. a. p., pg. 240.

van voldoende sterkte. Bij de 200 man, die oorspronkelijk in Gale waren geplaatst, had zich een groot gedeelte van het krijgsvolk uit Negombo gevoegd. Na de verovering van dit fort hadden de Portugeezen, zooals destijds gebruikelijk was, aan de bezetting schepen verschaft om daarmede te vertrekken, mits niet naar eene andere Nederlandsche bezitting op Ceilon. Desondanks was zij, naar het schijnt door storm en gebrek genoodzaakt, Gale's haven binnen geloopt. ¹⁾ En toen nu eenige maanden later ook de zoo ijlings van Batavia afgezonden transport-schepen verschenen en inmiddels een schip, op verzoek van Thijssen uit de vloot, die Goa blokkeerde, afgevaardigd, mede Gale veilig had bereikt, had Thijssen, die bij deze gelegenheid zijne aanstelling als opvolger van Coster ontving, bijna 400 soldaten onder zijne bevelen, eene macht, groot genoeg om elken aanval, dien de Portugeezen aan de landzijde zouden wagen, te verijdelen. Dank zij de zorg van Gardenijs, gouverneur van Paleakatte, was er ook eene voor den eersten tijd voldoende hoeveelheid levensmiddelen voorhanden. Aldus toegerust, behoefde Thijssen zich over de toekomst der aan hem toevertrouwde veste voorloopig niet bezorgd te maken.

Maar al had Philippo Mascarenhas spoedig ingezien, dat zijne macht niet sterk genoeg was om Gale te veroveren en al deed hij dus daartoe geene nuttelooze pogingen, toch kon hij den Nederlanders op eene andere wijze overlast genoeg

---

¹⁾ Deze handelwijze van het garnizoen van Negombo bracht het leven van twee hunner, die als gijzelaars waren achter gebleven, niet weinig in gevaar, daar de Portugeesche landvoogd volhield, dat de Nederlanders eenvoudig te kwader trouw hadden gehandeld. Ribeiro geeft echter (t. a. p., pag. 239) toe, dat de schepen, die aan de bezetting voor de overtocht werden verschaft, zoo bouwvallig waren, dat het een wonder was, dat zij niet dadelijk vergingen. Ook belette, naar het schijnt, tegenwind de overtocht naar de kust van Koromandel, zoodat men, om het leven te redden, wel naar Gale moest gaan. Zie over dit alles het Dagregister van Batavia 1640—1641, pag. 235—236.

aandoen. Zijne legerbenden liepen het geheele landschap Mature af, verwoestten en plunderden de dorpen, verjoegen de inwoners en verwoestten in het algemeen de geheele om Gale liggende landstreek. Thijssen was niet bij machte iets hiertegen te doen. Uit vrees voor eenen onverhoedschen aanval op Gale, durfde hij het fort niet van het groot getal manschappen ontblooten, dat noodig was om de Portugeezen uit Mature te verdrijven. En aan den anderen kant was met het uitzenden van kleine afdeelingen niets te winnen. Door hunne meerdere kennis van het terrein wisten de Portugeezen de voordeelen er van zich veel beter ten nutte maken, dan de Nederlanders dit konden doen. Zonder zich zelven bloot te geven, wisten zij onverwachts hunne vijanden op het lijf te vallen; op zulk eene wijze slaagden zij er den 9 Augustus 1641 zelfs in een dertigtal officieren en soldaten te dooden, die Thijssen als voorhoede van eene grootere macht het veld had ingezonden. ¹⁾

Gedurende het geheele jaar 1641 bleef deze ongunstige toestand voortduren. Gale bleef verzekerd, maar behalve op het behoud van dit fort viel er voor de Kompagnie verder op niets te rekenen. Voortdurend dreigde het gevaar, dat Battikaloa, waar de opperkoopman Laurens de Maerschalc Thijssen had opgevolgd, door de Portugeezen zou worden hernomen. Wel had Bouwens, de bevelhebber over de vloot, welke Goa had geblokkeerd, op zijne terugreis de bezetting van Battikaloa tot op 70 man versterkt en er de noodige levensmiddelen achtergelaten, maar de bolwerken van het fort verkeerden in vervallen toestand en zouden waarschijnlijk bij een eersten aanval bezwijken. Het was te betreuren, dat de 1000 baren kaneel niet waren geleverd, in welk geval het fort thans aan Radja Singha overgegeven en geslecht zou zijn geweest. Het bezit van Battikaloa was toch in deze omstandig-

---

¹⁾ Behalve uit de missives van Thijssen aan G.-G. en R. 14 van September, 12 en 18 November 1641 (R. A.) is dit gedeelte hoofdzakelijk geput uit het Dagregister van Batavia, pag. 234—241, 334—338, 395—419, 442—444 etc.

heden eer als een last, dan als een voordeel voor de Kompagnie te beschouwen.

Maar van het leveren van kaneel kon natuurlijk geen sprake zijn, nu de Portugeezen alle landen beheerschten en den oogst geheel konden beletten. En dit was te meer te bejammeren, omdat Radja Singha zich in den laatsten tijd genegen had betoond zijne verplichtingen beter na te komen, dan hij het tot dusverre had gedaan. Reeds had hij van de 1000, voor de overlevering van Battikaloa bepaalde, baren kaneel er $\pm$ 345 te Gale doen bezorgen. Eene partij van 800 baar had hij mede verzameld, maar met het dorp, waar zij was opgestapeld, was zij den Portugeezen in handen gevallen, voor men er iets van had kunnen redden. Thans was natuurlijk alle gelegenheid tot kaneelschillen aan de aanhangers van Radja Singha of der Nederlanders ontnomen.

De betere verhouding met den maharadja, waarvan de levering der kaneel tot bewijs kon strekken, was na den voorspoed der Portugeesche wapenen ontstaan. 't Was duidelijk, dat, al vertrouwde Radja Singha de Nederlanders niet, ook hij geene openbare vredebreuk met hen wenschte, zoolang hij hunne hulp nog onmisbaar achtte om hem van de Portugeezen te bevrijden. Zijn eigen belang bracht dus mede, dat hij zich na den moord op Coster, waarbij hij misschien vreesde te ver te zijn gegaan, maar vooral na de herovering van Negombo, weer meer geneigd toonde, de Nederlanders te steunen. Tijdens het beleg van Negombo was hij met eene legermacht tot ontzet aangerukt, daar hij, hoe ongaarne hij dit fort ook in Nederlandsche handen zag, het toch niet in die der Portugeezen terug wilde zien vallen. Zijne pogingen waren echter op niets uitgelopen; zonder moeite was hij door den Portugeeschen generaal de Motta Galvão teruggedrongen. Evenmin scheen hij iets voor Gale te kunnen doen; blijkbaar was het hem onmogelijk de Portugeezen uit Mature te verdrijven en aldus Gale uit zijne benarde positie te verlossen.

En zulk eene verlossing werd langzamerhand meer en meer gewenscht. Het onderhoud van eene zoo talrijke bezetting eischte eene groote hoeveelheid levensmiddelen en daar de voorraad niet groot was, heerschte er te Gale weldra, zoolang geen hongersnood, dan toch gebrek. Vooral het gemis van versch vleesch deed zich gevoelen en veroorzaakte vele ziekten. In Augustus lagen niet minder dan 80 man ziek aan koorts, roode loop, „berbery” en vooral aan zeere beenen. Natuurlijk had Thijssen geene poging nagelaten om zich het noodige uit den omtrek te verschaffen en had hij te dien einde herhaaldelijk afdeelingen krijgsvolk uitgezonden, maar vooreerst was het omliggende land verwoest en kaal en verder liepen zulke expedities voortdurend gevaar in eene Portugeesche hinderlaag te vallen. Spoedig had Thijssen het dan ook raadzaam geoordeeld geene troepen meer in het veld te zenden, maar zich te behelpen, totdat er uit Batavia ontzet zou komen opdagen.

Het is licht te begrijpen, dat de Hooge Regeering hunkerde naar het oogenblik, waarop zij Gale te hulp zou kunnen komen. Nadat zij in April de twee schepen tot voorloopige versterking had afgezonden, kon echter door haar gedurende geruimen tijd niets voor Ceilon gedaan worden. In de maanden Mei tot September was Gale van Batavia uit niet te bereiken; gedurende dien tijd kon dus aan de verzoeken om hulp van Thijssen evenmin worden voldaan als aan dat van Radja Singha, die met de vloot van Bouwens een tweetal gezanten naar Batavia had gezonden om de Hooge Regeering te bewegen, zoo spoedig mogelijk eene machtige oorlogsvloot naar Ceilon te zenden. ¹⁾ Wel had de maharadja in het vorige jaar

¹⁾ Tevergeefs trachtte de H. R. met deze gezanten de prijzen der koopmansgoederen, die nog steeds onbepaald waren gebleven, vast te stellen. Radja Singha wilde de kaneel 110 Serafijnen (één Serafijn = 30 stuiver) de baar van 480 ₧ doen gelden, de peper en het was 5 à 8 larnien (één l. = 10 stuiver) de 24 ₧. De H. R. wilde voor eene baar kaneel slechts 60 à 80 Serafijnen geven. Daar de gezanten echter beweerden op dit punt

beweerd, eerst zijne schulden aan de Kompagnie te zullen afbetalen, voor hij nieuwe aanging, maar nu hem door de Portugeezen de gelegenheid om kaneel te leveren was ontnomen, kon hij het ook niet anders dan geraden achten, dat er eene nieuwe expeditie tegen den gemeenschappelijken vijand werd uitgerust.

Ook zonder dit verzoek der Singaleesche gezanten zou de Hooge Regeering niet nagelaten hebben de vloot af te zenden, die in September naar Ceilon vertrok en welke deel uitmaakte van eene expeditie naar Voor-Indië, gelijk aan die, welke twee jaren vroeger daarheen was uitgerust. In twee eskaders verdeeld, verlieten in de maanden Augustus en September 1641 zestien oorlogschepen de reede van Batavia. Het eerste, bestaande uit 10 zeilen met 1147 koppen bemand, moest onder het bevel van Matthijs Hendrikz. Quast wederom Goa's haven gesloten houden en zich na afloop daarvan vereenigen met het tweede eskader, dat 6 schepen en 455 man sterk, onder Dominicus Bouwens rechtstreeks naar Ceilon koers zette. Gezamenlijk zouden beide vloten dan trachten den vervallen staat van de zaken der Kompagnie op Ceilon te verbeteren en nieuwe veroveringen te maken.¹⁾

Eene omstandigheid van het grootste gewicht had de Hooge Regeering bewogen met de beide vloten van Quast en Bouwens al hare beschikbare schepen en soldaten naar Voor-Indië te zenden. Terwijl zij de voorbereidselen voor deze expeditie maakte, was het haar reeds bekend, dat het wellicht de laatste zou wezen, die zij gedurende een geruim aantal jaren naar Ceilon zou kunnen uitrusten. De gebeurtenissen, die in de jaren 1640 en 1641 in Europa waren voorgevallen, zouden toch, zooals te voorzien was, zeer spoedig het staken van alle vijandelikheden tegen de Portugeezen ten gevolge moeten hebben.

---

volstrekt geene volmacht te hebben en alleen gekomen te zijn om hulp te vragen, bleef deze kwestie onbeslist. Vgl. het Dagregister, pg. 442—444.

¹⁾ Generale Missive, 12 December 1641. Bijlage VIII.

²⁾ G.-G. en R. aan Thijssen, 18 April 1641. R. A.

DERDE HOOFDSTUK.

Het tienjarig bestand met Portugal. Oneenigheden over de verdeeling der kaneellanden op Ceylon.

De vrede tusschen de Vereenigde Nederlanden en Portugal, het gevolg van de omwenteling, welke dit rijk in het jaar 1640 van Spanje's overheersching had bevrijd en den hertog van Braganza als João IV op den Portugeeschen koningstroon had geplaatst, moest op den gang van zaken in de overzeesche gewesten eenen overwegenden invloed uitoefenen.

Sedert hare oprichting had de Nederlandsche Oost-Indische Kompagnie de Portugeezen bestreden overal, waar zij meende, dat de krijg haar voordeel zou opleveren. En gedurende dezen oorlog had zij, als de sterkste partij, niets dan voorspoed ondervonden. Achtereenvolgens had zij den Portugeezen hunne voornaamste bezittingen ontrukkt en dientengevolge hadden dezen hunnen eertijds zoo uitgebreiden handel meer en meer zien achteruitgaan. Oorlog met Portugal was de Kompagnie als iets natuurlijks gaan beschouwen en tevens als onmisbaar om de Portugeezen met geweld overal, waar zij wilde, te kunnen verdrijven. Vrede beteekende daarentegen voor de Kompagnie: wederopluking van den kwijnenden Portugeeschen en dientengevolge achteruitgang van den bloeienden Nederlandschen handel. In vreedestijd zouden de Portugeesche schepen ongehinderd naar hun vaderland kunnen vertrekken en even onbelemmerd de vloten uit Lissabon de haven van

Goa kunnen binnenloopen. Op plaatsen, waar zij het sinds lang niet meer hadden gewaagd zich te vertoonen, zouden de Portugeesche koopvaarders gedurende den vrede wellicht handel komen drijven en als gevaarlijke mededingers den Nederlanders meer schade kunnen berokkenen, dan zij hun tijdens den oorlog ooit met de wapenen hadden toegebracht.

Evenzoo tevreden als de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden waren over het verkrijgen van eenen bondgenoot, die hun in hunnen strijd tegen Spanje zoo veel dienst zou kunnen bewijzen, zoo misnoegd moesten de bewindhebbers der O.-I. Kompagnie en de Hooge Regeering te Batavia dan ook wezen over het feit, dat zij de Portugeezen niet meer als hunne natuurlijke vijanden zouden mogen beschouwen, maar hunne bezittingen voortaan met rust zouden moeten laten en hen zelfs vriendschapsdiensten zouden moeten bewijzen.¹⁾

In geen opzicht echter kwam de vrede aan de Kompagnie meer ongelegen dan dat hij juist in denzelfden tijd tot stand scheen te zullen komen, waarin de Hooge Regeering te Batavia had besloten om na de verovering van Malakka, welke in deze omstandigheden een dubbel geluk moest worden geacht, al hare krachten te besteden aan het voeren van den krijg op de kusten van Voor-Indië en vooral aan het verbeteren van den ongunstigen toestand, waarin de aangelegenheden der Kompagnie op Ceilon zich bevonden. Binnen zeer korten tijd, nog vóór de afkondiging van den vrede, zou deze verbetering thans tot stand gebracht moeten worden; geschiedde

---

¹⁾ Gelijk men weet, veranderde het gevoelen der Hooge Regeering te Batavia, dat de vrede zeer ongunstig op den handel der Kompagnie zou werken, geheel, toen haar de voorwaarden bekend werden, die bij het vredes-traktaat voor deze waren vastgesteld en die, vooral door toedoen der provincie Holland, zeer voordeelig voor haar waren uitgevallen.

Vgl. hetgeen hierover nog wordt medegedeeld door Mr. J. E. Heeres in „Onze betrekkingen met de kleine Soenda-eilanden 1640—1648”, pg. 180—181 van den feestbundel, aan Dr. P. J. Veth op zijn 80^{en} geboortedag (1894) aangeboden.

dit niet, dan zou aan de Kompagnie niet alleen het uitzicht op het monopolie van den kaneelhandel voor langen tijd ontnomen zijn, maar zou zij zich met het kleinste aandeel in dien handel moeten vergenoegen en dus op de Europeesche macht geen overwicht op den prijs van deze handelswaar kunnen uitoefenen.

Overtuigd als zij hiervan was, had de Hooge Regeering aan de uitrusting der expeditie naar Ceilon in het najaar van 1641 al hare krachten besteed. Door haar toch zou de gewenschte verbetering tot stand gebracht moeten worden. In deze omstandigheden was het dubbel te betreuren, dat de Hooge Regeering, ondanks al hare inspanning, geene grootere macht bijeen had kunnen brengen. Niet zonder reden was zij beducht, dat de 1600 man, waarover Quast te samen zou kunnen beschikken en waaronder zich slechts 560 soldaten bevonden, niet toereikend zouden zijn om Kolombo te veroveren. Ondanks al hare moeite had zij echter geen grooter getal kunnen verzamelen. Wel waren in Januari 1641, na de verovering van Malakka, weder soldaten beschikbaar geworden, maar daar het beleg van deze plaats aan 1200 Nederlanders het leven had gekost en er een groot aantal als bezetting achter moest blijven, kon het vrijgekomen gedeelte niet zeer groot wezen. In het begin van dit jaar hadden Gouverneur-Generaal en Raden aan de Bewindhebbers verzocht, hun zoo spoedig mogelijk zesduizend man, waaronder vierduizend soldaten, te doen toekomen, ¹⁾ maar vóór 1642 kon deze krijgsmacht natuurlijk niet worden verwacht.

Maar al was de Hooge Regeering overtuigd, dat de vereenigde krijgsmacht op zichzelf niet sterk genoeg zou zijn om de Portugeezen geheel van Ceilon te verdrijven, toch bleef de verwachting bij haar levendig, dat zij in het voorjaar van 1642 nog wel iets van belang zou kunnen uitvoeren en in ieder geval de noodige verbeteringen tot stand zou

---

¹⁾ G.-G. en R. aan Bewindhebbers, 8 Januari 1641. R. A. Bijlage IX.

kunnen brengen. ¹⁾ De overweging, dat de Portugeezen naar alle waarschijnlijkheid niet veel hulp uit hun vaderland gekregen zouden hebben, daar dit wegens den oorlog met Spanje zijne geheele vloot en al zijne beschikbare soldaten in Europa zelf zou moeten gebruiken, had bij de Hooge Regeering de hoop doen rijzen, dat het aan Quast misschien toch nog zou gelukken hun eene der hoofdplaatsen op Ceilon te ontrukken. Op de hulp van Radja Singha rekende zij niet ²⁾. Toch zou deze niet onwelkom zijn. Gouverneur-Generaal en Raden haastten zich dus aan den maharadja mede te deelen, dat hij zich niet ongerust moest maken over de geruchten, die omtrent eenen ophanden zijnden vrede tusschen Portugal en de Nederlanden in omloop waren. Ten allen tijde zou de Compagnie bereid blijven, hem met troepen en schepen te ondersteunen, waartoe zij, volgens hunne bewering, zelfs in vreedstijd het recht bezat. ³⁾ Zij verzochten hem dus, het ook van zijn kant niet aan eene goede krijgsmacht te laten ontbreken, maar al zijne krachten in te spannen, opdat een gemeenschappelijke aanval op de Portugeesche forten plaats zou kunnen hebben.

In deze omstandigheden moest de Hooge Regeering er natuurlijk op bedacht zijn, het voortduren van den oorlog zoo

---

¹⁾ Generale Missive, 12 December 1641. Bijlage VIII.

²⁾ Generale Missive, 12 December 1641. Bijlage VIII. „Van Raja verwachtten de minste adsistentie . . . UEd. moeten niet dencken, onse desseynen op de hulpe van inlandsche princen rusten, gebruycken deselve niet verder, als daer meenen dienst mede te doen, maer 't effect van ons voornemen fondeeren op eygen macht ende Godes segen, buyten dat wert niet onderleyt,” etc.

³⁾ „Ondertusschen heeft U Majt. aen onse assistentie niet te dubiteeren, al waer 't oock met den Portugees hier te lande in vrede quamen, alsoo volgens Europische costuymen onse soldaten ende schepen in andere princen dienst (mits betalende) sonder offentie employeren mogen.” G. G. en R. aan Radja Singha, 18 Oktober 1641. R. A.

lang mogelijk te rekken. ¹⁾ Beducht, dat de Portugeezen, voor wie een vrede niet spoedig genoeg kon komen, wellicht de Nederlandschen bevelhebbers op Ceilon of op de vloot voor Goa zouden bewegen de vijandelijkheden te staken door te wijzen op het feit, dat in Europa de vredestoestand reeds was ingetreden, achtte zij het geraden aan Quast en Thijssen nog eens uitdrukkelijk te gelasten, een zoodanig verzoek der Portugeezen volstrekt niet toe te staan, maar in tegendeel al hunne krachten in te spannen om in elk geval Negombo, zoo mogelijk Kolombo, misschien wel de Portugeesche hoofdstad Goa zelf te bemachtigen, „aengesien hetgeen desen jaren niet gedaen sal werden, apparent voor het volgende verboden sal sijn.” ²⁾

Dit schrijven der Hooge Regeering werd echter door Quast niet meer ontvangen. In het begin van December, terwijl hij met zijne vloot Goa blokkeerde, werd hij bij de verovering van eene groote Portugeesche kraak, die tusschen de Nederlandsche schepen door uit de haven meende te ontsnappen, door een houtsplinter gekwetst. Eenige dagen later overleed hij aan de bekomen wonde. ³⁾ Zijn dood verhief den vice-admiraal Kornelis Leendertz. Blau tot opperbevelhebber. Het

---

¹⁾ Vgl. hetgeen zij hierover aan de Bewindhebbers schreef in hare missives van 14 September en 16 November 1641, R. A. als N°. XI en XII in de Bijlagen opgenomen.

²⁾ G.-G. en R. aan Matthijs Quast en Jan Thijssen, 16 November 1641, R. A. Bijlage XIII.

³⁾ „Verhael ofte Sommier van 't gepasseerde in onse vloote voor Goa, in Wingurla, op de cust van India ende Ceylon, aanvangende primo November Anno 1641.” R. A. Dit verscheidene honderden bladzijden schrifts tellende verslag, waaruit de bovenstaande mededeelingen over de verrichtingen der vloot voor Goa en op Ceilon's kusten grootendeels is geput, bestaat uit eene aaneenschakeling van dagregisters, exoerpten van missives en tal van andere stukken, door de Nederlandsche bevelhebbers der vloot gedurende 1641—1642 aan G.-G. en R. toegezonden, en te Batavia tot één geheel samengevoegd.

was tot hem, dat de vice-rey inderdaad den 24 December het verzoek om eenen voorloopigen wapenstilstand richtte. Ten bewijze, dat in Europa de vredestoestand reeds was ingetreden, vertoonde hij Blaeu eenige brieven en andere papieren van kooplieden, die zoo juist uit Lissabon waren aangekomen. Ingevolge de instruktiën der Hooge Regeering verklaarde Blaeu echter, slechts op bevel van zijne superieuren de vijandelijkheden te zullen schorsen. Zoolang hij dit niet had ontvangen, zou hij de haven van Goa gesloten blijven houden.

Een tweede verzoek van den vice-rey kon hij evenwel niet afslaan. Met zijne toestemming werden op een van de schepen der Kompagnie een tweektal Portugeesche gezanten, Diego Mendes de Britto, edelman van het hof des onderkoning, en frey Gonsalo de Veloso, pater in de orde der Franciscanen, naar Batavia gezonden om aldaar met de Hooge Regeering over eene voorloopige staking der vijandelijkheden in onderhandeling te treden.

Reeds den 28 Januari 1642 verschenen deze beide gezanten voor Gouverneur-Generaal en Raden en droegen zij hun een tweeledig verzoek voor. Daar, naar zij zeiden, de vrede toch eerstdaags over geheel Indië afgekondigd zou moeten worden, verzochten zij vooreerst om eenen wapenstilstand, die dadelijk in werking zou treden. Tevens boden zij de Hooge Regeering aan om met hen, als afgevaardigden van den onderkoning van Goa, eenige voorloopige bepalingen omtrent den vrede vast te stellen, waaraan men zich zoolang zou houden, totdat er nadere berichten uit Europa gekomen zouden zijn.¹⁾

Het is begrijpelijk, dat dit tweeledige verzoek door de Hooge Regeering, die er slechts op bedacht was den oorlog

---

¹⁾ Baldaeus geeft in zijne „Beschrijvingh van Malabar”, pg. 84—90, een uitvoerig verhaal van hetgeen te Batavia met de Portugeesche gezanten werd verhandeld. Vgl. verder de Generale Missive van 12 December 1642 R. A. Bijlage XIV.

zoolang mogelijk vol te houden, niet zeer gunstig werd opgenomen. Onmiddellijk gaf zij dan ook aan de gezanten te kennen, dat volgens hare meening de vice-rey slechts de macht had om met Indische vorsten vrede te sluiten of oorlog aan te gaan, maar geenszins met Europeesche mogendheden, en dat zij dus niet van plan was met zijne gevolmachtigden bepalingen vast te stellen, die naar alle waarschijnlijkheid in Europa toch niet goedgekeurd zouden worden.

Het verzoek om eenen voorloopigen wapenstilstand konden Gouverneur-Generaal en Raden echter niet van de hand wijzen, zonder daarmede den schijn op zich te laden van buitengemeen onrechtvaardig te zijn. Zij deelden dus den gezanten mede, dat zij het eerste lid van hun verzoek niet wilden weigeren, maar met hen wilden overleggen, wanneer de wapenschorsing een aanvang zou nemen.

Over deze zaak begonnen nu de onderhandelingen. De gezanten wilden natuurlijk een zoo vroeg mogelijken datum vastgesteld zien en wel den dag, waarop te Batavia tot den wapenstilstand zou worden besloten, maar de Hooge Regeering wenschte hem zoover mogelijk te verschuiven en wel tot het tijdstip, waarop de gezanten te Goa zouden zijn teruggekeerd. Als reden voor dit uitstel voerde zij aan, dat al geschiedde, hetgeen de gezanten wenschten, de tijding van den gesloten wapenstilstand toch niet eerder dan zij zelve Goa zou kunnen bereiken. In dien tusschentijd zou de Nederlandsche vloot op de kusten van Ceilon en voor Goa de vijandelijkheden voortzetten, hetgeen later een bron van moeilijkheden zou worden, wanneer het veroverde moest worden teruggegeven en de schade moest worden vergoed.

Terwijl de besprekingen over deze zaak nog voortduurden, werd den 14 Februari 1642 door eenige schepen, die uit Europa kwamen, te Batavia een afschrift aangebracht van het traktaat betreffende den wapenstilstand, den 12 Juni 1641 door den gezant van Portugal met de Staten-Generaal der

Vereenigde Nederlanden in den Haag gesloten. ¹⁾ Uit art. 1 en 2 van dit traktaat bleek nu, dat in Europa de vrede zou intreden, wanneer de ratifikatie van het traktaat door den koning van Portugal in de Nederlanden zou zijn aangekomen. Eerst een jaar na dien datum zouden ook alle vijandelijkheden in de overzeesche gewesten gestaakt moeten worden of zooveel eerder als de publieke notifikatie van het bestand aldaar bekend kon zijn. ²⁾

Aangezien er nu bij de Hooge Regeering nog niets bekend was omtrent de afkondiging van het traktaat in Europa, kon zij den Portugeesche gezanten met het volste recht verklaren, dat zij thans in het geheel niet meer van een voorloopigen wapenstilstand wilde hooren. Om dit harde antwoord eenigzins te verzachten, gaf zij hun echter tevens te kennen, dat het bericht van de afkondiging in Europa, volgens hare meening, niet lang meer zou kunnen uitblijven, maar zeker zou komen met de schepen, die in September van het vorige jaar uit de Nederlanden waren geloopen. Tot dien tijd ried zij den gezanten aan te wachten.

Twee maanden gingen voorbij, toen in het begin van April de bedoelde schepen uit de Nederlanden te Batavia aankwamen. De tijding, welke zij medebrachten, was echter voor de Portugeezen zoo ongunstig mogelijk. Op het tijdstip, waarop deze schepen de Nederlanden hadden verlaten, den 16 September 1641, was namelijk aldaar de bekrachtiging

---

¹⁾ Het traktaat bij Aitzema, II, pg. 755 vlg. Het Latijnsche origineel bij Du Mont. Corps Diplomatique, VI, pg. 215 vlg.

²⁾ Art. I . . . . Quod Induciarum Pactum cessationisque omnis hostilitatis actus in Europae plagis ac aliunde sitis, extra limites respective Privilegiorum, Societatibus Indiarum Orientalium atque Occidentalium antehac nomine hujus Status respective concessorum, statim facta subscriptione hujus Tractatus ordietur.

II. Ac in India Orientali omnibusque locis et maribus sub districtu Privilegii a Dominis Ordinibus Generalibus Societati Indiae Orientalis harum

van het traktaat door den koning van Portugal nog niet aangekomen.

Dit bericht maakte aan alle, tot dusverre te Batavia gevoerde, onderhandelingen een einde. In de eerste maanden zou het traktaat in Indië toch nog niet afgekondigd kunnen worden. Tevergeefs zouden de gezanten gedurende dien tijd te Batavia blijven wachten, terwijl ondertusschen de moesson zou voorbijgaan, gedurende welken zij naar Goa terug zouden kunnen keeren. Tot groot genoeg van der Hooge Regeering ¹⁾ nam daarom de padre den 10 April van haar afscheid; de Britto bleef voorloopig te Batavia om de afkondiging van het bestand af te wachten.

Terecht was de Hooge Regeering over den afloop van de te Batavia gevoerde onderhandelingen ten zeerste verheugd. Uit het afschrift van het traktaat, dat zij in September van het vorige jaar had ontvangen, waren haar de voor de Kompagnie vastgestelde artikelen bekend geworden. Artikel 12 bepaalde nu, dat beide partijen in het bezit zouden blijven van hetgeen zij bezaten op het oogenblik, dat de wapen-

---

Provinciarum concessi, uno anno a dato, cum ratihabitio hujus Tractatus nomine Regis Lusitaniae hic loci fuerit oblata; at vero si publica manifestatio praedictarum Induciarum cessationisque omnis hostilitatis actus alicubi locorum et marium praetactorum citius devenerit, antequam supradictus annus expiraverit, ut tum quisque ab utraque parte in hujus modi locis et maribus respective a tempore publicae manifestationis sese contineat ab omni hostilitatis actu.

¹⁾ „Wij vertrouwen soo hadden connen imagineren hun versoeck niet souden hebben geobtaineert, noyt naer Batavia getendeert waren, want die moedige natie wel aprehendeeren, dese nu soo uytgevallen besendingh een grooten crack aen hun respect ende reputatie is veroorsaeckende; integendeel heeft sulcx aen UEd. staet hier te lande een groote renomé toegebracht, alsoo alle vreemdelingen, welcke dese gesanten hier beooght hebben, voorgeven, de Portugesen herwaerts gecomen waren omme vrede te versoecken ende hun te verdemoedigen off soubatteren, gelijk men hier te lande seyt.”
Generale Missive van 12 December 1642. R. A. Bijlage XIV.

stilstand in de overzeesche gewesten zou worden afgekondigd. ¹⁾ En daar de afkondiging waarschijnlijk eerst in het najaar van 1642 plaats zou behoeven te hebben, zouden alle in het voorjaar gemaakte veroveringen het onbetwistbaar eigendom der Kompagnie blijven.

In deze omstandigheden was het voor de Hooge Regeering eene dubbele teleurstelling te moeten vernemen, dat, tegen hare verwachting, de ondertusschen op Ceilon gevoerde oorlog volstrekt geen voordeel had opgeleverd.

Niet lang, nadat de Portugeesche gezanten uit Goa waren vertrokken, had ook Blaeu met een gedeelte zijner vloot Goa's reede verlaten om zich naar Ceilon te begeven. Spoedig toch had hij bemerkt, dat het voor hem onmogelijk was om iets tegen Goa zelf te ondernemen, daar deze plaats van een goed getal soldaten en uitmuntende verdedigingswerken was voorzien. ²⁾ Daar Blaeu echter om de haven te blokkeeren eene zoo groote vloot als die, welke er zich nu voor bevond, niet noodig achtte, begreep hij, dat het geraden was, geen verderen tijd verloren te laten gaan door zijne schepen werkeloos te laten liggen, terwijl zij op Ceilon's kusten zoo goed te pas zouden komen. Den 5 Januari 1642 brak hij dus met vier schepen, waarop 560 man, op en zeilde langs de kust van

---

¹⁾ Art. XII. Quilibet utriusque partis subditorum relinquatur ac remanebit in bonis suis, uti illa tempore manifestationis Induciarum et cessationis omnis hostilitatis actus tum deprehentur; et lati campi inter utriusque partis extrema fortalitia siti (qui necessario inde intelligendi sunt pro acquisitis ac eorum dominio vindicatis) utrinque divisi extabunt, sub his comprehendendo gentes et nationes sub iisdem sortientes. Quibus finibus modo praemisso positus et statutis, Lusitanicae nationi ab illa, et subditis harum Provinciarum ab hac parte constabit, quae loca, commoditates et ambitus latorum camporum quilibet pro suis agnoscat et teneat.

²⁾ Verhael ofte Sommier, Januari 1642. „Sooveel Goa aenginck hadde den Vijant den inganck van de bhaere t'aller plaetsen soodanigh gefortificeert ende beset, dat niet mogelijk was met voordeel op deselve als d'omliggende forten te besoecken.”

Malabar naar Ceilon. Tot het voortzetten der blokkade bleef de vice-admiraal Klaas Kornelisz. Blocq met de vier overige schepen en 333 koppen voor Goa's haven achter.

Ondertusschen waren den 16 November 1641 de vijf schepen van Bouwens voor Gale verschenen. Bij deze vloot hadden zich aldaar de drie schepen gevoegd, die destijds op de kusten van Ceilon kruisten, zoodat Bouwens eene tamelijk sterke macht onder zijne bevelen vereenigd zag. Spoedig kwam hij echter tot de overtuiging, dat hij daarmede toch niet veel kon uitvoeren. De Portugeezen bleven hun leger, dat uit 400 blanken en 2000 zwarten moet bestaan hebben, in den omtrek van Gale houden en hielden blijkbaar de Nederlandsche vloot voor niet sterk genoeg om Negombo of Kolombo te kunnen veroveren. Beide plaatsen, maar vooral Kolombo, waren in den laatsten tijd zeer versterkt.¹⁾ Bouwens begreep, dat hij de vloot van Blaeu zou moeten afwachten, vóór hij iets tegen eene der beide Portugeesche vestigingen zou kunnen ondernemen. Voorloopig zond hij een paar schepen naar Kolombo om aldaar voor de haven te blijven kruisen en het binnenkomen van meerdere hulp te beletten. Met de overige voer hij naar Gindure, eene plaats, twee mijlen benoorden Gale gelegen. Na met een honderdtal manschappen geland te zijn, verbrandde hij eenige versterkingen der vijanden, welke hij aldaar aantrof. Zoodra nu de Portugeezen, die in Mature waren gelegerd, dit vernamen, werden zij uiterst bevreesd, dat hun de weg naar Kolombo zou worden afgesneden. Terstond verzamelden zij hunne troepen en weken uit de omstreken van Gale om op Kolombo terug te trekken. Zonder veel moeite was Gale dus voorloopig van den overlast der vijanden bevrijd. Thans scheepste Bouwens zijn volk weder in en vertrok mede naar Kolombo, waar hij

---

¹⁾ „.... Colombo's wercken, waeraen al wat in de stadt was, jae tot papen ende monicken incluyt, gearbeyt hebben.” Thijssen aan G.-G. en R., 28 November 1641. R. A.

spoedig bericht ontving van de aanstaande komst van Blaeu.

Blaeu had te vergeefs getracht met zijne schepen iets tegen eene der Portugeesche nederzettingen op de kust van Malabar uit te voeren. Deze waren echter alle goed versterkt en van eene voldoende bezetting voorzien. ¹⁾ Zijne mislukte pogingen, gevoegd bij tegenwind, vertraagden zijne reis, zoodat hij niet vóór den 10 Februari 1642 met zijne vloot voor Kolombo verscheen en zijne schepen met die van Bouwens vereenigde.

Na de aankomst van Blaeu lag dus eene macht van 12 schepen voor de Portugeesche hoofdstad. Het opperbevel over deze vereenigde vloot werd aan Thijssen afgestaan, terwijl Blaeu en Bouwens de tweede en de derde plaats innamen.

Een aanval op Kolombo was natuurlijk steeds de hoofdgedachte der Nederlandsche bevelhebbers geweest, die tot dusverre niet gewanhoopt hadden, dat de sterke vesting met vereende krachten wel te veroveren zou zijn. Maar nu het dan zoo ver zou komen, moesten zij tot hunnen spijt wel toegeven, dat zij geen kans zagen Kolombo te bemachtigen. Op de vloot bevonden zich wel is waar meer dan 1100 koppen, maar het aantal soldaten en matrozen, dat niet door ziekte buiten dienst was gesteld, bedroeg slechts 600 man, eene macht, welke terecht te gering werd geacht om te kunnen optreden tegen het sterke Kolombo, welks bezetting, vermeerderd door de troepen, die uit Mature waren teruggetrokken, uit niet minder dan 1500 blanke en een groot aantal inlandsche soldaten bestond. Daar Thijssen rekende, in deze omstandigheden tot de verovering van Kolombo niet minder dan 2000 man noodig te hebben, en daar hij wist volstrekt niet te kunnen vertrouwen op de hulp van Radja

---

¹⁾ „.... 5 January van voor Goas bhare was gescheyden en de reyse naer Ceylon hadde ondernomen, met intentie om in passant op eenige der Portugeesen fortressen op de cust van Malabaer yets vruchtbaers uyt te rechten; doch was in sijn hoope bedrogen, vindende overal des vijants plaetsen trefelijck met volck voorsien.” „Sommier ofte verhael”.

Singha, die zich dan ook niet vertoonde, moest hij wel van het voorgenomen plan betreffende Kolombo geheel afzien.

Negombo werd thans het doelwit der vloot. Stuitten de plannen tot verovering van Kolombo op onoverkomelijke bezwaren af, gemakkelijker moest het zijn, het veel zwakkere fort, dat reeds eens in Nederlandsche handen was gevallen, weder te bemachtigen. Maar de Portugeezen hadden, nadat zij Negombo weder onder hun gezag hadden teruggebracht, de verdedigingswerken, die de Nederlanders hadden aangelegd, voltooid en de plaats zelve met een sterk garnizoen voorzien. Dit was aan Thijssen niet onbekend en daar hij tevens overwoog, dat hij om met zijne vloot van Kolombo naar Negombo te zeilen meer tijd noodig zou hebben, dan de Portugeezen om over land van de eene plaats naar de andere krijgsvolk te voeren, besloot hij eene poging te doen om hen te misleiden. Zijn plan was langs de kust naar het Zuiden af te zakken, alsof hij voornemens was tusschen Gale en Kolombo te landen en deze plaats over land aan te vallen, dan plotseling volle zee te kiezen, onverwachts voor Negombo te verschijnen en dit fort aan te tasten.

Terwijl echter de vloot langs de kust voer, volgde een Portugeesch leger op het strand al hare bewegingen. Ten Zuiden van Kolombo gekomen, trachtte Thijssen te vergeefs te wenden om in volle zee te geraken; tegenwind belette de uitvoering van zijn plan. Daar de Portugeezen, wanneer hij de kust bleef houden, op het strand zijne bewegingen steeds konden blijven volgen, kon het hem niet gelukken onverhoeds voor Negombo te verschijnen. En daarin lag toch de eenige kans om met goed gevolg dit fort aan te kunnen tasten; in elk ander geval wilde Thijssen zijne soldaten geene, in zijn oog toch vruchteloze poging, doen wagen. Alles wat hij dus kon doen, was naar Gale te varen en te beraadslagen, wat men van daar uit nog zou kunnen ondernemen.

En dit bleek al heel weinig te zijn. Thijssen meende niets meer te kunnen doen, dan een gedeelte van zijne vloot naar

Kolombo te zenden en het daar voor de haven te laten kruisen, opdat de Portugeezen uit vrees voor hunne hoofdstad geene legerbenden in het veld zouden kunnen zenden, zoodat de kaneeloogst in Mature ongehinderd plaats zou kunnen hebben. Een ander gedeelte werd naar Battikaloa gezonden, het fort, welks bezit, zooals reeds vroeger is opgemerkt, niet meer als een voordeel, maar als een last voor de Kompagnie moest worden beschouwd, daar het voortdurend gevaar liep door de Portugeezen heroverd te worden. Thans werd het van bezetting, voorraad, kanonnen en ander wapentuig ontbloot en liet men Radja Singha „met den leegen romp in de bocht springen”, ook al had deze de beloofde 1000 baren kaneel slechts gedeeltelijk geleverd. ¹⁾

Nadat dit was verricht, overwoog Thijssen, dat de vloot wellicht op de kust van Koromandel meer dienst zou kunnen bewijzen, dan zij het op die van Ceilon had gedaan. Nadat het garnizoen van Gale tot 450 man was versterkt, zond hij haar dus den 30 Maart voor het grootste gedeelte onder Blaeu en Bouwens daarheen. ²⁾

Zoo had dan de expeditie naar Ceilon, waarvan de Hooge

---

¹⁾ Thijssen aan G.-G. en R., 16 Maart 1642. R. A. Generale Missive van 12 December 1642. Bijlage XIV.

²⁾ Inderdaad werd door de vloot op de kust van Koromandel nog iets uitgevoerd. Voor de Portugeesche vestiging Negapatnam gekomen, maakte zij aanstalten deze plaats te beschieten, maar eer zij daartoe over kon gaan, boden de inwoners zelve aan, Nederlandch garnizoen op te nemen en eene schatting op te brengen. Gelijk men weet, was Negapatnam niet met een Portugeesch garnizoen voorzien, maar werd zij door aanhangers der Portugeezen bewoond. (Zie pg. 6). Evenwel bleef de Kompagnie niet lang in het bezit van deze, later voor haar zoo gewichtige, plaats. De gouverneur van Paleakatte ried aan haar weder te verlaten, daar hij geen kans zag haar op den duur tegen de Portugeezen te beschermen. Toen inderdaad spoedig daarop de inwoners van het omliggende land, zoowel inboorlingen als Portugeezen, telkens aanvallen op de zwakke verdedigingswerken beproefde, achtten de Nederlandsche bevelhebbers het beter, de plaats weder te verlaten. Verhael ofte Sommier, Generale Missive, 12 December 1642.

Regeering zulke goede verwachtingen had gekoesterd en van wier uitkomst zoo veel zou afhangen, voor de Kompagnie volstrekt geen voordeel opgeleverd. Noch Kolombo, noch zelfs Negombo waren aan de Portugeezen ontnomen en de eenige verandering, die gedurende de aanwezigheid der vloot in den stand van zaken was gebracht, bestond daarin, dat de Portugeezen verplicht waren geweest de omstreken van Gale te verlaten.

De tevredenheid der Hooge Regeering over het uitstellen van den wapenstilstand werd dan ook weldra vervangen door misnoegen over het feit, dat dit uitstel tot niets had gediend en dat hare bevelhebbers er geen gebruik van hadden kunnen maken. Als eenige reden hiervan moest natuurlijk beschouwd worden de te geringe sterkte der vloot tegen de buiten verwachting sterke Portugeesche vestingen. Toch wierp de Hooge Regeering een groot gedeelte van de schuld op Radja Singha, die, hoewel hij bijtijds van hare plannen was onderricht en ook het dringend verzoek van Thijssen moest ontvangen hebben om zoo spoedig mogelijk met een leger naar de kust te komen, zonder iets van zich te laten hooren in het binnenland was gebleven en aldaar den uitslag van den strijd had afgewacht. Zeker had de expeditie meer voorspoed gehad, wanneer zij te lande eenigermate door inlandsch krijgsvolk gesteund was geworden, maar de Nederlandsche bevelhebbers hadden van te voren geweten, dat zij op de hulp van den maharadja van Kandi niet zouden kunnen rekenen. Volgens hunne eigene woorden hadden Gouverneur-Generaal en Raden dit immers evenmin gedaan. ¹⁾ Nu echter de zaken zoo gansch anders waren uitgekomen, dan zij gehoopt hadden, schreven zij aan de Bewindhebbers, dat de macht der Portugeezen op Ceilon grooter was gebleken, dan zij hadden vermoed, maar dat de tegenspoed voornamelijk te wijten was aan „den trouweloosen Raya Singa” die „t' onser assistentie niet vernamen,

---

¹⁾ Zie pg. 77. ²⁾

in Candia verblijvende, apparent omme het met de sterckste te houden." 1) En ook Thijssen beklaagde zich bij zijne superieuren hevig over het „non-paresse" van den maharadja. „Aengaende den coninck," schreef hij den 16 Maart 1642 naar Batavia, „aengaende den coninck, blijft noch in sijn voorgaende manieren continueren ende verতোont in al sijn doen ende wercken, soo ons met eenen quyt ware, niet licht weder roepen soude. In gevalle hem de saecke ernst ware geweest, hij hadde genoeg in tijts cunnen bij de wercken comen, aengesien voor drie maenden al tot de affkomste met sijn volck deur ons versocht, daer echter niet op gevolght is."

Met hetzelfde recht, waarmede zij den tegenspoed der expeditie aan de nalatigheid van Radja Singha toeschreven, gaven de Nederlanders ook hem de schuld van den ongunstigen toestand, waarin hunne zaken op Ceilon gedurende het jaar 1642 weder vervielen. Zoolang de vloot op Ceilons kusten kruiste, hadden de Portugeezen zich rustig binnen Kolombo's muren gehouden. Ongehinderd had gedurende dien tijd de kaneelooft in Gales omstreken plaats kunnen hebben. Een dessave van Radja Singha was te dien einde met een voldoende aantal Singaleezen aan het werk gegaan, en hoewel de beste oogsttijd eerst in de maanden Juli tot Oktober viel, was thans reeds in Maart eene kleine hoeveelheid verzameld. Maar den 1 April vertrok de vloot van Ceilon naar de kust van Koromandel en met haar verdween het gevaar, dat de Portugeesche vestingen tot dusverre bedreigde. Onmiddellijk nadat de schepen voor Kolombo waren opgebroken, kwamen de Portugeezen weder te voorschijn en maakten aanstalten wederom in het landschap Mature te vallen. Op het gerucht van hunne nadering dreef de dessave uit vrees alle inwoners uit de dorpen en joeg hen met hun vee en huisraad voor zich uit het gebergte in, opdat zij den Portugeezen niet in handen zouden vallen. Hierover was Thijssen ten zeerste verstoord.

---

1) Generale Missive van 12 December 1642. Bijlage XIV.

„Ingevalle het Raya ten rechten met ons meende ende sijn dessave met eenich volck in dese quartieren gebleven ware, 't soude ons weynich werckx geweest sijn, 't lant hier ontrent Gale van de Portugees te connen suyveren" ¹⁾), schreef hij aan de Hooge Regeering, maar zeker hadden de Portugeezen niet voor de tweede maal den kaneeloogst kunnen beletten, wanneer de Nederlandsche soldaten zelven beter hunnen plicht hadden gedaan. Om de Portugeezen tegen te houden had Thijssen een post van 110 man bij eene rivier, twee mijlen benoorden Gale, geplaatst, welke zij aldaar zouden moeten overtrekken. Zoodra zij zich echter vertoonden, verlieten de Nederlanders hunnen post en vluchtten, zoodat de Portugeezen zonder moeite het voor hen openstaande terrein weder konden binnenrukken en hunne vroegere stellingen weder konden innemen.

Voor de tweede maal waren de Portugeezen weder in Mature gelegerd, verwoestten het land, beletten den oogst en hielden Gale aan de landzijde ingesloten. Ook thans slaagde Thijssen er niet in hen te verdrijven. Wel kon hij thans over een grooter garnizoen beschikken, maar de onbekendheid met de „bedrieghelijske, schelmachtige" wegen stelde de Nederlanders voortdurend in de minderheid. De inboorlingen, die zich binnen Gale ophielden, hoedden zich wel hen daaromtrent beter in te lichten; naar Thijssen vermoedde, uit vrees, dat de Nederlanders door het aanschouwen van zoovele vruchtbare velden de lust zou bekruijen zich er van meester te maken ²⁾). Met den terugkeer der Portugeezen waren ook de laatste sporen van hetgeen de vloot had verricht verdwenen en kon de geheele expeditie beschouwd worden als volkomen nutteloos geweest te zijn. Zij had aan de Nederlanders nogmaals geleerd, dat zij, zoolang de Portugeezen in het bezit bleven van Kolombo, geene vruchten van hunne vestiging op

¹⁾ Thijssen aan G.-G. en R., 22 Mei 1642. R. A. Bijlage XVII.

²⁾ Thijssen aan G.-G. en R., 1 September 1642. R. A. Bijlage XVIII.

Ceilon zouden kunnen plukken, daar zij hunne landen niet konden beschermen tegen de invallen, die hunne vijanden van uit hunne sterkte daarin konden doen.

Zonder twijfel had de Hooge Regeering in het najaar van 1642 gaarne eene sterkere vloot, dan die van het vorige jaar, naar Ceilon gezonden om nog eens te trachten Kolombo te veroveren, maar om eene grondige reden ging zij er niet toe over. Wel is waar kon zij op dit oogenblik den oorlog nog voortzetten, maar zij zag in, dat zij dit nog slechts gedurende eenige maanden zou kunnen blijven doen. Met de aankomst van het bericht der notifikatie, dat eerstdaags te verwachten was, zouden alle vijandelijkheden gestaakt moeten worden en binnen dien korten tijd zou de verovering van Kolombo toch niet plaats kunnen hebben. De Hooge Regeering besloot dus de zaken te laten, zooals zij waren; werd de vrede afgekondigd, dan zouden, volgens hare meening, de Portugeezen van zelf wel genoodzaakt zijn de omstreken van Gale te verlaten. Daarenboven had zij hare krijgsmacht noodig voor Caen, die op eene expeditie naar de Molukken werd uitgezonden. Al wat zij naar Voor-Indie zond, bestond in eene vloot van 7 schepen, die onder het bevel van Jan Dirksz. Galen zolang mogelijk Goa's haven gesloten moest houden en aldus den handel der Portugeezen vóór het intreden van den wapenstilstand nog eenige schade zou kunnen toebrengen. Met deze vloot keerde ook de Britto, de afgevaardigde van den vice-rey, die tot dusverre te vergeefs op de afkondiging van het bestand was blijven wachten, weder naar Goa terug ¹⁾.

Twee maanden, nadat deze vloot naar Goa was vertrokken, den 2 Oktober 1644, bracht het fluitschip de Salamander het vredestraktaat te Batavia aan met de ratifikatie van den Koning van Portugal van den 18 November 1641 en die van den Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden van den

¹⁾ Generale missive van 13 December 1642. Bijlage XIV.

22 Februari 1642, benevens de missives van H. H. M. en de Bewindhebbers der Oost-Indische Kompagnie aan Gouverneur-Generaal en Raden, waarin het bevel was vervat om het bestand zoo spoedig mogelijk in alle gewesten van Indië af te doen kondigen.

Ingevolge dezen haar gegeven last, kondigde de Hooge Regeering den 7 Oktober het bestand te Batavia af en maakte zij toebereidselen om hetzelfde ook in de overige deelen van haar gebied te laten doen.

Het scheen dus zeker, dat er thans een tijdperk van tien jaren zou aanvangen, gedurende hetwelk het plegen van alle vijandelijkheden tusschen de Nederlanders en de Portugeezen geschorst zou zijn en beide partijen elkaar slechts op handelsgebied afbreuk zouden kunnen berokkenen.

Toch zou het nog bijna twee jaren duren, voordat de wapenen voorgoed zouden worden neergelegd. En in dit tijdsverloop zou niet alleen de oorlog over geheel Indië worden voortgezet, maar zouden de Nederlanders nog groote voordeelen behalen, welke zij zelfs zouden behouden, nadat de wapenstilstand eindelijk over geheel Indië in werking zou zijn getreden.

Bij het 12° artikel van het traktaat was bepaald, dat beide partijen in de overzeesche gewesten zou blijven bezitten, hetgeen zij bezaten ten tijde, dat de wapenstilstand aldaar zou worden afgekondigd. Daar men echter in Europa niet juist kon weten, welke gewesten en plaatsen dit waren en of er misschien nog vóór de afkondiging van eigenaars waren veranderd, was bij hetzelfde artikel de bepaling toegevoegd, dat de Portugeesche en Nederlandsche onderdanen, die in Indië woonden, zouden moeten beslissen, welke plaatsen, landstrekken etc. zij ieder van hunne zijde als hun eigendom konden beschouwen ¹⁾).

Het was dus aan de Hooge Regeering te Batavia overge-

---

¹⁾ Vgl. het artikel op pg. 93.

laten om met den onderkoning van Goa uit te maken, welke aanspraken zij kon laten gelden. Allereerst moest zij er dus op bedacht zijn voor zich zelve de rechten vast te stellen, die zij door geheel Indië meende te bezitten en vervolgens te trachten deze rechten te handhaven tegen elken inbreuk, welke daarop van Portugeesche zijde mocht geschieden en aldus het bevel van de Bewindhebbers op te volgen, die hun hadden gelast, het bestand wel te onderhouden en te doen onderhouden, maar er tevens voor te waken, dat de rechten der Kompagnie in geen opzicht zouden worden verkort of aangetast.¹⁾

Nu scheen inderdaad eene der aanspraken van de Kompagnie door de Portugeezen niet erkend te zullen worden. Het was die, welke zij meende te hebben op een gedeelte van Ceilon, het eiland, dat in laatste jaren het voornaamste tooneel van den strijd was geweest en waar de Nederlanders door den vrede in hunne veroveringsplannen waren gestuit. Daar de laatste expeditie naar Ceilon geene voordeelen had opgeleverd, bezat de Kompagnie aldaar thans niet meer dan het fort Gale, hetwelk door haar uit naam van den maharadja van Kandi was veroverd. Met het volste recht kon de Hooge Regeering dus Gale als het eigendom der Kompagnie beschouwen. Maar hetzelfde recht meenden zij ook te hebben op de kaneel-landen, die rondom Gale waren gelegen. De landschappen Mature en Saffragam, welke eene strook lands vormden van ongeveer 30 mijlen lengte en 10 à 12 mijlen breedte, had zij altijd beschouwd als afhankelijk te zijn en onder de jurisdictie

---

²⁾ ... Soo sullen UE. dan volgende Hare Ho. Mo. ende onse ordre hun int doen van de notificatie van dit bestandt reguleren ende het tractaet nae sijne forme en inhoude onderhouden ende doen onderhouden, mits lettende, dat de Generaele Comp^e gehouden worde buyten prejudicien in haer pre- eminentien ende gerechtigheden, ende gestadich op onse hoede blijvende in posture van defensie jegens onverwachte proceduyren ende attentaten, 't selve UE. ten hoogsten bij desen in alle ernst recommanderende in soodanige achtlinge te nemen als de dienst van de Comp^e requireert." Bewindhebbers aan G.-G. en R., 11 April 1642, R. A.

te staan van het fort Gale. Weliswaar waren thans de Portugeezen in deze landstreek gelegerd, maar de Hooge Regeering dacht niet anders of zij zouden haar na de afkondiging van den vrede ontruimen, opdat de Kompagnie haar uit naam van Radja Singa in bezit zou kunnen nemen.

In den loop van het jaar 1642 vernam de Hooge Regeering echter van haren gouverneur Thijssen, dat de Portugeezen hem herhaaldelijk hadden aangezegd, dat zij er niet aan dachten om den Nederlanders bij het tot stand komen van den vrede meer dan alleen het fort Gale af te staan. De omliggende landen beschouwden zij als hun rechtmatig eigendom. Vooreerst toch waren zij h. i. volstrekt niet afhankelijk van Gale en verder konden de Nederlanders niet volhouden, dat zij ze met dit fort hadden veroverd, daar zij ze integendeel sedert deze verovering bijna voortdurend met hunne legerbenden bezet hadden gehouden. ¹⁾

Hoewel de Hooge Regeering nu van Portugeesche zijde geene officieele bevestiging van dit bericht had ontvangen, achtte zij de mededeeling van Thijssen op zich zelve van zeer veel gewicht. Natuurlijk moest zij er thans vooral op bedacht zijn, hare aanspraken op Gales omliggende landen te handhaven, wanneer de Portugeezen inderdaad zouden trachten deze te ontkennen. 't Moest haar uiterst ongerijmd voorkomen, de Portugeezen in het bezit te laten van alle kaneelvelden van Ceilon en dus ook van den geheelen kaneelhandel, en zich zelve slechts met dat van het fort Gale tevreden te stellen, hetwelk op zich zelf geenerlei waarde voor de Kompagnie zou bezitten. Terstond besloten Gouverneur-Generaal en Raden dan ook krachtige maatregelen te nemen om de Portugeezen te bewegen hunne plannen betreffende de kaneellanden van Gale op te geven.

Aan Pieter Boreel, lid van den Raad van Indië, die aangewezen was om het bestand af te kondigen in Malakka,

---

¹⁾ Thijssen aan G.-G. en R., 22 Mei 1642. R. A. Generale Missive van 12 December 1642. Bijlage XIV.

Gale, Kolombo, Goa, Wingurla, Soeratte, Perzië en Koromandel¹⁾ werd het onderzoek opgedragen, of de Portugeezen inderdaad weigerden het gebied, waarop de Kompagnie aanspraak maakte, aan haar af te staan. En bleek hem dit inderdaad het geval te zijn, dan moest hij door het voeren van onderhandelingen trachten de Portugeezen tot reden te brengen, en zoowel te Kolombo als te Goa pogingen daartoe aanwenden. Blevden de Portugeezen desalniettemin bij hunne weigering volharden, dan moest hij het bestand niet afkondigen, maar den vice-rey van Goa aanzeggen, dat de Hooge Regeering besloten had in dit geval den oorlog voort te zetten, niet alleen op het eiland Ceilon, waar het verschil was ontstaan, maar over geheel Indië en zoolang totdat de rechten der Kompagnie door hem erkend zouden zijn.²⁾

Deze bedreiging zou, zoo meende de Hooge Regeering, ongetwijfeld eene groote uitwerking hebben. Het voortzetten van den oorlog moest immers bij den ongunstigen toestand, waarin de Portugeezen thans verkeerden, hun uiterst te onpas komen. Daarom vermoedde zij, dat vice-rey wel toe zou geven, misschien nog wel meer, dan hij zelf eerst van plan was geweest.³⁾ Over het algemeen maakte de Hooge Regeering zich over den afloop van deze zaak volstrekt niet ongerust en koesterde zij hoop, dat zij wel zou verkrijgen, hetgeen zij wenschte, zonder dat zij tot het ten uitvoer leggen van hare bedreiging zou behoeven over te gaan.

Den 21 Oktober verliet Boreel de reede van Batavia.⁴⁾

---

¹⁾ Kommissie voor Boreel, 20 October 1642 R. A. Bijlage XIX.

²⁾ Instruktie voor Boreel, 20 October 1642 R. A. Bijlage XIX.

³⁾ „... wij vertrouwen dese vrienden niet licht met ons in contentie sullen comen, maer wellicht meer inwilligen als selver gevoelen ten aensien van haere presente sobere constitutie.” Generale Missive, 12 December 1642. Bijlage XIV.

⁴⁾ De verrichtingen van Boreel zijn hoofdzakelijk na te gaan uit de „Papieren van den kommissaris Pieter Boreel” R. A. een bundel, welke o. a. de volgende stukken bevat. Zie Bijlage XX.

Allereerst voer hij naar Malakka, waar het bestand door hem werd afgekondigd. Den 21 December vertrok hij van Malakka en zette rechtstreeks koers naar Ceilon. Den 28 Januari bereikte hij Battikaloa. Aldaar bevond Boreel, dat de Singaleezen druk bezig waren het fort te slechten en dit werk reeds voor het grootste gedeelte hadden verricht. Van uit Battikaloa zond hij eenen brief, dien de Hooge Regeering hem had medegegeven, aan Radja Singha. Terecht hadden Gouverneur-Generaal en Raden ingezien, dat de maharadja overhaald moest worden om mede tot den vrede toe te treden, hetgeen volgens het 3e artikel van het traktaat zonder verhindering zou kunnen geschieden¹⁾. Van zijnen naam toch zou Boreel bij de weldra met de Portugeezen te

---

Dagregister gehouden door Boreel op zijne reis van Batavia naar Goa. Hierin ook de afschriften van verschillende missives, protesten etc. door hem aan Philippo Mascarenhas e. a. verzonden. Kort dagregister van den opperkoopman Marten Vinck, gehouden gedurende zijne zending naar Kolombo, 9—18 Februari 1643; ingelascht in het groote dagregister van Boreel. Dagregister van het gebeurde in Goa, tijdens het verblijf van Boreel aldaar. Missive van Boreel aan G.-G en R., 29 Februari 1643. Missive van Boreel aan Jeremias van Vliet, gouverneur van Malakka. 2 Mei 1643. (Bijlage XXI.) etc.

Vgl. verder de Missive van Jan Dirksz. Galen aan Jeremias van Vliet, gouverneur van Malakka, 30 April 1643. Bijlage XXII. Missive van Jan Thijssen aan G.-G. en R., 29 Maart 1643. Missive van Marten Vinck uit Gale, 25 Juni 1643, en verder eenige afzonderlijk te citeeren stukken. Zie ook de Generale Missive van 21 December 1643 (bij de Jonge V, bijlage XLII, pg. 259—260).

¹⁾ Art. III. Et comprehenduntur sub praedictis Induciiis et cessatione omnis hostilitatis actus omnis hujusmodi generis reges, dynastae et gentes Indiae Orientalis, quibuscum Domini Ordines Generales aut Societas Indiae Orientalis harum Provinciarum eorum nomine amicitiam colunt aut foedere juncti sunt, siquis sibi expedire arbitrabuntur has Inducias et cessationem omnis hostilitatis actus complecti.

voeren onderhandelingen gebruik moeten maken. Daarom deelde de Hooge Regeering in genoemde missive Radja Singha mede, dat, hoewel zij het vorige jaar verklaard had, ten allen tijde bereid te zijn, hem met hare krijgsmacht te ondersteunen, zij dit thans niet langer zou kunnen doen, dan wanneer zij betaling verkreeg van de schuld, die hij aan de Kompagnie had en welke ongeveer 473589 realen van achten of een millioen gulden bedroeg. Tevens verzocht zij hem en ried zij hem aan om evenals zij met de Portugeezen eenen tijdelijken vrede te sluiten, daar dit in de gegeven omstandigheden voor hem en zijn rijk verreweg het voordeeligst zou zijn ¹⁾).

Na deze missive verzonden te hebben, vertrok Boreel naar Gale. Den stand van zaken aldaar vond hij nog onveranderd. De Portugeezen waren onder de Motta Galvão op twee mijlen afstands van Gale gelegerd, op eene plaats, die, te midden van moerassen gelegen, van nature zeer sterk was, zoodat Thijssen geene kans had gezien hen daaruit te verdrijven. Van uit deze legerplaats stroopten zij nog voort durend den geheelen omtrek af en beletten allen toevoer van levensmiddelen naar Gale, zoodat de proviand, die Boreel medebracht, aldaar zeer welkom was. Van Radja Singha had Thijssen sinds vele maanden niets gehoord; hij had trouwens geen middel gehad om zich met dien vorst in verbinding te stellen.

In Oktober 1642 hadden de Portugeezen aan Thijssen het vredestraktaat vertoond en hem een voorloopigen wapenstilstand aangeboden, maar, daar de ratifikatie van den Koning van Portugal en die der Staten-Generaal der Nederlanden ontbrak, had Thijssen geweigerd dien stilstand aan te nemen. Nogmaals hadden de Portugeezen toen uitdrukkelijk verklaard, dat zij niet van plan waren om ooit Gales omliggende landen ten behoeve der Kompagnie te ontruimen ²⁾).

---

¹⁾ G.-G. en R. aan Radja Singha, 20 Oktober 1642. R. A.

²⁾ Thijssen aan G.-G. en R., 17 Maart 1641. R. A.

Dat dit voornemen den Portugeezen dus ernst was, bemerkte Boreel ook zelf spoedig, toen hij den bevelhebber van de nabij Gale gelegerde troepen tijding zond van zijne komst en hem verzocht het gebied der Kompagnie te verlaten, opdat hij den wapenstilstand te Gale en daarna ook te Kolombo zou kunnen afkondigen. Ronduit weigerde de Motta Galvão dit verzoek en antwoordde, dat hij slechts op bevel zijner superieuren de blokkade van Gale op zou breken; dat hij niet dacht een zoodanig bevel te zullen krijgen en daarom voornemens was te blijven, waar hij zich bevond.

Na aldus voldoende zekerheid van de voornemens der Portugeezen gekregen te hebben, besloot Boreel terstond door het voeren van onderhandelingen den generaal van Kolombo, Philippo de Mascarenhas, tot het erkennen van de rechten der Kompagnie te bewegen. Te dien einde zond hij den opperkoopman Marten Vinck, met eene behoorlijke volmacht voorzien, naar Kolombo, opdat deze zou vernemen, op welke gronden de weigering der Portugeezen berustte, en zou kunnen trachten deze op voldoende wijze te weerleggen.

Van den 9 tot den 15 Februari vertoefde Vinck te Kolombo. Al zijne pogingen om Mascarenhas van het rechtmatige van de aanspraken der Kompagnie op de omliggende landen van Gale te overtuigen, waren echter vruchteloos ¹⁾).

Onmiddellijk na zijne aankomst had Vinck zich naar den landvoogd begeven. Deze toonde zich in het eerst uiterst verwonderd, dat de wapenstilstand te Gale nog niet was afgekondigd, en scheen het in nog meerdere mate te zijn, toen hij vernam om welke redenen dit tot dusverre nog niet was geschied. Volgens zijne meening toch waren de aanspraken der Kompagnie op de landschappen Mature en Saffragam volkomen nietig, en wel om deze redenen: de kaneelvelden op Ceilon waren uitsluitend Portugeesch gebied; in den loop der tijden

---

¹⁾ Vgl. het „Corte Dagregister van den oppercoopman Vinck“, gedeeltelijk opgenomen als Bijlage XX A.

hadden zij ze veroverd of van de landsvorsten in eigendom verkregen; nu was het fort Gale door de Nederlanders veroverd; zonder tegenstribbeling zouden de Portugeezen dit dan ook aan hen afstaan, maar zij konden niet inzien, dat zij dit ook met het omliggende land zouden moeten doen. Wel had het eertijds onder de jurisdictie van Gale gestaan, maar sinds de Portugeezen er meester van waren, waren, volgens hem, alle oude rechten van Gale vervallen en was het fort slechts eene redoute geworden om de haven te bewaken. Sinds lang was Kolombo de eenige sterkte, welke het geheele Portugeesche gebied beheerschte, en waarvan alle kaneellanden afhankelijk waren.

Tevergeefs hield Vinck nu vol, dat Gale zijne jurisdictie volstrekt niet had verloren, welke het altijd als hoofdstad van de omliggende landen, die een afzonderlijk gewest uitmaakten, had bezeten, en dat de Kompagnie dus met Gale ook de landschappen Mature en Saffragam in naam van Radja Singha had veroverd. Eveneens trachtte hij te vergeefs eene andere bewering van de Mascarenhas, dat n. l. z. i. als het beste bewijs, dat Gale het omliggende land niet beheerschte, het feit moest beschouwd worden, dat de Portugeezen het sinds de verovering van Gale door de Nederlanders bijna voortdurend met hunne troepen hadden bezet gehouden, te ontzenuwen door er op te wijzen, dat er geen sprake van bezetten was, maar slechts van het houden van een vliegend leger. Zoodra immers Kolombo werd bedreigd, had het, zooals het vorige jaar was gebleken, in allerijl terug moeten trekken.

Toch bleef de Portugeesche landvoogd onverzettelijk op zijn stuk staan en verklaarde ten slotte, in geen geval van plan te zijn, en trouwens ook geene macht te hebben, om de eischen der Nederlanders in te willigen. Tevens drukte hij als zijne overtuiging uit, dat ook de vice-rey van Goa geheel dezelfde opvatting van de zaak als hijzelf was toegedaan en dat Boreel dus vergeefsche moeite zou doen, wanneer hij naar

Goa vertrok om dezen tot andere gedachten te bewegen. Liever moest hij zijn ongelijk bekennen, in welk geval de Portugeezen gaarne bereid zouden zijn het fort Gale tegen een goeden prijs van de Kompagnie te koopen, daar zij wel begrepen, dat deze er op zich zelf toch niets aan zou hebben.

Onverrichter zake keerde Vinck dus naar Gale terug en deed Boreel verslag van zijne bevindingen. Terstond zond deze een verontwaardigd protest naar Kolombo, waarin hij Mascarenhas mededeelde, dat hij in deze omstandigheden den wapenstilstand niet zou afkondigen en dat de oorlog thans naar alle waarschijnlijkheid zou worden hervat. Eenige dagen daarna ontving hij van de Mascarenhas een tegenprotest¹⁾, waarin deze nogmaals verklaarde, het recht aan zijne zijde te hebben, en Boreel eenen openbaren vredebreker noemde, wanneer hij dit niet wilde erkennen.

Zonder verwijl maakte Boreel thans toebereidselen om naar Goa te vertrekken en te onderzoeken of de vice-rey niet beter dan de generaal van Kolombo van het recht der Kompagnie te overtuigen zou zijn. Juist, terwijl hij op het punt stond Gale te verlaten, bereikte hem nog een schrijven van Radja Singha¹⁾ als antwoord op den brief, welken Boreel hem onmiddellijk na zijne aankomst op Ceilon had toegezonden. In dezen brief verklaarde de maharadja, dat hij met groot leedwezen kennis had genomen van het schrijven der Hooge Regeering, maar dat hij zelf wel moest inzien, dat het in de gegeven omstandigheden ook voor hem het voordeeligst zou zijn den oorlog tegen de Portugeezen te staken. Daarom zou hij tot den vrede toetreden, maar slechts op voorwaarde, dat de Nederlanders bewerkten, dat de Portugeezen de landschappen Mature en Saffragam aan hem afstonden.

Na gelast te hebben, dat voorloopig de vijandelijkheden op Ceilon zouden worden geschorst, vertrok Boreel den 26 Februari van Gale. Den 1 April kwam hij voor Goa en vond

---

¹⁾ ingelascht in het Dagregister van Boreel. R. A.

daar de vloot van Jan Dirksz. Galen liggen. Evenals aan Thijssen hadden de Portugeezen ook aan Galen onmiddellijk na zijne aankomst voor Goa, den 27 September 1642, het vredes-traktaat aangeboden en om een wapenstilstand verzocht. Daar echter op het afschrift van dit traktaat de officieele ratifikatie ontbrak, had deze dit geweigerd. Hierop hadden zij het traktaat met het woord „Rey” onderteekend en een eed willen afleggen, dat dit de ratifikatie van den koning van Portugal was. Daarenboven hadden zij Galen verklaard, dat het hem genoeg moest wezen, dat de vice-rey het bestand in zijn geheele gebied: Goa, Wingurla, Soeratte, Perzië, tot op de kust van Koromandel had laten afkondigen. Door niets had Galen zich echter laten verlokken de blokkade van Goa's haven op te breken, ook niet door het protest tegen zijne handelwijze, dat de vice-rey hem deed toekomen en waarin deze hem aansprakelijk stelde voor alle onheilen, die uit zijne weigering zouden kunnen ontstaan. ¹⁾

Boreel zond nu onmiddellijk bericht van zijne komst en het doel daarvan aan den onderkoning. Tevens deelde hij dezen mede, dat hij het bestand op Ceilon niet had afgekondigd, daar de landvoogd Philippo Mascarenhas geweigerd had de omliggende landen van Gale te doen ontruimen. Ook te Goa zou hij den wapenstilstand niet afkondigen, wanneer de volkomen gerechtvaardigde eischen der Kompagnie niet werden ingewilligd. Hij verzocht den vice-rey dus met hem in onderhandeling over het bestaande geschil te treden.

Den 5 April begonnen daarop de onderhandelingen. Spoedig werd het Boreel duidelijk, dat de onderkoning het gevoelen van zijnen landvoogd op Ceilon, dat Gale geene jurisdictie buiten zijne muren bezat, volkomen deelde en dat ook hij van meening was, dat het fort de rechten op de omliggende landen, zoo het die ooit had bezeten, toch geheel had verloren,

---

¹⁾ Jan Dirksz. Galen aan G.-G. en B., 7 Maart 1643. B. A.

sinds het deel van het gebied der Portugeezen had uitgemaakt. Door de verovering van Gale hadden de Nederlanders de bedoelde landen volstrekt niet in hun bezit gekregen, hetgeen trouwens door den tegenwoordigen stand van zaken op Ceilon wel werd bewezen.

Daar Boreel thans wel inzag, dat hij zich toch te vergeefs op de rechten van Gale zou blijven beroepen, trachtte hij andere bewijsgronden voor de aanspraken der Kompagnie ingang te doen vinden. Hij wees er op, dat, al hadden de Portugeezen de kaneellanden in hun bezit, de maharadja van Kandi er toch nog altijd het oppergezag over behield. Radja Singha nu had de landschappen Mature en Saffragam aan de Kompagnie afgestaan als hypotheek voor het geld, dat hij haar verschuldigd was. En daar deze vorst verklaard had mede tot het bestand te willen toetreden, zouden de Portugeezen deze landschappen aan de Kompagnie niet kunnen onthouden, zonder daardoor zoowel haar als den maharadja groot onrecht aan te doen.

Ook de kracht van deze redeneering werd echter door d'Aveires ontkend. Zijn antwoord luidde namelijk, dat hij vooreerst het oppergezag van den maharadja van Kandi volstrekt niet meer erkende, en dat het er verder toch niets toe zou doen, al werd het door hem erkend, daar hij van zijne zijde toch niet van plan was met Radja Singha vrede te sluiten. Tevergeefs beriep Boreel zich op het derde artikel van het traktaat, waarbij bepaald was, dat de Indische vorsten, als zij wilden, in den vrede zouden kunnen opgenomen worden; de vice-rey verklaarde, dat hiermede alleen die vorsten bedoeld waren, welke tot het Christendom waren bekeerd, maar geenszins ongeloovige heidensche potentaten, zooals de maharadja van Kandi er een was.

Na aldus tot de overtuiging te zijn gekomen, dat hij op geene wijze de Portugeezen zou kunnen bewegen de landschappen Mature en Saffragam aan de Kompagnie af te staan, had Boreel volgens de instructie, welke hem door de Hooge

Regeering was medegegeven, den vice-rey terstond] moeten verklaren, dat hij in dit geval ook te Goa den wapenstilstand niet zou afkondigen. Toch wilde hij daartoe thans nog niet overgaan. Op eigen gezag wilde hij eerst nog eene laatste poging beproeven om het bestaande geschil te vereffenen en wel door zelf ook iets toe te geven. Misschien zouden de Portugeezen, al weigerden zij zijnen eisch in zijn geheel toe te staan, genegen zijn althans een gedeelte daarvan in te willigen.

Bij het 12° artikel van het traktaat was mede bepaald, dat het platte land (*lati campi*), hetwelk tusschen twee forten was gelegen en beschouwd kon worden door deze forten te worden beheerscht, tusschen de wederzijdsche eigenaars dezer sterkten gelijkelijk zou worden verdeeld.¹⁾ — Deze bepaling meende Boreel, en niet ten onrechte, op Ceilon te kunnen toepassen. Stemden de Portugeezen daarin toe, dan zou de Kompagnie althans de helft van de kaneellanden verkrijgen, die tusschen Kolombo en Gale waren gelegen.

Deze bepaling tot uitgangspunt nemend, deed Boreel den vice-rey het volgende voorstel. De eindbeslissing over het geschil zou aan de wederzijdsche soevereinen in Europa overgelaten worden. Ondertusschen zouden de landen, welke dan al of niet gerekend werden tot Gale te behooren, voorloopig tusschen de Nederlanders en de Portugeezen gelijkelijk worden verdeeld. Elk van beide partijen zou vervolgens opteekenen, hoeveel kaneel haar gedeelte op zou brengen. Daarna zou de prijs der kaneel worden vastgesteld en zou ieder de helft van den gezamenlijken opbrengst ontvangen. Aldus zou ook gehandeld worden met alle andere voortbrengselen, welke de landen zouden opleveren. Deze verdeeling zou zoolang kracht van bestaan hebben, totdat de eindbeslissing uit Europa zou zijn aangekomen, waarbij ieder zich natuurlijk zou hebben neer te leggen.²⁾

---

¹⁾ Zie het artikel op pg. 88, Noot.

²⁾ Vgl. Bijlage XX b.

Ook dit voorstel, hetwelk door Boreel geheel uit eigen beweging zonder machtiging van de Hooge Regeering te Batavia werd ingediend, ¹⁾ en dat in de gegeven omstandigheden zeker wel het beste was om het geschil te beslechten, werd door den vice-rey niet aangenomen. D'Aveires verklaarde, dat, volgens zijne meening, de genoemde bepaling in het geheel niet op Ceilon in toepassing gebracht zou mogen worden. Alleen met het oog op West-Indië was zij opgesteld met de „campi lati” waren alleen bedoeld landen als de pampas van Brazilië, welke op dit oogenblik noch door de Nederlanders, noch door de Portugeezen werden bewoond of beheerscht. Geenszins kon men hetzelfde zeggen van de Ceilonsche kaneellanden, daar deze het onbetwistbaar eigendom der Portugeezen waren en uitsluitend door hen en hunne aanhangers werden bewoond.

Evenmin als hij toegestemd had het door haar verlangde terrein geheel aan de Kompagnie af te staan, wilde de vice-rey haar in het bezit van de helft ervan stellen. Slechts zooveel lands als de kanonnen van Gale konden beschieten wilde hij aan de Nederlanders toekennen. Hardnekkig bleef hij weigeren hun, om welke redenen ook, iets meer in te willigen.

Thans was het geduld van Boreel ten einde. Nadat aldus zijne laatste pogingen om het geschil te vereffenen waren mislukt, achtte hij zich volkomen gerechtigd om alle onderhandelingen met de Portugeezen af te breken. Den 22 April 1643 nam hij dus afscheid van den vice-rey en deelde dezen daarbij mede, dat hij in deze omstandigheden het bestand te Goa niet af zou kondigen. Tevens verklaarde hij hem, dat hij er niet aan twijfelde of de Hooge Regeering te Batavia

---

¹⁾ .... ende bovendien tot accomodatie van saecken buyten onse commissie gepresenteert heeft, de voors. landen in tweeën gedeelt etc. Generale Missive van 22 December 1643, bij de Jonge, V, Bijlage XIII, pg. 260.

zou alle krachten inspannen om thans de Portugeezen met geweld te noodzaken, hare volkomen rechtmatige eischen in te willigen.

Terstond hierop ging Boreel aan boord en liet de vloot het anker lichten. Het hijschen van de bloedvlag en het lossen van eenige schoten met scherp waren de teekenen, waarmede de Nederlanders te kennen gaven, dat de oorlog weder op nieuw een aanvang ging nemen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Voortzetting van den oorlog. Krijgsverrichtingen op Ceilon gedurende het jaar 1644. Het verdrag van Goa.

Vastbesloten hare rechten te handhaven, had de Hooge Regeering te Batavia van den beginne af het voornemen opgevat om in het geval, dat de Portugeezen het gebied van Gale niet goedschiks aan de Kompagnie af wilden staan, hen met geweld daartoe te dwingen door den oorlog tegen hen over geheel Indië wederom op te vatten.

Toen de ongunstige uitslag van de door Boreel gevoerde onderhandelingen te Batavia bekend werd, aarzelden Gouverneur-Generaal en Raden dan ook niet, tot de uitvoering van hunne plannen over te gaan. Niet alleen werden dus door hen toebereidselen gemaakt om de Portugeezen te verdrijven uit de landen, welke zij wederrechtelijk aan de Kompagnie onthielden, maar ook om hen elders zoo lang te beoorlogen, totdat de onderkoning van Goa hunne eischen ingewilligd zou hebben.

Vooreerst zonden zij dus bevel naar Malakka om de Portugeesche schepen, die aldaar van Goa, de kusten van Voor-Indië, Ceilon, in het algemeen Voor-Azië zouden aankomen, aan te halen en met hunne ingeladen goederen verbeurd te verklaren. Alleen die schepen, welke van andere streken dan de bovengenoemde zouden komen, en dus naar

alle waarschijnlijkheid in den waan zouden verkeerem, dat de wapenstilstand in werking was getreden, zouden ongehinderd mogen vertrekken, na gewaarschuwd te zijn, dat zij in het vervolg als vijanden beschouwd zouden worden ¹⁾.

Verder besloot de Hooge Regeering om wederom, evenals zij in de vorige zeven jaren had gedaan, de haven van Goa gesloten te houden. Te dien einde vertrokken den 8 Augustus 1643 vijf, en den 15 September daaraanvolgende nog drie schepen met eene gezamenlijke bemanning van 796 matrozen en soldaten onder het bevel van Klaas Kornelisz. Blocq van Batavia. Rechtstreeks moesten zij naar de Portugeesche hoofstad koers zetten en zoolang voor de haven blijven kruisen, als de moesson het toe zou laten ²⁾.

Ruime zendingen van schepen en soldaten uit het vaderland, waarmede de Bewindhebbers eindelijk aan de herhaalde aanvragen uit Batavia hadden voldaan ³⁾, stelde de Hooge Regeering in staat eene tweede vloot, bestaande uit 9 schepen met eene bemanning van 1550 koppen, uit te rusten ⁴⁾. Deze vloot was bestemd om onder het bevel van François Caron, lid van den Raad van Indië, op Ceilon den oorlog tegen de Portugeezen wederom op te vatten. En daarmede bedoelden Gouverneur-Generaal en Raden niet alleen de Portugeezen uit het gebied van Gale, waarover het geschil was ontstaan, te verdrijven. Van de gunstige gelegenheid meenden zij ook gebruik te maken om nogmaals te trachten de positie

---

¹⁾ Generale missive van 22 December 1643.

²⁾ Ibidem.

³⁾ G.-G. en R. aan Thijssen, 24 Juli 1643. R. A. Op dat tijdstip verwachtten zij 18 groote schepen met 4500 man uit de Nederlanden, die deels, den 29 September 1642 uit Tessel geloopen, reeds te Batavia waren aangeland, deels, in December 1642 uit Amsterdam en Zeeland gezonden, nog moesten aankomen. Vgl. de aanvrage van G.-G. en R. om deze macht in hunne missive aan de Bewindhebbers van 8 Januari 1641. Bijlage IX.

⁴⁾ Generale missive van 22 December 1643. Instructie voor François Caron, als hoofd der expeditie naar Ceilon, 29 September 1643. Bijlage XXIII.

der Kompagnie op Ceilon, die in den laatsten tijd zoozeer was achteruitgegaan, vóór het totstandkomen van den vrede geheel te herstellen. Te dien einde hoopten zij aldaar ook nieuwe veroveringen te maken en hunnen vijanden zelfs het geheele eiland te ontrukken. Dat dit thans zou geschieden, hield men te Batavia volstrekt niet voor onmogelijk. Groote verwachtingen koesterde men aldaar omtrent den uitslag, welke deze expeditie naar Ceilon zou opleveren. Zonder twijfel zou de macht van Caron, vereenigd met de vloot van Blocq, die hij zoo noodig te hulp mocht roepen, ruimschoots voldoende zijn om niet alleen Negombo, maar ook Kolombo te veroveren ¹⁾. De hulp van Radja Singha werd door de Hooge Regeering dan ook geheel overbodig geacht. Trouwens zij verzocht er hem ook niet meer om, maar schreef hem eenvoudig, dat de oorlog weder voortgang zou hebben en er eene machtige vloot naar Ceilon werd afgezonden, zonder hem verder iets van hare plannen mede te deelen ¹⁾.

't Is natuurlijk, dat de vraag bij de Hooge Regeering moest opkomen, of de veroveringen, die zij op Ceilon hoopte te maken, wel duurzaam zouden zijn en niet bij het tot stand komen van den vrede, als onrechtmatig, teruggegeven zouden moeten worden. Moest zij zich niet liever alleen tevreden stellen met den Portugeezen alleen het gebied van Gale, hetwelk dezen wederrechtelijk bezet bleven houden, te ontrukken, waartoe zij zonder twijfel het volste recht bezat?

Op dit punt stelde zij zich echter volkomen gerust. De Hooge Regeering was er van overtuigd, dat de kosten der expeditie niet nutteloos besteed zouden zijn en dat de Portugeezen nimmer terug zouden verkrijgen, hetgeen thans op hen oververd zou worden. De oorlog op Ceilon toch zou volkomen rechtmatig zijn, daar hij op naam van den maharadja van

---

²⁾ Vlg. de instruktie van Caron, 29 September 1643. Bijlage XXIII.

¹⁾ Generale Missive, 22 December 1643. G.-G. en R. aan Radja Singha, 29 September 1643. R. A.

Kandi zou worden gevoerd. De Portugeezen hadden immers geweigerd dezen vorst in het bestand op te nemen, waartoe zij volgens het 3° artikel van het traktaat verplicht waren geweest. Daarom kon de Kompagnie voortgaan met de Portugeezen uit naam van Radja Singha te bestrijden en meende de Hooge Regeering, dat zij al hetgeen zij in dezen strijd zou bemachtigen mede uit naam van den maharadja zou kunnen behouden. Reeds nu vatte zij het plan op om, kwam de vrede tot stand, zich op hare beurt onwillig te toonen, den Portugeezen iets af te staan van hetgeen zij hun thans op Ceilon hoopte te ontrukken.²⁾

Eene andere vraag is, of de Hooge Regeering zich eveneens het recht kon aanmatigen om ook buiten Ceilon den oorlog tegen de Portugeezen vol te houden. En hierop moet het antwoord beslist ontkennend luiden. De Staten-Generaal

---

²⁾ Merkwaardig is de wijze, waarop de Hooge Regeering berekende, dat deze expeditie naar Ceilon in elk geval voordeel voor de Kompagnie zou moeten opleveren. Het zou toch kunnen gebeuren, dat de onderkoning van Goa inmiddels tot inkeer was gekomen en de door Boreel gestelde eischen alsnog zou inwilligen vóór de Nederlanders tot daden overgingen. Ook zou hij dan zijne weigering om Radja Singha in den vrede op te nemen laten vallen. In dit geval zou Caron zich van het plegen van vijandelijkheden natuurlijk geheel moeten onthouden; maar dan zou hij vergoeding moeten vorderen van alle schade, kosten etc., aan de Kompagnie tengevolge van de ongegronde weigering van den onderkoning veroorzaakt. Deze som, beraamd op 10 à 12 ton gouds, zouden de Portugeezen naar alle waarschijnlijkheid niet kunnen betalen, in welk geval Caron er Negombo als hypoteek voor zou moeten vragen. Wilden de Portugeezen deze sterkte daarvoor niet afstaan, dan moest Caron er zich met geweld meester van maken onder protest, dat daarbij de bloedstorting etc. geheel door de schuld der Portugeezen zouden ontstaan. Vlg. de instructie voor Caron, 29 September 1643. Bijlage XXIII. „Wat ons belanght, wenschten den Portugees bij sijn voorgeven persisteerde” schreven G.-G. en R. echter den 24 Juli 1643 aan Thijssen. En dit is begrijpelijk. Ten gevolge van de weigering van den onderkoning meenden zij thans veel meer te zullen veroveren, dan waarop zij het vorige jaar aanspraak hadden kunnen maken.

der Vereenigde Nederlanden hadden haar het vorige jaar uitdrukkelijk gelast, het bestand zoo spoedig mogelijk af te kondigen en het voorts wel te onderhouden en te doen onderhouden. Hetzelfde was haar daarenboven door de Bewindhebbers der Kompagnie bevolen. Nu hadden dezen haar wel tevens gelast het recht der Kompagnie in elk geval te handhaven ¹⁾, maar hieruit was toch volstrekt niet de gevolgtrekking te maken, dat zij den oorlog over geheel Indië mocht voortzetten, wanneer de Portugeezen haar in het een of ander gedeelte daarvan onrecht aandeden. Door dit desalniettemin te doen, trad de Hooge Regeering de perken harer macht te buiten en beging zij eene hoogst onrechtmatige daad. Spoedig zal dan ook blijken, dat de Bewindhebbers volstrekt niet die bedoeling hadden gehad, welke Gouverneur-Generaal en Raden uit hun schrijven meenden te mogen opmaken, en dat zij geenszins van plan waren geweest last te geven om, tegen het uitdrukkelijk bevel der Staten-Generaal, het bestand eenvoudig niet af te kondigen, wanneer het in eenig opzicht tegenwerking zou ondervinden.

Eene grondige reden had overigens de Hooge Regeering bewogen, de wapenen over geheel Indië te blijven voeren. Zij begreep, dat dit voor de Kompagnie het beste middel zou zijn om op Ceilon de Portugeezen met kans op succes aan te kunnen tasten. Hield zij toch den krijg uitsluitend op dit eiland vol, dan zouden de oorlogskansen aldaar veel gunstiger staan voor de Portugeezen, die zich van uit de nabij-

---

¹⁾ Bewindhebbers aan G.-G. en R., 25 September 1642. R. A.: „De saecken met het Portugaels bestandt dus staende, connen wij UE. niet anders dienen als van onse consideratien op dit ende andere subjecten meer, sonder dat hem ten principalen UE. voor ordre yets anders connen aanschrijven, als dat het bestandt aen onse sijde in allen delen wel onderhouden werde, met dien verstande nochtans, dat Comp^s recht allen t' halven onverbreeckelijck gemeynteneert werden, waeromme UE. oock nae vermoogen met schepen ende volck, omme Comp^s standt overal in Indiën wel te verseecken, seconderen sullen, gelijk sedert eenige jaeren is geschiet . . .”

gelegen centra hunner macht, Goa en de kust van Malabar, veel gemakkelijker, dan de Nederlanders van uit Batavia, met Ceilon in verbinding konden stellen. Bleef zij echter den oorlog ook elders voeren, dan zouden de Nederlanders op Ceilon in de voorhand zijn. Overal immers zouden de Portugeezen dan op het behoud hunner sterkten bedacht moeten wezen en dientengevolge zouden zij slechts een gedeelte hunner krijgsmacht naar Ceilon kunnen afzenden.

Intusschen had de oorlog op Ceilon reeds weder een aanvang genomen. Na het vertrek van Boreel naar Goa was te Gale eene voorloopige wapenschorsing afgekondigd. Hierdoor was echter geene verandering in den ongunstigen toestand der Nederlandsche zaken aldaar gekomen. De Portugeezen bleven zich in Gales omstreken ophouden en, al toonden zij zich in schijn vriendschappelijk, inderdaad wisten zij Thijssen en de zijnen evenveel overlast als vóór de afkondiging der wapenschorsing aan te doen. Wel konden zij thans niet beletten, dat het garnizoen van Gale zich levensmiddelen uit het omliggende land zocht te verschaffen, maar zij verboden den inboorlingen op strenge straffen, den Nederlanders ook maar het geringste te leveren. Dientengevolge heerschte er te Gale spoedig weer evenveel gebrek als vóór de aankomst van Boreel. Ook op andere wijzen wisten de Portugeezen de Nederlanders zoozeer te kwellen, dat Thijssen verklaarde, dat, zoolang de onderdanen der Kompagnie in Indië waren, zij nog nooit zooveel hoon en spot hadden moeten verdragen, als hun thans op Ceilon door de Portugeezen werd aangedaan ¹⁾.

Zoodra echter de tijding aankwam, dat ook te Goa de

---

1) „.... 't is hier sooverre gecomen, dat ick verclare, de E. Comp^{te} onderdanen, soo lange sij de Indias gefrequenteeert hebben, noyt diergelijcke hoon ende spodt van hare vijanden, als ons hier daegelijks, is aengedaen ..... (wenschten liever) dat wij onses levens een eynde hadden.” Thijssen aan G.-G. en R., 17 Maart 1648. R. A.

eischen van Boreel niet waren ingewilligd, hield de wapenschorsing op reden van bestaan te hebben. Onmiddellijk maakten de Portugeezen zich gereed een door hen beraamd plan uit te voeren: zich meester te maken van Biligam, een eenige mijlen beoosten Gale aan de kust gelegen dorp, en zich, na het versterkt te hebben, aldaar te vestigen. Dit kwam Thijssen ter oore en zoo spoedig mogelijk zond hij 300 soldaten uit om de Portugeezen vóór te wezen en aldus hun plan te verijdelen. Maar wederom bleek het, dat de Nederlanders in het open veld tegenover hunne vijanden steeds in de minderheid bleven. Den 7 Mei 1643 vielen de troepen der Kompagnie door eigen onvoorzichtigheid in eene hinderlaag, hun in de nabijheid van Biligam door de Portugeezen gelegd. In het gevecht, dat nu ontstond, verloren de Nederlanders niet minder dan 80 man, die deels sneuvelden, deels gevangen werden genomen en later naar Kolombo werden gevoerd. De verliezen der Portugeezen schijnen onbeteekenend geweest te zijn.¹⁾

In de gegeven omstandigheden was deze nederlaag voor de Nederlanders een dubbele slag. De Portugeezen konden nu weder ongehinderd Gale aan de landzijde insluiten, en daar de omwonende landlieden, voor zooverre zij niet waren gevlucht, zich uit vrees aan hen onderwierpen, beheerschten zij wederom geheel Mature. Wel werd er zoo spoedig mogelijk hulp uit Batavia gezonden, maar toch waagde Thijssen het niet meer een gedeelte zijner manschappen in het veld te zenden. Hij besloot daarmede te wachten, totdat de vloot van Caron aangekomen zou zijn.

---

¹⁾ Thijssen aan G.-G. en R., 21 Mei 1643. Thijssen aan Boreel, 19 Mei 1643. Generale Missive, 23 December 1643. (R. A.) De officieren, die deze soldaten hadden aangevoerd, werden later te Batavia in een strafproces gewikkeld. — De voorstelling, welke Danvers t. a. p., II, pg. 283—284 van dit gevecht geeft, is geheel ontleend aan Ribeiro en wijkt in vele opzichten van die der Nederl. archiefstukken af.

Eerst half December 1643 verscheen deze vloot, welke den 30 September de reede van Batavia had verlaten, voor Gale. Op het bericht van hare aankomst deed Thijssen 300 soldaten in de beide schepen gaan, die in Gale's haven lagen, en daarmede voer hij zelf, benevens de opperkoopman Marten Vinck, Caron te gemoet om dezen, volgens de bevelen der Hooge Regeering, van raad te dienen, op welke wijze hij den Portugeezen den meesten afbreuk zou kunnen aandoen.

Na met Thijssen en Vinck geraadpleegd te hebben, besloot Caron allereerst de omliggende landen van Gale weder onder het gezag der Kompagnie terug te brengen.¹⁾ Te dien einde deed hij zijne geheele krijgsmacht, benevens die van Thijssen, te zamen ongeveer 1400 man, den 20 December in de nabijheid van Gale aan land gaan en daarop zoo snel mogelijk oostwaarts oprukken om het Portugeesche leger te verrassen en zoo mogelijk geheel te vernietigen. Gelukte hem dit, dan zou Kolombo natuurlijk veel gemakkelijker veroverd kunnen worden. De Portugeezen waren echter wel op hunne hoede. De Motta Galvão had zijne geheele macht, die uit 500 à 600 man bestond, verzameld en haar eene zeer sterke stelling doen innemen: eene vlakte, die rondom door diepe moerassen was omgeven. Tevergéefs trachtte Caron haar aldaar te bereiken; eerst na verscheidene dagen gelukte het hem den toegang tot de Portugeesche legerplaats te vinden. Toen hij haar binnendrong, vond hij haar echter ledig. De Portugeezen waren ondertusschen langs een anderen, hun alleen bekenden weg afgetrokken.

Onmiddellijk keerde Caron thans met zijne troepen naar Gale terug. Hij begreep, dat het Portugeesche leger zou

---

¹⁾ Het verhaal van de expeditie van Caron is, behalve aan de Generale Missive van 23 December 1644, grootendeels ontleend aan het „Rapport van 't gepasseerde, op de voyagie naer 't Eylandt Ceylon onder 't commando van den E. Franchoys Caron voorgevallen. R. A.

trachten, zoo spoedig mogelijk Kolombo te bereiken, en dat hij dus moest zorgen, het vóór te wezen. Reeds den 1 Januari 1644 waren zijne 1400 man weder ingescheept en vertrok de vloot om langs de kust naar Kolombo te zeilen. Hadden de Nederlandsche bevelhebbers eerst nog overwogen of zij de vloot van Blocq niet van Goa te hulp zouden roepen, het bezwaar, dat deze toch eerst na vier of vijf weken aanwezig zou kunnen zijn en dat ondertusschen de haven van Goa gedurende het beste gedeelte van den moesson open zou zijn, deed hen besluiten, alleen met hunne eigene macht Kolombo aan te tasten.

Het geluk diende Caron echter ook thans niet. De Portugeesche krijgsmacht, welke hem nabij Gale was ontkomen, was inderdaad snel naar Kolombo opgerukt. Na veel moeite had zij de kust tusschen deze stad en Gale bereikt; toevallig juist het punt, waarlangs de Nederlandsche vloot op dit oogenblik voer. Het zorgde nu steeds met de vloot op gelijke hoogte te blijven, zoodat tegelijkertijd, dat de schepen voor Kolombo's haven verschenen, de poorten van deze sterkte zich voor haar ontzet openden. ¹⁾

Terecht was Caron van oordeel, dat Kolombo zoowel aan de land-, als aan de zeezijde moest worden aangetast, wilde er kans op zijne verovering bestaan. Te vergeefs zocht hij echter naar eene landingsplaats voor een gedeelte van zijn krijgsvolk. Aan de zuidzijde van Kolombo strekte zich een strand uit, waarop zelfs bij kalm weder zulk eene branding stond, dat de troepen slechts met moeite, maar het geschut in het geheel niet aan land gebracht konden worden. Aan de noordzijde was de gelegenheid om te landen beter, maar den Portugeezen was dit natuurlijk niet onbekend en aldaar hadden zij al hunne macht verzameld. En daar zij elke poging van Caron om het land te bereiken wisten te verijdelen, besloot deze op een andere wijze te werk te gaan.

¹⁾ Ribeiro, t. a. p., pg. 290.

Zoo spoedig mogelijk voer hij verder naar Negombo om te trachten eerst deze sterkte te veroveren en vervolgens van daar uit tegen Kolombo op te trekken.

De Portugeezen hadden, vertrouwende op de sterkte van Kolombo, niet anders gedacht of Negombo zou het doel der Nederlandsche vloot wezen.¹⁾ Zij hadden deze plaats zeer versterkt en de bezetting tot 500 man vergroot, eene macht, die, gesteund door de gewapende burgers en inlanders, ruimschoots voldoende werd geacht om elken aanval af te slaan. Ook hadden zij hunne beste aanvoerders naar Negombo gezonden: Antonio de Mascarenhas, voorganger en broeder van den landvoogd van Ceilon, en Antonio de Motta Galvão, die met zooveel beleid aan het leger bij Gale een veilige aftocht had verzekerd. Had de laatste ook hier het bevel gevoerd, Negombo ware wellicht voor de Portugeezen behouden gebleven! Immers de Motta Galvão gaf, toen de Nederlandsche vloot naderde, den verstandigen raad, den vijand het landen te beletten, hetgeen zoo gemakkelijk bij Kolombo was geschied en ook hier met slechts 2 à 300 man mogelijk ware geweest. Antonio de Mascarenhas dreef echter door, dat men de Nederlanders aan land zou laten komen, om hen dan allen tegelijk te verslaan.²⁾ Het gevolg was, dat Caron in den nacht van den 3 Januari 1644 zonder moeite zijn geheele leger kon ontschepen. Den volgenden morgen deed hij het naar Negombo oprukken. Weldra stuitte hij op het Portugeesche, dat, volgens de plannen van Antonio de Mascarenhas, buiten de muren der stad slag wilde leveren. Blijkbaar onbekend met het aantal hunner vijanden vielen de Portugeezen met groote onstuimigheid op dezen aan, maar hunne minderheid spoedig ontwarende, weken zij weldra terug. Toen was de overwinning den Nederlanders verzekerd. Niet alleen werd het Portugeesche leger grootendeels door hen verslagen en bleven

---

¹⁾ Ribeiro, pg. 290 vlg.

²⁾ Ribeiro, pg. 292.

ook de beide bevelhebbers op het slagveld,¹⁾ maar terwijl het overschot Negombo's poorten binnenvluchtte, drongen ook zij zonder moeite de sterkte binnen. Wel boden de Portugeezen in de stad nog tegenweer, maar toen Caron de huizen, waaruit zij op zijne soldaten schoten, in brand liet steken, het vuur daarop het kruithuis bereikte, dit in de lucht vloog en daardoor een groot gedeelte der stad geheel werd verwoest, konden zij niet langer aan eene verdediging denken. Binnen drie uur tijds had Caron aldus eenen veldslag gewonnen en eene vesting veroverd. Slechts 52 der zijnen waren daarbij gesneuveld, 140 gewond. De verliezen der Portugeezen waren aanzienlijk; niet minder dan 300 hunner soldaten waren gedood, terwijl er 150 krijgsgevangen waren gemaakt. De overige vijftig man hadden in de richting van Kolombo kunnen vluchten. Halverwege ontmoetten zij eene afdeeling van 300 soldaten, die door Philippo de Mascarenhas zoo spoedig mogelijk naar Negombo was afgezonden. Onverrichter zake moest deze macht thans, na de vluchtelingen opgenomen te hebben, weder naar Kolombo terugkeeren om aldaar de tijding van den val van Negombo over te brengen.²⁾

Na de verovering van Negombo besteedde Caron eenige dagen om deze sterkte, waarvan het vuur en het springen van het kruithuis bijna niets dan eene „ontramponeerde muragie” hadden overgelaten, voorloopig zoo goed mogelijk te herstellen. Daarna liet hij er 100 man als bezetting achter en rukte met zijne overige macht, nog omstreeks 1100 man, den 20 Januari naar Kolombo op. Langs de kust voer de vloot mede. Halverwege werd de landmacht echter bij eene rivier door een Portugeesch leger opgehouden, hetwelk al hare pogingen om over te steken wist te verijdelen. Tever-

---

¹⁾ Ribeiro verhaalt (t. a. p., pg. 292), dat Antonio de Mascarenhas, zijne fout inziende, den dood te midden der vijanden zoekt.

²⁾ Zie eenige bijzonderheden omtrent de verovering van Negombo bij Ribeiro, t. a. p., pg. 291—295.

geefs trachtte Caron den vijand door een hevig geschutvuur te verdrijven; deze trok zelfs niet terug, toen de vloot voor Kolombo verscheen en toebereidselen tot eenen aanval begon te maken. Ten slotte bleek het onmogelijk de overzijde der rivier te bereiken, en daar de vloot alleen niets tegen Kolombo uit kon richten, moest zij, zoowel als de landmacht, weer naar Negombo terugkeeren ¹⁾.

Nu ook deze poging was mislukt, moest Caron wel van het plan om Kolombo te veroveren geheel afzien. Met Negombo zou hij zich alleen tevreden moeten stellen. Opdat deze sterkte tenminste voor de Kompagnie behouden zou blijven, moest het herstellingswerk van wallen en muren, waarmede reeds voor den tocht naar Kolombo een aanvang was gemaakt, thans met kracht worden voortgezet. Vóór den regenmousson zou alles gereed moeten wezen; naar alle waarschijnlijkheid toch zouden de Portugeezen, ook al waagden zij thans geen aanval, niet nalaten tot eene belegering van Negombo over te gaan, zoodra de Nederlandsche krijgsmacht voor het grootste gedeelte vertrokken zou zijn. Caron liet dus al zijne manschappen spade en houweel ter hand nemen. De bolwerken, die door de Nederlanders zelf in 1640 waren aangelegd en thans geheel vernield waren, werden gesloopt en buiten het steenen fort werd in het vierkant een aarden wal opgetrokken, met boomstammen versterkt en aan de hoekpunten met bastions voorzien. Tevens werd aan de landzijde eene breede gracht gegraven. Gedurende twee maanden was men, niet-

---

¹⁾ In zijn rapport troost Caron zich hierover met de gedachte, dat de verovering van Kolombo hem waarschijnlijk toch niet gelukt zou zijn. Hij berekent, dat daarvoor wel 3000 man noodig zouden geweest zijn, daar de stad sinds het vorige jaar met vele nieuwe bolwerken voorzien was en eene bezetting had van $\pm$ 900 soldaten, 600 burgers en 1000 „voor den oorlog gedresseerde mestiezen, toupassen ende caffers.” Ribeiro echter vermeldt (pg. 295), dat de zijnen slechts 580 man sterk waren en slechts weinige inlanders voor veel geld in hunnen dienst konden houden, daar de meesten, zooals gewoonlijk, naar de sterkste partij wilden overloopen.

tegenstaande de groote hitte, onophoudelijk aan het optrekken van den wal en het graven der gracht bezig. Eene extra-belooning van zes stuivers daags per man droeg er zeer veel toe bij om de vlijt van het krijgs- en scheepsvolk aan te moedigen.

Ongetwijfeld zou het werk nog zeer zijn bespoedigd, wanneer Caron ook een weinig op de hulp der inlanders had kunnen rekenen. Maar hiervan was geen sprake. Gedurende de expeditie had Radja Singha hem volstrekt geen steun verleend. Wel had hij een 2000-tal Singaleezen naar de kust gezonden, maar klaarblijkelijk alleen met het doel om Negombo te bezetten, wanneer de Nederlanders dit aan hem wilden afstaan. Maar hieraan had Caron in het geheel niet gedacht. Niet alleen had Radja Singha niets op zijne schuld afbetaald, maar alle aanvragen, die Caron daartoe tot hem had gericht, had hij òf in het geheel niet òf met allerlei uitvluchten en voorwendsels beantwoord. Toch had de maharadja te kennen gegeven, het versterken van Negombo volstrekt niet goed te keuren en zijnen onderdanen verboden de Nederlanders daarbij in eenig opzicht te helpen. Werkeloos bleef de Singaleesche krijgsmacht dus nabij Negombo liggen. Slechts met moeite wist Caron tegenover hen zijnen toorn over hunne handelwijze te bedwingen ¹⁾.

Toch waren in het begin van Maart Negombo's verdedigingswerken zoo goed als geheel gereed. Een garnizoen van 500 man werd er thans in geplaatst en het oppergezag over het geheel opgedragen aan den opperkoopman Pieter Vincboons, een zeer bekwaam ingenieur, die met Caron uit Batavia was medegekomen, en door wien ook de nieuw aangelegde vesting-

---

¹⁾ „Wij hebben echter in alles gesimuleert en noyt een hevich gelaet aeten sien, hoewel daertoe genegen, siende daer sooveel menschen ledich liggen, die niet gedoocht werden, ons noch om gelt, noch om goede woorden eenige adsistentie tot onsen arbeyt doen mochten” Rapport van Caron.

werken ontworpen waren. Na aldus op alles goede orde te hebben gesteld, vertrok Caron den 5 Maart naar Gale. Hij koos zijn weg over Kolombo om te trachten aldaar zijne 150 gevangenen uit te wisselen tegen de Nederlandsche soldaten, die het vorige jaar nabij Gale in de handen der Portugeezen waren gevallen. Te Kolombo vernam hij echter, dat dezen allen in Portugeeschen dienst waren overgegaan en niet genegen waren weder in dien der Kompagnie terug te keeren. Met zijne gevangenen voer hij dus door naar Gale, waar hij den 11 Maart aankwam.

Gaarne had Caron, ingevolge den last der Hooge Regeering ¹⁾ nu nog iets op de kust van Koromandel uitgevoerd. Maar daar zowel Negapatnam als St. Thome sinds het vorige jaar in voldoende staat van verdediging waren gebracht, begreep hij, dat zijne macht niet groot genoeg was om deze plaatsen te kunnen aantasten ²⁾. Beter achtte hij het met al zijn beschikbaar krijgsvolk de bezetting van Gale tot op bijna 900 man te versterken. Niet alleen zou den Portugeezen daardoor worden belet wederom in het landschap Mature te vallen, maar ook zou Thijssen in staat zijn thans op zijne beurt strooptochten in het gebied van Kolombo te ondernemen. Bovendien zou een gedeelte der vloot voor Gale en Negombo blijven kruisen om ook op zee den Portugeezen zooveel mogelijk afbreuk te kunnen doen. Met de overige schepen vertrok Caron den 19 Maart rechtstreeks naar Batavia.

De groote verwachtingen, welke de Hooge Regeering te Batavia van de expeditie naar Ceilon had gekoesterd, waren dus niet in alle opzichten verwezenlijkt geworden. Niet alleen was er geen sprake van geweest, dat Caron den Portu-

---

¹⁾ Vgl. de instructie van Caron, 29 September 1643. Bijlage XXIII.

²⁾ Gedurende de expeditie waren er 350 man gesneuveld of aan allerlei ziekten overleden.

geezen het geheele eiland had kunnen ontrukken, maar ook waren de wapenen der Kompagnie wederom op Kolombo afgestuit, welke sterkte de Hooge Regeering zeker gehoopt had ditmaal in hare macht te krijgen. Toch mocht zij tevreden zijn over hetgeen hare bevelhebbers op Ceilon hadden verricht. De Portugeezen hadden immers het gebied van Gale moeten verlaten, en er was op voldoende wijze voor gezorgd, dat zij het niet meer zouden kunnen betreden. Daarenboven was Negombo wederom in de handen der Nederlanders gevallen. En 't is duidelijk, welk voordeel deze verovering, zelfs bij de bestaande omstandigheden, voor de Kompagnie geacht kon worden te zijn.

Ook elders was de door de Kompagnie gevoerde oorlog met succes bekroond geworden. Te Malakka waren verscheidene Portugeesche koopvaarders aangehaald. En ook de blokkade van Goa had ditmaal wederom den handel der Portugeezen zeer veel schade toegebracht, terwijl aldaar door Blocq mede eenige hunner schepen waren buitgemaakt ¹⁾.

Daarentegen hadden de Portugeezen in het afgeloopen jaar slechts één voordeel behaald. Kort voordat Blocq voor Goa was verschenen, den 19 September 1643, hadden zij het Nederlandsche schip de Pauw, hetwelk met eene lading zijde van Perzië naar Batavia wilde zeilen, in de nabijheid hunner hoofdstad aangehouden. Blocq had zeer veel moeite gedaan om dit schip en vooral de rijke lading terug te bekomen. Te dien einde had hij den Portugeeschen onderkoning zelfs aangeboden, met zijne vloot de haven van Goa te verlaten en zich ook over de geheele kust van Malabar van het plegen van vijandelijkheden te onthouden. Maar d'Aveires had daarenboven van hem geëischt, dat hij in dit geval zijne vloot niet naar Ceilon zou voeren. Dit had Blocq hem niet willen beloven en dientengevolge hadden de onderhandelingen over de teruggave van het schip geenerlei uitkomst ge-

---

¹⁾ Generale Missive van 28 December 1644. Bijlage XXIV.

had en waren de Portugeezen in het bezit ervan gebleven ¹⁾).

't Voornaamste gevolg van het hervatten van den oorlog was echter, dat de onderkoning, die thans had ondervonden, dat de Nederlanders niet aarzelden den oorlog voort te zetten en hun recht met de wapenen te zoeken, bevreesd was geworden, dat zij hem nog meer nadeel zouden toebrengen, dan zij het reeds hadden gedaan, en openlijk verklaarde, ongelijk gehad te hebben en thans de aanspraken der Kompagnie op de onderhoorige landen van Gale te willen erkennen.

Den 8 April 1644 richtte hij namelijk een schrijven tot de Hooge Regeering te Batavia, waarin hij haar mededeelde genegen te zijn de hem het vorige jaar door Boreel gestelde eischen betreffende de grensscheiding tusschen de wederzijdsche bezittingen op Ceilon, toe te staan, mits dat alles op dit eiland hersteld werd in den staat, waarin het verkeerde ten tijde, dat het bestand in Indië afgekondigd had moeten worden. Ook stelde hij als voorwaarde, dat de Nederlanders alles zouden teruggeven, hetgeen zij inmiddels hadden veroverd; van zijne zijde zou hij hen dan weder in het bezit van het schip de Pauw stellen ²⁾).

Het is begrijpelijk, dat, hoeveel voldoening deze verklaring van den Portugeeschen onderkoning overigens ook aan de Hooge Regeering te Batavia moest geven, deze er echter volstrekt niet geheel bevredigd door kon zijn. Wel scheen de vice-rey thans haren oorspronkelijken eisch tot afstand van het aan Gale onderhoorige gebied te zullen inwilligen, maar slechts dan, wanneer alle gevolgen van den sinds het vorige jaar gevoerden oorlog werden uitgewischt. Daarentegen had de Hooge Regeering zich, zooals ons bekend is, vorgenommen ditmaal slechts dan tot den vrede toe te stemmen, wanneer de Portugeezen daarbij de Kompagnie al de door haar op Ceilon gemaakte veroveringen lieten behouden. Met

---

¹⁾ Vgl. de Generale Missive van 23 December 1644. Bijlage XXIV.

²⁾ Ibidem.

het volste recht meenden Gouverneur-Generaal en Raden dien eisch te kunnen stellen. Zouden zij zich het vorige jaar alleen hebben moeten vergenoegen met de inruiming van Gale's omliggende landen, thans meenden zij ook op die van Negombo en natuurlijk ook op deze sterkte zelve aanspraken te kunnen laten gelden. Volkomen rechtmatig achtten zij immers de wijze, waarop deze in haar bezit was gekomen, daar zij den oorlog op Ceilon uitsluitend op naam van den maharadja van Kandi hadden gevoerd.

In antwoord op de missive van den onderkoning besloot de Hooge Regeering, wederom eenen afgevaardigde naar Goa te zenden, om hem mede te deelen, welke bezwaren zij tegen zijn vredesvoorstel had. Johan Maetsuycker, die ditzelfde jaar lid van den Raad van Indië was geworden, werd voor deze zending uitgekozen ¹⁾. Nevens den vermelden last werd ook aan hem, evenals het vorige jaar aan Boreel, opgedragen te trachten door het voeren van onderhandelingen den onderkoning tot den afstand van Negombo en onderhoorige landen te bewegen. Alleen wanneer d'Aveires daarin toestemde, zou Maetsuycker den vrede te Goa mogen afkondigen. In het tegenovergestelde geval zou ook hij den Portugeezen aan moeten zeggen, dat de oorlog wederom zou worden voortgezet, totdat de onderkoning de eischen der Nederlanders ingewilligd zou hebben ²⁾.

Hoewel dus de instructie van Maetsuycker in hoofdzaken overeenkwam met die, welke het vorige jaar aan Boreel was medegegeven, week zij toch op een belangrijk punt daarvan af. Ook Maetsuycker mocht den oorlog verklaren, wanneer de onderkoning de aanspraken der Kompagnie op Negombo even halsstarrig bleef ontkennen, als hij het die op de landen van Gale het vorige jaar had gedaan. Maar bood de onderkoning in dit geval aan, alleen op Ceilon oorlog te blijven voeren

¹⁾ Boreel was in Juli 1643 op de reis van Ceilon naar Batavia overleden.

²⁾ Generale Missive, 23 December 1644. Bijlage XXIV.

en overal elders de wapenen te laten rusten, dan zou Maetsuycker hem dit mogen toestaan en dus het bestand te Goa mogen afkondigen ¹⁾).

Niet dan zeer ongaarne was de Hooge Regeering, wier bezwaren tegen een uitsluitend op Ceilon te voeren oorlog ons bekend zijn, er natuurlijk toe overgegaan dezen last aan Maetsuycker mede te geven. Zij was er echter wel toe genoodzaakt geworden. Duidelijk had zij ingezien, dat zij het voeren van een oorlog over geheel Indië op geene wijze meer zou kunnen volhouden. Vooreerst vreesde zij elk oogeblik een bevel der Staten-Generaal te zullen ontvangen, waarin dezen haar gelastten de bepalingen van het bestand op te volgen en was zij beducht, dat de Portugeesche gezant in den Haag geene pogingen nagelaten zou hebben, om een zoodanig bevel van de Staten-Generaal uit te lokken ²⁾. Vooral echter had de missive der Bewindhebbers van 31 Augustus 1643 haar tot het geven van bedoelde instructie gedwongen. Daarin hadden dezen haar toch geschreven, dat zij volstrekt niet bedoeld hadden, dat de wapenen over geheel Indië zouden worden opgevat, alleen omdat er een verschil over de grensscheiding tusschen de wederzijdsche bezittingen op Ceilon was ontstaan. Wel zou de Kompagnie hare rechten mogen handhaven, wanneer deze door de Portugeezen werden verkort, maar dit zou het eenige zijn, dat haar zou vrijstaan te doen. Wilde zij echter den Portugeezen meerderen afbreuk berokkenen, dan zou zij dit uitsluitend op Ceilon kunnen doen, waar de oorlog op naam van den maharadja van Kandi kon worden gevoerd ³⁾. — Na de ontvangst van deze

---

¹⁾ Instructie voor Maetsuycker, 9 Augustus 1644. Bijlage XXV.

²⁾ Vgl. de instructie van Maetsuycker. Bijlage XXV. Nader ingewonnen berichten stelden evenwel later de Hooge Regeering op dit punt volkomen gerust en deden hare oorlogsplannen wederom ontwaken. Vgl. hare missive aan Maetsuycker van 23 September 1644. Bijlage XXVI.

³⁾ Vgl. deze missive der Bewindhebbers, als bijlage XXVII opgenomen.

missive bleef er dus voor de Hooge Regeering geene andere keus meer over. Het bevel der Bewindhebbers was duidelijk en kon op geenerlei wijze ontdoken worden.

Den 10 Augustus 1644 vertrok Maetsuycker naar Goa. Eene vloot van 10 schepen, bemand met 2049 koppen, onder het bevel van Klaas Kornelisz. Blocq, werd hem mede gegeven. De verschijning van deze scheepsmacht voor Goa's haven zou, hoopte de Hooge Regeering, den Portugeezen ongetwijfeld grooten schrik aanjagen en den onderkoning daardoor des te eerder bewegen, de door Maetsuycker te stellen eischen in te willigen. Had zij echter dezen invloed niet en bleef d'Aveires desniettemin bij eene weigering volharden, dan zou zij onmiddellijk tot het plegen van vijandelijkheden over moeten gaan, allereerst op Ceilon. Als het mogelijk was, zou zij dan ook de haven van Goa gesloten moeten houden.

Tevens had de uitzending dezer vloot nog een ander doel. Alvorens naar Goa te zeilen, moest zij Gale aandoen. Bevond Maetsuycker, dat de Portugeezen op Ceilon inmiddels enig voordeel hadden behaald, dan zou hij moeten trachten dit weer te niet te doen, vóór hij een aanvang met de onderhandelingen maakte. De Hooge Regeering koesterde namelijk eenige vrees, dat Negombo weer in de handen der Portugeezen gevallen zou zijn ¹⁾. Caron had haar toch als zijn vermoeden medegedeeld, dat een aanval op die sterkte na zijn vertrek hoogstwaarschijnlijk niet uit zou blijven, en later van Thijssen ontvangen berichten hadden dit vermoeden volkomen bevestigd ²⁾.

Toen Maetsuycker in het begin van September te Gale aankwam, bleek het hem, dat de vrees der Hooge Regeering

---

¹⁾ Generale Missive van 23 December 1644. Bijlage XXIV.

²⁾ In eene missive van 24 April 1644 (R. A.) deelt Thijssen aan G.-G. en R. mede, dat, volgens geruchten, te Kolombo alles voor een aanstaand beleg van Negombo in gereedheid werd gebracht.

voor het behoud van Negombo inderdaad niet ongegrond was geweest. Werkelijk had een aanval der Portugeezen op deze sterkte plaats gehad, maar gelukkig voor de Compagnie had de bezetting zich beter dan in 1640 gehouden en had zij het beleg moedig doorstaan. Dit zal uit het volgende korte overzicht van de gebeurtenissen op Ceilon na het vertrek van Caron blijken.

Klaarblijkelijk had de onderkoning van Goa ingezien, dat het volstrekt niet zeker was, of hij zijnen eisch, om alles op Ceilon in statu quo te herstellen, wel ingewilligd zou krijgen, maar dat hij waarschijnlijk genoodzaakt zou worden, Negombo als eene rechtmatige verovering der Nederlanders te erkennen, en deze sterkte met de omliggende landen als zoodanig in hunne handen zou moeten laten. Daarom had hij besloten, zoo spoedig mogelijk eene poging te wagen om haar te veroveren, opdat haar bezit hem bij den vrede in ieder geval verzekerd zou zijn. Nu kon hij in het voorjaar van 1644 te Goa over eene vrij aanzienlijke scheepsmacht beschikken. Ten deele had hij dit te danken aan eene fout, die de Nederlandsche admiraal Blocq had begaan. Deze had toch, ingevolge den last van Gouverneur-Generaal en Raden, de blokkade van Goa zoo lang mogelijk moeten rekken. Desniettemin was hij reeds den 25 April met zijne geheele vloot vertrokken. Bij uitzondering gaf de maand Mei van dit jaar nog goed weder en hiervan wisten eenige groote Portugeesche schepen, die in Maart 1643 uit Lissabon waren gezeild en te Mozambique hadden moeten binnenloopen, gebruik te maken om, na het vertrek van Blocq, ongehinderd hunne reis naar Goa te vervolgen. Door zijn verblijf met twee of drie weken te verlengen, had Blocq hun dus de gelegenheid hiertoe zonder moeite kunnen benemen. ¹⁾

---

¹⁾ In de Generale Missive van 23 December 1644 (Bijlage XXIV) geven G.-G. en R. hunne ontevredenheid over deze misslag van Blocq dan ook niet onduidelijk te kennen.

Spoedig bleek het, dat deze misslag van Blocq in zijne gevolgen zeer nadeelig voor de Kompagnie had kunnen worden. Zoo spoedig mogelijk toch zond de onderkoning eenige van de 8 of 9 groote schepen, waarover hij thans kon beschikken, met 400 soldaten onder het bevel van Fernando de Mendonça naar Ceilon, ten einde Philippo de Mascarenhas in staat te stellen te herwinnen, hetgeen de Portugeezen aldaar hadden verloren. ¹⁾

Voordat deze vloot Kolombo bereikte, hadden de Portugeezen reeds een aanval gericht op de Nederlandsche jachten, die na het vertrek van Caron op de kusten van Ceilon waren blijven kruisen. Verscheidene Portugeesche koopvaardij-schepen waren sinds dien tijd door deze jachten buit gemaakt. Om deze nu op hunne beurt te veroveren, hadden zich in het laatst van April elf fregatten en eene galei vereenigd. Hun aanval was echter niet alleen afgeslagen, maar een der jachten ²⁾ was er zelfs in geslaagd de galei te verbranden en twee fregatten in den grond te boren. De Nederlanders hadden dus hunne heerschappij over de Ceilonsche wateren volkomen gehandhaafd. ³⁾

¹⁾ Ribeiro, t. a. p., pg. 300.

²⁾ NB. De Wingurla, het kleinste schip, dat deel had uitgemaakt van de vloot van Caron.

³⁾ Thijssen aan G.-G. en R., 24 April 1644. B. A. Generale Missive van 23 December 1644. Bijlage XXIV. Als blijk van tevredenheid vereerden G.-G. en R. den bevelhebber van dit jacht een gouden keten, ter waarde van f 450.

De uitslag van dit zeegevecht is overigens weer een bewijs voor den slechten toestand, waarin over het algemeen de Portugeesche schepen verkeerden. Dat een klein Nederlandsch schip vaak bestand was tegen eene geheele Portugeesche vloot is bekend. Vgl. o. a. Saalfeld, *Gesch. der Port. Kol.*, II, pg. 152—153, waar hij o. a. schrijft: „Auch stimmen die gleichzeitigen Schriftsteller (Pyrard etc.) darin überein, dass die Portugiesen zu der Zeit, als die Holländer angingen sie in Indien zu bekriegen, die schlechtesten Seelente in Europa gewesen sein. Ihre Matrosen und Soldaten waren zusammengerafftes Volk, grösstentheils Bauern und Handwerksleute, welche

Meer voorspoed hoopten de Portugeezen echter te onder- vinden bij het uitvoeren van hun plan om zoo spoedig mogelijk Negombo te heroveren. Onmiddellijk nadat de 400 van Goa gezonden soldaten te Kolombo waren aangekomen, gingen zij hiertoe over. Te dien einde versterkte Mascarenhas deze troepen zooveel mogelijk en liet ze daarop onder het bevel van Mendonça tegen Negombo oprukken. ¹⁾ Den 27 Mei verscheen het Portugeesche leger voor deze sterkte en begon nog dien zelfden dag toebereidselen voor een beleg te maken. ²⁾ Daarop deed Mendonça een onafgebroken kanonvuur openen. De Nederlanders bleven het antwoord echter niet schuldig en droegen ondertusschen zorg, dat het- geen overdag aan de nieuwe aarden verdedigingswerken werd beschadigd, 's nachts weder werd hersteld. Dientengevolge waren een maand later de aanvallers nog even ver, zoodat die brieven, waarin Mendonça de sterkte opeischte, hem met verachting door Vincboons konden worden teruggezonden. Daarop werd de kanonnade voortgezet. De Portugeezen schoten in het eerst veel met granaten, uit klappers gemaakt, welke echter slechts geringe schade konden veroorzaken, daar hun inhoud zich bij het springen slechts één voet verspreidde. Daarop vervingen zij ze door andere, die dan ook eene betere uitwerking hadden. Spoedig geleeke het steenen fort van Negombo op vele plaatsen een puinhoop. Thans bleek dui-

---

gewöhnlich bei einem Angriffe nicht einmal an Vertheidigung dachten, so dass es nichts seltenes war, dass ein einziges kleines Holländisches Kriegsschiff, zwei, oder drei der grössten portugiesischen Caraccas zugleich eroberte.

¹⁾ Ribeiro vermeldt het getal der Portugeesche troepen niet. In eene missive van den lateren bevelhebber van Negombo Julius Schiffeley aan Johan Maetsuycker, 16 Oktober 1644. R. A. worden daarvoor opgegeven: „1200 blancke coppen, 3600 Singulesen ende 300 caffers.”

²⁾ Hoofdbron voor de beschrijving van het beleg van Negombo: „Dagh-egister gehouden in de fortesse Negombo van 27 May tot ult^o Augusty 1644”. R. A. Vgl. voorts de missive van G.-G. en R. aan Bewindhebbers, 6 Februari 1645. R. A. etc.

delijk, hoe verstandig Caron had gehandeld door vóór zijn vertrek een stevigen aarden wal op te werpen. Was die er niet geweest, dan hadden de belegeraars de sterkte gemakkelijk kunnen herwinnen, te meer, omdat de bezetting langzamerhand door ziekten met meer dan 100 man was verminderd.

Daar de Portugeezen ten slotte bemerkten, dat de 7000 kogels, die zij van 27 Mei tot half Juli in de stad hadden geschoten, niet die uitwerking hadden gehad, welke zij er zich van hadden voorgesteld, besloten zij tot eenen storm over te gaan. Den 23 Juli deed Mendonça zijne geheele macht tot drie keer toe op Negombo's wallen stormloopen. Met groote verliezen werden zijne soldaten echter telkens teruggeslagen. Terwijl de Nederlanders bij deze gelegenheid slechts hoogstens 25 dooden en 60 gewonden bekwamen, bleven er van de Portugeezen niet minder dan 400 man. ¹⁾ Ook hunne voornaamste officieren, waaronder Mendonça zelf, sneuvelden. De bestorming van den 23 Juli verminderde hunne troepen tot op de helft van die, welke er oorspronkelijk tegen Negombo waren opgetrokken.

Onder deze omstandigheden was de voortzetting van het beleg voor de Portugeezen natuurlijk eene onmogelijkheid geworden. Ook waren hunne soldaten, onder wie de geest reeds gedurende het geheele beleg zeer slecht was geweest, na den storm zoozeer tot oproer geneigd, dat zij openlijk verklaarden, liever bij de Nederlanders in dienst te willen treden, dan langer bij de hunnen honger te blijven lijden. ²⁾ Daarenboven

---

¹⁾ In de opgave van dit getal stemmen Ribeiro en het Dagregister van Negombo overeen.

²⁾ Het Dagregister verhaalt, dat de ontevredenheid der Portugeesche soldaten voornamelijk daaruit voortsproot, dat zij inderdaad zelve groot gebrek leden, terwijl het hun gebleken was, dat de Nederlanders binnen Negombo van alles overvloedig waren voorzien, zóó zelfs, dat zij hen bij de bestorming met potten heete rijst hadden geworpen.

was Thijssen in het laatst van Juni met 580 man in het gebied van Kolombo gevallen, om den vijand te dwingen het beleg van Negombo op te breken.¹⁾ Philippo Mascarenhas was dus wel genoodzaakt zijn leger terug te roepen. Half Augustus verliet daarop het overschot der Portugeesche troepen hunne legerplaatsen rondom Negombo en was het gevaar van deze sterkte afgewend.²⁾

Eene maand daarna verschenen Maetsuycker en Blocq met hunne vloot voor Gale. Daar nu Negombo behouden was gebleven en verder alles op Ceilon in goeden toestand verkeerde, achtten zij een lang verblijf op het eiland onnoodig. Na eenige dagen verliet de vloot Gale dan ook weder en zette rechtstreeks koers naar Goa.

Den 28 September wierp de vloot hare ankers op de reede van Goa uit. Onmiddellijk na zijne aankomst zond Maetsuycker hiervan bericht aan den onderkoning en deelde dezen tevens per brief mede, dat hij als gevolmachtigd afgezant der Hooge Regeering te Batavia was gekomen, om met hem over zijne vredesvoorstellen in onderhandeling te treden. Eenige tijd verliep er nu met het wisselen van brieven en allerlei for-

---

¹⁾ Thijssen aan Maetsuycker, 5 Oktober, 1644. R. A. „...ende hebben sedert 29 Juny passato, als wanneer eerst ware cuntschap bequamen, hoe Negombo door den vijant geblocqueert was, mede een leeger van 580 man, om hem van daer te diverteren, te velde gehad.”

²⁾ 't Is begrijpelijk, dat hierover groote vreugde in Negombo heerschte. Het Daghregister vermeldt, dat, in aanmerking genomen de schade, die aan de wallen was toegebracht, en het overgroote aantal zieken en gewonden, die de Nederlanders gedurende het beleg hadden bekomen, een tweede storm door hen wellicht niet was doorstaan. Onmiddellijk na het vertrek der Portugeezen, werd te Negombo dan ook eene dankpredikatie gehouden „singhende den 66^{en} psalm, tot vreught schietende met canon ende musquetten drie chargen, en voor yder man een muddeken araq. 't Was wonder te sien, hoedat de lamme, creupele ende van water geswolene voor den dagh quamen, elcq hem selven inbeeldende nu sijn leven gewonnen te hebben.”

maliteiten, zoodat Maetsuycker eerst den 13 Oktober naar land voer om een aanvang met de onderhandelingen te maken ¹⁾).

Spoedig bleek het Maetsuycker, dat de teruggave van Negombo het eenige punt was, dat moeielijkheden opleverde. De onderkoning verklaarde namelijk terstond, dat hij, zooals hij ook aan de Hooge Regeering had geschreven, genegen was, alle eischen, welke Boreel hem het vorige jaar gesteld had, in te willigen, maar dat hij niet inzag, dat hij Negombo en de daaraan onderhoorige landen in het bezit der Kompagnie moest laten, daar dit fort volgens zijne meening evenals al hetgeen inmiddels op zee veroverd was, aan hem teruggegeven moest worden. Maetsuycker trachtte hem nu te bewijzen, dat de veroveringen op Ceilon niet gelijk gesteld moesten worden met die der schepen, welke de Kompagnie voor Malakka en Goa had buitgemaakt. Deze zouden de Nederlanders evenals alles, wat de oorlog hen verder buiten Ceilon had opgeleverd, gaarne teruggeven. De veroveringen

---

¹⁾ Als hoofdbronnen voor het onderzoek naar de verrichtingen van Maetsuycker te Goa en later op Ceilon zijn, behalve de missive van G.-G. en R. aan de Bewindh^r. van 20 Januari 1645 (bij de Jonge, Opkomst etc., V, Bijlage XXIV, pg. 266—267), op het Rijks-Archief aanwezig het „Dagregister, gehouden bij d'Heer Johan Maetsuycker, Raet van Indien, gedeputeert aen den Grave Vice-Rey in Goa ende den Coningh van Ceylon, aengaende 't gene Sijn E. metteselven wegen sijne Commissie gebesoigneert heeft" en het „Verbael van Ceylon, Goa, Wingurla ende de Custe van India, bijeengesteld door d'Heeren Salomon Sweers ende Maximiliaen Le Mair, 't sedert den 6 January a^o. 1645 tot den 10 November daeraenvolgende int kasteel Batavia." (Dit Verbael bevat nitreksels van alle brieven, die van 6 Januari—10 November 1645 nit genoemde plaatsen te Batavia werden ontvangen.)

Vgl. verder de missive van Maetsuycker aan G.-G. en R. van 15 November 1644 en de missive van G.-G. en R. aan de Bewindh^r. van 9 Juli 1645. Bijlagen XXVIII en XXIX.

op Ceilon waren zij echter voornemens niet weder af te staan, maar uit naam van den maharadja van Kandi te blijven behouden. Ten slotte verklaarde Maetsuycker den onderkoning, dat, zoo hij ook dezen eisch der Hooge Regeering niet wilde toestaan, de oorlog wederom voortgang zou hebben en zoolang zou duren, totdat hij zijne weigering zou hebben laten vallen.

Wat kon de onderkoning nu anders doen, dan den eisch tot afstand van Negombo inwilligen? Hij moest wel inzien, dat, bleef hij weigeren, de Nederlanders hem op Ceilon mogelijk nog meer zouden ontnemen, dan hij aldaar reeds had verloren, en dat hij dit later misschien nog daarenboven zou moeten afstaan. Eerst beproefde hij nog een middenweg in te slaan; hij bood aan, Negombo en de daaraan verbonden rechten op de omliggende landen tegen een goeden prijs, op afbetaling in kaneel te voldoen, van de Kompagnie te koop. Toen Maetsuycker dit echter afsloeg en hem verklaarde, dat, volgens zijne meening, ook de Hooge Regeering te Batavia hier zeker niets van zou willen hooren, besloot de onderkoning eindelijk om onder uitdrukkelijk protest toe te geven.

Het volgende verdrag werd daarop den 10 November 1644 tusschen den onderkoning en Maetsuycker gesloten. ¹⁾ Voor eerst zou de verdeeling der kaneellanden tusschen Gale en Kolombo plaats hebben op de wijze, als Boreel, steunende op het 12° artikel van het Haagsche traktaat van 1641, had geeischt, nl. door eene grenslijn, welke op gelijken afstand van beide forten getrokken zou worden. Negombo zouden de Portugeezen afstaan, en de grensscheiding tusschen de aan dit fort en de aan Kolombo behoorende landen, zou op gelijke wijze als die tusschen het gebied van Kolombo en dat van Gale bepaald worden. De opbrengst dezer landen zouden de

---

¹⁾ Het geheele traktaat bij Baldaeus, Malabar ende Choromandel. pg. 92—95.

Nederlanders echter slechts in deposito mogen houden, totdat de eindbeslissing van de wederzijdsche souvereinen in Europa over dit verdrag verkregen zou zijn. ¹⁾ De eigenaars en de erfpachters der dorpen zouden hun eigendom weder in bezit mogen nemen, mits zij zich binnen zes maanden daarvoor aanmeldden en den Nederlanders voortaan evenveel opbrachten, als zij het vroeger den Portugeezen hadden gedaan. Ook zouden zij hunnen godsdienst vrijelijk mogen uitoefenen, echter uitsluitend op het platte land en niet binnen de Nederlandsche forten. Ook deze toestand zou zoo lang duren, totdat de eindbeslissing uit Europa aangekomen zou zijn.

Voorts liet de onderkoning zijne weigering, om Radja Singha in den vrede op te nemen, vallen. Verder zou hij het schip de Pauw met de ingeladen zijde aan de Kompagnie teruggeven. Van haar kant zou deze alle schade vergoeden, welke zij den Portugeezen door het aanhalen hunner schepen voor Malakka en Goa had aangedaan, en hun daarvoor eene som van 100,000 realen van achten betalen ²⁾. Deze schadevergoeding werd berekend van den 22 Februari 1643 af, den dag, waarop het bestand in Indië eigenlijk afgekondigd had moeten worden, daar toen een jaar verloopen was, sinds de ratifikatie van den koning van Portugal op het traktaat van den Haag in de Nederlanden was overgebracht.

Ten slotte protesteerden beide partijen, dat deze overeenkomst alleen plaats had om een einde aan den oorlog te maken, maar geenszins van kracht zou wezen, zoo de eindbeslissing, die in Europa over deze zaak zou vallen, van haar verschillend zou wezen ³⁾.

---

¹⁾ Om den schijn te vermijden, dat hij, door in deze voorwaarde toe te stemmen, toegaf, dat de Portugeezen meer recht dan de Kompagnie op Negombo's landen zouden hebben, teekende Maetsuycker tegen dit artikel speciaal protest aan.

²⁾ De reaal van achten gold destijds $\pm f$ 2,25.

³⁾ Zie eenige opmerkingen van Maetsuycker over dit traktaat in zijne missive aan G.-G. en R. van 15 November 1644. Bijlage XXVIII.

Nadat dit traktaat door den onderkoning en zijnen raad eenerzijds, en door Maetsuycker als gevolmachtigde der Hooge Regeering te Batavia anderzijds was geteekend, werd het bestand te Goa plechtig afgekondigd. Hierop zond Maetsuycker den 14 November het grootste gedeelte der vloot onder Blocq vooruit naar Ceilon. Den 3 Mei volgde hij zelf met de overige schepen, in gezelschap van eenen afgevaardigde van den onderkoning, padre Gonçalo de Veloso, dien deze hem had medegegeven, om met hem de kaneellanden op Ceilon volgens de bepalingen van het traktaat te verdeelen.

Juist had Thijssen eene afdeeling van 200 man uitgezonden om in het gebied van Kolombo te vallen, toen de tijding van het gesloten verdrag te Gale aankwam ¹⁾. Terstond riep hij haar nu terug, en daar inmiddels ook de vloot van Blocq te Gale was verschenen en een afschrift van het traktaat had medegebracht, besloot hij daarmede zelf naar Kolombo te gaan, om van te voren met Philippo Mascarenhas eenige besprekingen over het verdeelen der kaneellanden te houden.

Te Kolombo aangekomen bevond Thijssen den Portugeeschen landvoogd over hetgeen te Goa was bepaald ten zeerste misnoegd ²⁾. Mascarenhas toonde zelfs weinig lust, het op te volgen, en begon tegenwerpingen te maken. Vooreerst wierp hij de onzinnige bewering op, dat de verdeeling alleen plaats zou behoeven te hebben van de tusschen de sterkten gelegen stranden, daar nergens uit bleek, dat die van het binnenland bedoeld zou zijn. Voorts hield hij als zijne meening vol, dat de grenslijn tusschen het gebied van Gale en dat van Kolombo niet moest loopen op gelijken afstand van deze twee sterkten, maar midden door de landen, gelegen tusschen Gale en Kaliture, daar deze als de „extrema fortabilia” beschouwd moesten worden. Hiertegen protesteerde Thijssen

---

¹⁾ Thijssen aan G.-G. en B., 9 December 1644. B. A.

²⁾ Vlg. voor het volgende de missive van G.-G. en B. aan Bewindhebbers 9 Juli 1645. Bijlage XXIX.

ten zeerste, daar Kaliture niet meer als eene sterkte der Portugeezen beschouwd kon worden, aangezien zij het sinds de verovering van Gale door de Nederlanders hadden verlaten. Toch hield Mascarenhas zijne beweringen vol en was hij niet tot andere gedachten te brengen. Onverrichter zake moest Thijssen naar Gale terugkeeren. Het scheen, alsof het totstandkomen van den vrede nog op het laatste oogenblik hapering zou ondervinden.

Toen echter den 27 December Maetsuycker voor Negombo verscheen en, de zaak vernemende, onmiddellijk den afgevaardigde van den onderkoning naar Kolombo zond om het geschil te beslechten, moest Mascarenhas wel toegeven. Zelf liet hij trouwens zijne eerste bewering spoedig vallen en wat betreft de tweede, werd hij ondanks zijn protest door de Veloso in het ongelijk gesteld.¹⁾

Thans stond niets de verdeeling der kaneellanden meer in den weg. Den 10 Januari 1645 had zij dan ook te Kolombo plaats. Onder het toezicht van Gonçalo de Veloso werd op dien dag door Philippo Mascarenhas met Maetsuycker een verdrag gesloten.²⁾ Hierbij werd bepaald, dat de verdeeling der landen tusschen Kolombo en Negombo plaats zou hebben niet door eene rechte lijn, maar bij „korlas” of provinciën, daar dit met het oog op de uitoefening der jurisdictie beter werd geacht. De grens tusschen het gebied van Gale en dat van Kolombo zou gevormd worden door de rivier Alikan, welke zich ongeveer op gelijken afstand tusschen beide sterkten bevond.

Voorts werd vastgesteld, dat deze overeenkomst zoo lang kracht zou hebben, totdat de eindbeslissing uit Europa over het verdrag van Goa gevallen zou zijn. Ook zou zij vernietigd worden, wanneer de Nederlanders, die nog slechts geringe kennis van Ceilon en vooral van het gebied van

¹⁾ Dit protest in het Verbaal van Ceilon etc.

²⁾ Het geheele traktaat bij Baldaeus, Malabarende Choromandel, pg. 94—96.

Negombo hadden, binnen een jaar bemerkten, te kort gedaan te zijn. Dit artikel was daarom ingelascht, omdat bij het verdrag van Goa bepaald was, dat vóór de aankomst der eindbeslissing uit Europa de oorlog om geene reden weer zou worden opgevat, en de Nederlanders dus geene gelegenheid zouden hebben het onrecht te herstellen, wanneer zij later meenden, dat dit hun thans in eenig opzicht was aangedaan.

Onmiddellijk nadat dit verdeelingsverdrag was geteekend, werd het bestand te Kolombo afgekondigd. Hetzelfde had eenige dagen later te Gale en te Negombo plaats.

Met het tot stand komen van den vrede wordt het eerste gedeelte van de geschiedenis der Nederlanders op Ceilon afgesloten. Toch is het noodig hieraan nog een hoofdstuk toe te voegen om daarin de gevolgen van de beslissing, welke spoedig in Europa over de geschillen tusschen de Nederlanders en de Portugeezen in Indië zou vallen, te behandelen. Voor het verband zullen wij dan echter tevens eenige zaken, wier behandeling eigenlijk tot een volgend gedeelte behoort, in het kort moeten bespreken.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Verhouding tusschen de Nederlanders en den Maharadja van Kandi na den vrede met Portugal. Het verbond van Gale en zijne gevolgen. Het verdrag van den Haag van 27 Maart 1645. Invloed van den opstand der Portugeezen in Brazilië.

Reeds meermalen hebben wij gelegenheid gehad om op te merken, dat de vriendschap, welke oorspronkelijk tusschen den maharadja van Kandi en de Nederlanders had bestaan, in de laatste jaren aanmerkelijk was bekoeld.

De reden hiervan is ons bekend. Sinds de Nederlanders de Portugeesche forten op Ceilon, na ze veroverd te hebben, tegen den wil van den maharadja bezet hadden gehouden, had deze wantrouwen tegen hen opgevat. Radja Singha beschouwde dit als een inbreuk op het kontrakt, hetwelk hij met de Kompagnie had aangegaan. Hierbij had hij immers het recht, om den Nederlanders al of niet toe te staan, zich op verschillende plaatsen in zijn rijk te vestigen, aan zich willen houden, want hij meende, en terecht, dat zij van eene algemeene vergunning misbruik zouden kunnen maken.

Het gevolg van die handeling der Nederlanders was dan ook geweest, dat de maharadja van zijne zijde de bepalingen van het kontrakt niet had opgevolgd. Vooreerst had hij de Kompagnie weinig of geen steun in den strijd tegen de Portugeezen verleend. Verder had hij aan de Nederlandsche garnizoenen het noodige voor hun levensonderhoud niet verschaft

en evenmin had hij iets van beteekenis op zijne schuld aan de Kompagnie afbetaald. Kaneel en andere waren had hij haar slechts in zeer geringe mate doen toekomen.

Stonden beide partijen aldus tegenover elkander, tot een openbaren vrede-breuk was het nooit gekomen. De maharadja wilde zich blijkbaar de Nederlanders niet rechtstreeks tot vijanden maken, daar hij hunne hulp tegen de Portugeezen noodig had. En wat de Nederlanders betreft, 't is ons bekend, waarom zij steeds vriendschap hadden geveinsd en waarom zij van plan waren dit te blijven doen, zoolang de Portugeezen nog een gedeelte van Ceilon in hun bezit hielden. Daarom hadden zij zelfs den moord van Coster, dit duidelijk kenteeken van de slechte gezindheid van den maharadja, straffeloos laten voorbij gaan.

Deze toestand kon echter slechts voortduren, zoolang de gemeenschappelijke oorlog tegen de Portugeezen de band was, welke den maharadja en de Nederlanders vereenigde. Was deze strijd eens ten einde, dan zou de verhouding, waarin de Kompagnie tot dusverre tot Radja Singha had gestaan, natuurlijk geheel veranderen. De Nederlanders zouden dezen vorst niet langer door het verleenen van hulp van zich afhankelijk kunnen houden. Van zijne zijde zou de maharadja zich dan ook geheel ontslagen rekenen van de verplichtingen, welke hij indertijd op zich had genomen.

En dat Radja Singha den Nederlanders dan in het geheel geene handelswaren meer zou verschaffen, was licht te begrijpen. Genegenheid zou dan zijn eenige drijfveer daartoe moeten wezen. En deze genegenheid, zoo zij ooit had bestaan, was dan toch in de laatste jaren geheel verdwenen. Gedurende den oorlog had de maharadja duidelijk laten blijken, dat hij de voortbrengselen van zijn rijk liever vernietigde, dan dat hij ze aan de Nederlanders leverde. ¹⁾ Hieruit hadden dezen

---

¹⁾ Vgl. de missives van Thijssen aan G.-G. en R. van 31 Maart, 22 Mei en 1 September 1642. Bijlagen XVI, XVII en XVIII.

de gevolgtrekking gemaakt, dat de maharadja zich op die wijze aan de betaling van zijne schuld aan de Kompagnie zocht te onttrekken. Langzamerhand waren zij er vast van overtuigd geworden, dat Radja Singha wel hunne hulp in den strijd tegen de Portugeezen wilde aannemen, maar dat hij van zijne zijde hun de beloofde handelswaren niet wilde leveren, opdat zij aldus genoodzaakt zouden worden, ten slotte uit eigen beweging Ceilon te verlaten.

De Hooge Regeering te Batavia had spoedig ingezien, dat zij, wilde zij de kosten, welke zij nu al sinds jaren voor Ceilon had moeten maken, vergoed krijgen, er op bedacht zou moeten zijn, zich zelve de handelswaren van dit eiland te verschaffen en niet langer zou moeten blijven afwachten, of het Radja Singha goed zou dunken, haar iets te doen toekomen. Het eenige middel daartoe zou natuurlijk zijn, de kaneellanden, na ze uit naam van den maharadja veroverd te hebben, rechtstreeks onder het gezag van de Kompagnie te brengen, evenals de Portugeezen dit eertijds hadden gedaan.¹⁾

Het plan hiertoe was bij Gouverneur-Generaal en Raden gerijpt in den tijd, dat een vrede met de Portugeezen spoedig tot stand scheen te zullen komen. Onvoorziene omstandigheden hadden echter het voortzetten van den oorlog ten gevolge gehad en dus had de Hooge Regeering de uitvoering van hare plannen voorloopig moeten uitstellen. Zoolang de vrede met Portugal nog niet was afgekondigd, moest het ongenoegen van den maharadja, hetwelk door haar streven zeer waarschijnlijk zou worden veroorzaakt²⁾, tot elken prijs vermeden worden.

---

¹⁾ „'t Is apparënt, Raja in gebreecke van betalingh sal blijven ende Gale met sijn lantschappen de Comp. eygen worden, daernaer de saecke beleyt moet werden.” Generale Missive van 23 December 1642.

²⁾ Thijssen aan G.-G. en R., 8 December 1644. R. A.: „...want hij (Radja Singha) sal het met alle vlijt daer oock wel naer aenstellen, 't weroq in verwarringh te brengen, in 't bysonder, als verneempt de zijnen hier,

Ondertusschen had de Hooge Regeering reeds met eenige voorbereidende maatregelen een aanvang gemaakt. Zij had haren gouverneur Thijssen gelast, de inlanders zooveel mogelijk over te halen om in den dienst der Kompagnie te treden, en hen, die daartoe genegen waren, in zijne bescherming te nemen. — Dit bevel was door Thijssen opgevolgd. Maar spoedig had de maharadja laten blijken, dat hij ook dit volstrekt niet goedkeurde; blijkbaar begreep hij welke gevolgen het voor hem zou kunnen hebben. Rechtstreeks had hij zijn ongenoegen echter niet te kennen gegeven, maar hij had eenige vertrouwden naar Gale en Negombo gezonden met het bevel, om alle bewoners van de omstreken dier plaatsen zooveel mogelijk over te halen of, zoo noodig, te dwingen naar het binnenland te vertrekken. Ook had hij zijne pogingen om den kaneelooft te beletten voortgezet en te dien einde de landen door gewapende benden laten afloopen ¹⁾).

Deze handelwijze van den maharadja moest de Hooge Regeering wel in hare plannen versterken. Tot de uitvoering ervan hoopte zij dan ook onmiddellijk over te gaan, nadat het Maetsuycker gelukt zou zijn, een vredesverdrag met de Portugeezen te sluiten. Om echter Radja Singha geene gegronde redenen te geven, de Nederlanders zijne vriendschap geheel en al op te zeggen, besloot zij daarbij aldus te werk te gaan. Zij zou het doen voorkomen, alsof de maatregelen, die natuurlijk

---

gelijk wesen moet, 't gesach wort benomen, zonder dat yets 't geringste hebben te gebieden . . . sal 't eerst haperen in 't bysonder, als verneempt, wij 't gebiet van Mature, Alican en andere plaetsen op ons zelfs, gelijck hier van Gale begonnen hebben, aennemen, als wanneer UE. vastelijck staet hebben te maecken, hier den oorloch op Raya's naam tegen Raya sullen moeten voeren."

¹⁾ Vlg. de generale missive van 23 December 1644. Bijlage XXIV. In eene missive aan G.-G. en R. van 24 April 1644 (B. A.) klaagt Thijssen hierover op deze wijze: „ . . . Invoegen, mijne Heeren, wij jegenwoordich meerder hoon ende spodts, als van den Portugees geleden hebben, van deze treydoors gedogen”.

inderdaad alleen moesten dienen om de kaneellanden aan het gezag van den maharadja te onttrekken, door haar uitsluitend in het belang van dien vorst werden genomen. Veinzende niet te weten, dat genoemde benden door Radja Singha werden afgezonden, zou zij hen uit zijn naam als „struikroovers en kwaadwilligen” bestrijden. Tevens zou zij opgeven, dat zij het toezicht op den kaneelooft en andere werkzaamheden alleen daarom aan zich trok, opdat de maharadja eindelijk eens van zijne schuld aan de Kompagnie ontalagen zou worden. Door aldus te handelen hoopte de Hooge Regeering hare plannen uit te kunnen voeren, zonder dat de maharadja er zich tegen zou kunnen verzetten. Zonder den schijn op zich te laden van zich uiterst onrechtvaardig en ondankbaar tegen de Kompagnie te betoonen, zou deze er immers niet voor uit kunnen komen, dat de „struikroovers en kwaadwilligen” door hem werden afgezonden? Lijdelijk zou Radja Singha dus moeten aanzien, dat de Nederlanders uit zijnen naam tegen hem zelve oorlog zouden voeren.

Opdat zij nu hierbij van de zijde der Portugeezen geene tegenwerking zou ondervinden, had de Hooge Regeering aan Maetsuycker opgedragen om, nadat de vrede op Ceilon afgekondigd zou zijn, met hen een verbond tot bescherming van hunne wederzijdsche bezittingen op dat eiland aan te gaan. ¹⁾ Door hem er op te wijzen, dat zulk een verbond noodzakelijk was, daar allereerst de landen van Negombo, welke de Kompagnie slechts in deposito van hen bezat, beschermd zouden moeten worden, had Maetsuycker de Portugeezen zonder moeite tot zulk een verbond kunnen overhalen. Den 9 Maart 1646 was er te Gale tusschen hem, als afgevaardigde van de Hooge Regeering te Batavia, en den padre Gonçalo de Veloso, den gezant van den onderkoning van Goa, eene overeenkomst gesloten, waarbij bepaald werd, dat de Neder-

---

¹⁾ Vgl. de speciale prokuratie daartoe, door G.-G. en B. den 9 Augustus 1644 aan Maetsuycker verleend. Bijlage XXXII.

landers en de Portugeezen elkander hulp zouden verleenen tegen de „invasien, struyckoverrijen ende peupulatiën” van de kaneellanden door zekere „Ceylonse volcken, wie deselve oock mochten wesen ofte van wien gesonden”.¹⁾ Hierbij was dus de naam van Radja Singha niet genoemd. Tevens echter bevatte het verbond de bepaling, dat geene van beide partijen iets met „den Coninck van Candia” tegen de andere zou mogen beramen. Dit alles voor den tijd van één jaar, na afloop waarvan de eindbeslissing over het verdrag van Goa uit Europa zeker wel in de overzeesche gewesten aangekomen zou zijn.

Na deze overeenkomst tot stand gebracht te hebben, had Maetsuycker naar Batavia kunnen vertrekken, overtuigd, dat de Hooge Regeering voor de toekomst van de aangelegenheden der Kompagnie op Ceilon niet bezorgd zou behoeven te zijn.

Na den vrede stelde Thijssen alle pogingen in het werk om de plannen der Hooge Regeering betreffende Ceilon uit te voeren²⁾.

Vooreerst trachtte hij de inwoners van de kaneellanden zooveel mogelijk onder het gezag van de Kompagnie te brengen. Nu was het aantal dezer lieden gedurende den oorlog zeer versmolten; vooral in de omstreken van Negombo, waaruit daarenboven de meesten door Radja Singha naar het binnenland waren gedreven, waren er slechts weinigen overgebleven. Om dezen nu voortaan tegen elken aanval van Radja Singha's ben-

---

¹⁾ Dit traktaat, ontleend aan het in het vorige hoofdstuk meermalen geciteerde Verbaal van Ceilon etc. is als bijlage XXXIII opgenomen.

²⁾ Vgl. voor dit en het volgende gedeelte de missives van G.-G. en R. aan de Bewindhebbers van 9 Juli en 17 December 1645, bijlagen XXX en XXXI, en verder die van Thijssen aan G.-G. en R. van 5 Maart, 7 April, 26 Mei, 20 Augustus en 17 September 1645 (B. A.). Uittreksels van sommige dezer brieven bevinden zich in het Verbaal van Ceilon.

den te beschermen en daardoor anderen te bewegen zich weder in hunne vroegere woonplaatsen te komen vestigen, zond Thijssen van de 530 man, welke de bezetting van Negombo uitmaakten, er een 300-tal in het veld, en van de 840 van het garnizoen van Gale ongeveer 450, in drie troepen verdeeld. Voorts werd de opbrengst der in het gebied van Gale en Negombo gelegen dorpen aan de inlanders, die zich hadden onderworpen, verpacht, op dezelfde wijze, als de Portugeezen dit vroeger hadden gedaan. Jaarlijks moesten deze pachters eene bepaalde hoeveelheid kaneel en andere waren leveren. Eveneens handelde Thijssen met hen, die reeds onder het bestuur der Portugeezen het een of ander gedeelte lands in eigendom hadden bezeten en wien bij het zesde artikel van het verdrag van Goa vergund was, zich weder in hunne vroegere woonplaatsen te vestigen, mits zij voortaan den Nederlanders evenveel oprachten, als zij het eertijds den Portugeezen hadden gedaan. Spoedig kwamen deze lieden zich in grooten getale aanmelden om, nadat hunne patenten onderzocht waren, al of niet toegelaten te worden. En hierdoor werd juist het doel bereikt, hetwelk Maetsuyker bij het vaststellen van genoemd artikel voor oogen had gehad: de kaneellanden werden weer spoedig bewoond en konden daardoor meer voordeel voor de Kompagnie afwerpen.

De berichten, welke door Thijssen in den loop van het jaar 1645 aangaande den toestand op Ceilon naar Batavia werden gezonden, luiden zeer gunstig. De kaneellanden werden langzamerhand weer bevolkt en reeds was er eenige specerij geleverd. Ging dit zoo voort, dan kon de opbrengst van den kaneelooft dit jaar op 800 baar of 384.000 ƒ geschat worden. Ook met de olifantsjacht was een aanvang gemaakt. Te dien einde had Thijssen aan de Portugeezen verzocht hem eenige tamme wijfjes-olifanten, tegen het genot van de helft der vangst, in bruikleen af te staan. Uit Kolombo waren hem daarop vier stuks gezonden en hiermee werden nabij Gale in korten tijd 10 olifanten gevangen, terwijl er alle kans

scheen te bestaan, dat het getal van 30 jaarlijks bereikt zou kunnen worden. Voorts had Thijssen pogingen in het werk gesteld om de Compagnie deelgenoot te maken van den handel in edelgesteenten, welke vooral in het bergachtige Suffragam werden gevonden. — Tot het verkrijgen van deze goede uitkomsten had niet weinig bijgedragen, dat Radja Singha tot dusverre nagenoeg geene pogingen had gedaan om de werkzaamheden der Nederlanders te beletten.

Maar juist, toen de Hooge Regeering goede verwachtingen koesterde omtrent den uitslag, die hare werkzaamheden op Ceilon zouden opleveren, schenen deze plotseling door eene onberaden daad van Thijssen geheel verijdeld te zullen worden.

In het najaar van 1645 ontvingen Gouverneur-Generaal en Raden eene missive van Thijssen, gedateerd 26 Mei van hetzelfde jaar, waarin deze hun terloops en kortweg, alsof het eene onbelangrijke zaak gold, mededeelde, dat hij den 25 Mei het verbond, hetwelk den 9 Maart door Maetsuycker met de Portugeezen was gesloten, op hun verzoek had laten afkondigen. Tevens zond hij een afschrift van de akte van afkondiging over. En hieruit bleek nu, dat hij, in plaats van overeenkomstig de bepalingen van het verbond den zijnen te gelasten, elken aanval op de kaneellanden, van wie ook, tegen te gaan, hun uit naam van Gouverneur-Generaal en Raden van Indië had bevolen „voortaan en in toecomende omtrent de onderdanen van den Coningh van Candia ende hare goederen alle vijantschap, offentie ende hostiliteyt te plegen, mitsgaders allen afbreuck, waer immers connen ofte mogen doen.”¹⁾

't Is begrijpelijk, dat de Hooge Regeering bij de ontvangst van dit bericht evenzeer verbaasd als ontsteld moest wezen²⁾. Hoe was het mogelijk, dat Thijssen zulk eenen misslag had kunnen begaan? Was hij niet even goed bekend met de plan-

¹⁾ Deze akte, ontleend aan het Verbaal van Ceilon, is als Bijlage XXXIV opgenomen.

²⁾ Vgl. de generale missive van 17 December 1645. Bijlage XXXI.

nen van Gouverneur-Generaal en Raden, die hij zelf nog wel had aangeraden en ten uitvoer gelegd, als met de bedoeling, waarmede Maetsuycker het verbond met de Portugeezen had gesloten? Hoe kon hij dan aldus met één slag vernietigen, hetgeen met zooveel zorg tot stand was gebracht? Blijkbaar had hij zich door de Portugeezen laten misleiden, die er, zooals blijken zal, eene goede reden voor hadden, waarom zij de Kompagnie gaarne in een openbaren oorlog met den maharadja van Kandi gewikkeld zagen. Maar dezen hadden hem toch nooit kunnen dwingen in de afkondiging den naam van Radja Singha te noemen. Terecht kon de Hooge Regeering zich met de grootste verwondering afvragen, hoe Thijssen er toch toe gekomen kon zijn, geheel op eigen gezag en zonder de minste aanleiding den maharadja rechtstreeks den oorlog te verklaren. ¹⁾

De gevolgen van dezen misslag konden natuurlijk hoogst nadeelig voor de Kompagnie worden. De oorlog met Radja Singha zou haar op zich zelf grooten last veroorzaken. Ongewijfeld zou deze thans in plaats van de kleine benden, eene groote krijgsmacht naar de kaneellanden afzenden. Om deze te beschermen zou de Kompagnie een grooter getal troepen dan vroeger in het veld moeten houden, hetgeen haar zeer op kosten zou jagen. Zoowel de kaneeloogst, als de overige werkzaamheden zouden natuurlijk ten zeerste door den krijg belemmerd worden. Daarenboven zou de Kompagnie nu wel nimmer betaling verkrijgen van de som, welke de maharadja haar verschuldigd was en thans meer dan 14 tonnen gouds bedroeg.

En toch moest dit alles niet als het nadeeligste gevolg van de door Thijssen begane fout beschouwd worden. Er bestond nog eene andere reden, waarom de Hooge Regeering voor-

---

¹⁾ Generale missive van 17 December 1645. Bijlage XXXI, „...soodat niet weten, waer den gouverneur Joan Thijssen (sijnde anders gauw genoeg) sijn verstant geweest moet sijn, als daertoe geresolveert heeft, ...”

namelijk een openbaren oorlog met Radja Singha had willen vermijden, en waarom deze voor de Portugeezen juist gewenscht was. In het najaar van 1645 was de eindbeslissing over het verdrag van Goa nog niet uit Europa gekomen. Hiervan zou het nu, gelijk men weet, afhangen of Negombo en zijne onderhoorige landen al dan niet in het bezit der Kompagnie zouden blijven. Nu hadden de aanspraken, welke de Hooge Regeering op deze sterkte had laten gelden, alleen gesteund op hare bewering, dat zij haar niet voor zichzelf maar voor den maharadja van Kandi had veroverd. Zou zij dit echter thans kunnen blijven volhouden, nadat zij zelve dien vorst den oorlog had verklaard? Zouden de Portugeezen niet terecht de vernietiging van het traktaat van Goa en de teruggave van Negombo kunnen vorderen? Wellicht hadden dezen alleen daarom bij Thijssen op de afkondiging van het verbond van Gale aangedrongen.

De Hooge Regeering zag dit gevaar en tevens begreep zij dat er slechts één middel zou zijn om het te voorkomen, en wel, de door Thijssen begane misslag zoo spoedig mogelijk te herstellen. Onmiddellijk besloot zij dan ook, eene poging daartoe in het werk te stellen en te dien einde een „ervaren, cloecq ende verstandich” persoon naar Ceilon te zenden. Voor deze zending werd wederom Johan Maetsuycker uitgekozen. Hem werd opgedragen alle stappen te doen, welke tot eene spoedige verzoening met Radja Singha zouden kunnen leiden. Verder zou hij, om dezen vorst te bewijzen, dat de oorlogsverklaring geheel buiten medeweten en tegen den zin van Gouverneur-Generaal en Raden was geschied, terstond na zijne aankomst Jan Thijssen uit diens ambt moeten ontslaan. ¹⁾

Den 2 Februari 1646 vertrok Maetsuycker van Batavia. Ongelukkig werd zijne reis door storm en allerlei ongevallen zeer vertraagd, zoodat hij eerst den 27 April te Gale aan-

---

¹⁾ Instruktie voor Maetsuycker, 1 Februari 1644. R. A. Generale Missive, 17 December 1645. Bijlage XXXI.

kwam. Aldaar bleek het hem nu, dat de oorlog reeds was ontbrand en de vijandelikheden een aanvang hadden genomen.¹⁾

Gedurende het geheele jaar 1645 had de maharadja niets van zich laten hooren. Maar in April van het volgende, kort voor de aankomst van Maetsuycker te Gale, had hij eene krijgsmacht een inval in het gebied van Negombo laten doen. Zonder moeite was deze echter door de aldaar te velde liggende troepen der Kompagnie verdreven. Bij deze gelegenheid hadden de laatste eenige Singaleezen gedood en een viertal olifanten, het persoonlijk eigendom van Radja Singha, buitgemaakt.

Ten zeerste vertoornd, deed nu Radja Singha zelf met eene veel grootere macht een tweeden inval. En deze slaagde beter dan de eerste. De Nederlandsche troepen werden teruggedreven en eindelijk omsingeld in een dorp, waar zij zich hadden verschanst. Tevergeefs werd er van uit Negombo eene afdeeling van 143 man met twee kanonnen tot ontzet gezonden. Ook deze werd door Radja Singha teruggeslagen en ten slotte geheel vernietigd, bij welke gelegenheid hare aanvoerder Adriaan Van der Stel werd gedood en vele manschappen krijgsgevangen werden gemaakt. Kort daarop, den 15 Mei, moesten ook de omsingelde troepen zich overgeven. Met bijna 500 gevangenen keerde de maharadja daarop zegevierend naar Kandi terug.²⁾

Terecht was Maetsuycker thans beducht, dat het hem na deze gebeurtenissen veel moeite zou kosten, de vriendschap met Radja Singha te herstellen, en dat hij in geen geval daarin spoedig zou kunnen slagen. Dit bleek toch inderdaad het geval te zijn. Op geen van de brieven, welke Maetsuycker

---

¹⁾ Maetsuycker aan G.-G. en R., 23 Mei 1646. R. A. G.-G. en R. aan Bewindhebbers, 15 Januari 1647. Bijlage XXXIX.

²⁾ Maetsuycker aan G.-G. en R., 21 Mei en 6 Juli 1646 R. A. G.-G. en R. aan Bewindhebbers, 15 Januari 1647. Bijlage XXXIX.

in de maanden Mei en Juni naar Kandi zond, ¹⁾ ontving hij eenig antwoord. Evenmin scheen het ontslag van Thijssen, die den 24 Mei naar Batavia werd gezonden, ²⁾ eenigen indruk op den maharadja te maken.

Terwijl de zaken aldus stonden, gebeurde inderdaad, hetgeen de Hooge Regeering zoozeer had gevreesd: de Portugeezen eischten de teruggave van Negombo.

Den 27 Maart 1845, nog vóór het traktaat van Goa in de Nederlanden bekend kon zijn, was er in den Haag, vooral op aandringen van den gezant van Frankrijk, die ongaarne de wederopvatting van den krijg tusschen de Nederlanders en de Portugeezen in Indië had gezien, ter beslechting van het over Ceilon bestaande geschil, tusschen den gezant van Portugal, Francisco de Souza Coutinho en de Staten-Generaal een verdrag gesloten. ³⁾ Daar dezen echter van den gang van zaken in de overzeesche gewesten van het laatste jaar geene kennis konden hebben, hadden zij deze overeenkomst aangegaan in de veronderstelling, dat de oorlog aldaar nog voortduurde. Dit bleek uit de beide artikelen (1 en 2), waarbij bepaald werd, dat de landen van Gale voorloopig het eigendom der Portugeezen zouden blijven, maar dat dezen den Nederlanders jaarlijks 600 quintalen kaneel ⁴⁾ zouden moeten afstaan, en dat deze toestand zoolang zou duren, totdat het geschil door onzijdige scheidsrechters beslecht zou zijn. ⁵⁾ Verder

---

¹⁾ Uittreksels van deze brieven zijn te vinden bij Valentijn „Bijzondere Zaaken van Ceylon”, pg. 121 vlg.

²⁾ Vgl. in de Generale missive van 15 Januari 1647, bijlage XXXIX, de redenen, waarom Thijssen door G.-G. en R. niet verder werd gestraft, maar spoedig daarna tot gouverneur van Malakka werd benoemd.

³⁾ Dit traktaat bij Aitzema, III, pg. 28 vlg. Het Latijnsche origineel bij Du Mont, Corps Diplomatique, VI., pg. 307 vlg.

⁴⁾ Een quintaal = 128 Portugeesche $\mathcal{E}$.

⁵⁾ Terecht konden G.-G. en R. in hunne Generale missive van 17 December 1645 (Bijlage XXXI) naar aanleiding van deze bepaling aan de Bewindhebbers schrijven: „ende (het) comt nu wel, de saken bevorens hier affge-

zouden de schepen, goederen, plaatsen, forten etc., welke na het tijdstip, waarop de vrede in Indië afgekondigd had moeten worden, veroverd waren, teruggeven moeten worden.¹⁾ Tevens echter bevatte het verdrag de bepaling, dat, zoo er inmiddels tusschen de Nederlanders en de Portugeezen in Indië een provisioneel traktaat betreffende de landen van Gale, als ook over de restitutie van schepen, goederen enz., was gesloten, dit traktaat dan geldig zou blijven.²⁾

Zoodra dit verdrag in Indië bekend was geworden, hadden de Portugeezen besloten op grond daarvan Negombo van de Kompagnie terug te vorderen. In het voorjaar van 1645 was Philippo Mascarenhas, de landvoogd van Ceilon, tot onderkoning van Goa benoemd in plaats van d'Aveyres, wiens tijd was afgelopen. Zooals wij weten, was het juist deze nieuwe onderkoning geweest, die zich altijd het hardnekkigst tegen den afstand van eenig grondbezit op Ceilon aan de Nederlanders had verzet. Natuurlijk moest hij thans gaarne de gelegenheid aangrijpen om te trachten althans een gedeelte daarvan terug te bekomen. Hij had dus aan zijnen opvolger in het bestuur van Ceilon, Manoël Mascarenhas

---

handelt sijn geweest, waarbij vrij wat meer voordeel is bedongen, als H. H. M. bij voornoemde tractaet hebben gelieven te doen etc."

¹⁾ Art. V. Ab utraque parte naves ac merces detentae, pariterque loca et fortalitia capta a tempore divulgationis Generalis pacis, duodecimo die Junii anno 1641 utrimque in India Orientali institutae, sine ulla mora restituentur; ea lege ac conditione, ut inter utriusque partis gubernatores atque praefectos in India Orientali de modo restituendi naves, merces ac fortalitia supradicta conveniendum sit.

²⁾ Art. IX. Quod si inter utriusque partis gubernatores et praefectos in India Orientali provisionalibus aliquis tractatus de jurisdictione territorii ad fortalitium Gallae pertinentis, deque restitutione modoque restituendi naves ac merces detentas, pariter loca et fortalitia capta a tempore etc. . . . ; tali casu supradictus tractatus inter utriusque partis gubernatores et praefectos in totum effectum, quod ad jurisdictionem de qua contrahitur sortietur. . . .

Homem, ¹⁾ opgedragen, pogingen daartoe in het werk te stellen.

Ingevolge dit bevel zond Manoël Mascarenhas, zoodra hij bericht van de aankomst van Maetsuycker te Gale had ontvangen, dezen in Mei 1646 een schrijven, waarin hij hem de redenen ontvouwde, waarom de Portugeezen den Nederlanders thans met het volste recht den eisch tot teruggave van Negombo meenden te mogen stellen. Deze redenen waren de volgende: Bij het verdrag van Goa had de toenmalige onderkoning Negombo aan de Kompagnie, trouwens slechts in deposito, afgestaan, maar onder protest, daar hij er toe gedwongen was geweest. Tevens echter was bij dit verdrag bepaald, dat het in ieder geval geheel afhankelijk zou zijn van de eindbeslissing der wederzijdsche soevereinen in Europa. Eene beslissing over de bestaande geschillen was thans aldaar gevallen; het 5°. artikel van het traktaat van den Haag gelastte algeheele restitutie van alles, hetgeen sinds den 22 Februari 1643 aan weerszijden in Indië was veroverd. 't Was dus duidelijk, dat ook Negombo hieronder begrepen moest zijn. ²⁾

't Is begrijpelijk, dat Maetsuycker eenigzins ongerust was, toen hij dit schrijven van Manoël Mascarenhas ontving. Bij zijn vertrek uit Batavia had de Hooge Regeering hem opgedragen de aanspraken der Kompagnie op Negombo zoo goed mogelijk te verdedigen, wanneer de Portugeezen de teruggave

---

¹⁾ Deze was voor dien tijd bestuurder van Kochin geweest.

²⁾ Deze redenen zijn vervat in het protest, hetwelk Manoël Mascarenhas aan Maetsuycker deed toekomen, toen deze weigerde zijnen eisch in te willigen. Zoowel het Latijnsche origineel als de Portugeesche en Nederlandsche vertalingen van dit protest bevinden zich op het Rijks-Archief. Het eerste is getiteld: „Rationes et protestationes a natione Lusitana Belgicae nationi factae atque exhibitae pro restitutione sibi faciendi arcis Nigumbensis et omnium terrarum ac locorum, quae incolae arcis Gallensis non habebant eo tempore quo facta est in India publica manifestatio tractatus generalis induciarum ad decem annos in virtute novi tractatus provisionalis Haga Comitum facti, anno superiori 1645.”

van deze sterkte mochten vorderen. ¹⁾ Maar zulk eene verdediging zou zeer moeielijk zijn. Maetsuycker moest immers wel inzien, dat de Portugeezen niet geheel en al ongelijk hadden. Wel is waar kon het 9°. artikel van het Haagsche verdrag, hetgeen bepaalde, dat de vroeger in Indië gesloten traktaat geldig bleven, in het voordeel der Kompagnie uitgelegd worden, maar terecht konden de Portugeezen de kracht van deze bepaling ontkennen, daar zij inderdaad slechts onder uitdrukkelijk protest en beroep op de eindbeslissing uit Europa in het traktaat van Goa hadden toegestemd. In ieder geval moest dit achtergesteld worden bij het Haagsche, ook al moest men volgens de woorden van dit traktaat zelf den voorrang aan dat van Goa geven, daar de wederzijdsche soevereinen zeker niet hadden bedoeld een verdrag, dat den Portugeezen afgedwongen was, te handhaven. Maar in dit geval moest volgens het 5°. artikel ook Negombo worden teruggegeven; de aanspraken op deze sterkte hadden de Nederlanders door hunne oorlogsverklaring aan den maharadja van Kandi geheel verloren.

Dit inziende besloot Maetsuycker te trachten, de zaak op de lange baan te schuiven, en ondertusschen zijne pogingen om Radja Singha te verzoenen voort te zetten. ²⁾ Dientengevolge poogde hij in zijn antwoord aan Mascarenhas zooveel mogelijk nadruk te leggen op het 9°. artikel van het Haagsche traktaat en aan te toonen, dat dienvolgens het verdrag van Goa in zijn geheel gehandhaafd moest worden. ³⁾ Op deze wijze wist hij gedurende eenige maanden de onderhandelingen te rekken. Maar aan den anderen kant gelukte het hem niet binnen dien tijd de vriendschap met Radja Singha te her-

---

¹⁾ Instruktie voor Maetsuycker, 1 Februari 1646. B. A. G.-G. en B. aan Bewindhebbers, 15 Januari 1647. Bijlage XXXIX.

²⁾ Maetsuycker aan G.-G. en B., 6 Juli 1646. Bijlage XXXV.

³⁾ Antwoord van Maetsuycker op het bovengenoemde protest van Mascarenhas. B. A. Het Latijnsche origineel bevindt zich daar echter niet meer.

stellen. Wel ondernam deze geen nieuwen veldtocht na dien in het gebied van Negombo, maar evenmin zond hij eenig antwoord op de talloze brieven, welke Maetsuycker tot hem richtte. ¹⁾

Zoo gingen een vijftal maanden voorbij, toen den 24 Oktober de padre Gonçalo de Veloso te Gale aankwam, als afgevaardigde van den onderkoning, die besloten had de hangende zaak betreffende Negombo nu eens ten einde te brengen.

Maar intusschen had zich voor Maetsuycker eene gelegenheid opgedaan om zich aan alle verdere onderhandelingen met de Portugeezen te onttrekken en hunne eischen af te slaan, zonder dat hij de verzoening met den maharadja tot stand zou behoeven gebracht te hebben.

Reeds in het begin van 1646 toch waren in Indië geruchten in omloop gekomen omtrent verraad, hetwelk door de Portugeezen in Brazilië tegen de West-Indische Compagnie gepleegd zou zijn. Met zekerheid was er echter toen nog niets naders van bekend geweest, maar gedurende den loop van dat jaar hadden die geruchten een vasten vorm aangenomen en was men de bijzonderheden van den opstand der Portugeesche onderdanen tegen het Nederlandsche gezag te weten gekomen. ²⁾

Groot was de indruk, welken deze gebeurtenis op de Nederlanders in Oost-Indië had gemaakt. Allerwege waren zij hunne Portugeesche naburen als geheime en verraderlijke vijanden gaan beschouwen. De gespannen verhouding, welke ook na den vrede tusschen de Nederlanders en de Portugeezen in Oost-Indië had bestaan, scheen thans zelfs het weder opvatten van den oorlog, die eerst zoo kort was geëindigd, tengevolge te zullen hebben. ³⁾

¹⁾ G.-G. en B. aan Bewindhebbers der O.-I. K., 15 Januari 1647. Bijlage XXXIX.

²⁾ Netscher. *Les Hollandais au Brésil*, pg. 141 vlg.

³⁾ In een volgend gedeelte hoop ik den invloed van het gebeurde in Brazilië op den gang van zaken in Oost-Indië, vooral die van Ceilon, nader te behandelen.

Van deze stemming besloot Maetsuycker nu gebruik te maken. Toen de gezant van den onderkoning hem terstond na zijne aankomst verzocht de bepalingen van het Haagsche traktaat op te volgen,¹⁾ gaf hij dezen zonder omwegen te kennen, dat hij, ook al werd hij van de rechten der Portugeezen overtuigd, er toch niet aan zou denken ze te voldoen, vóór hij daartoe uitdrukkelijk bevel zijner superieuren had gekregen. Voorts verklaarde hij den gezant, dat, volgens zijne meening, een zoodanig bevel niet te verwachten was, daar wegens het gebeurde in Brazilië, in Europa reeds weder oorlog tusschen Portugal en de Vereenigde gewesten uitgebroken zou zijn.²⁾

Hiertegen kon Gonçalo de Veloso weinig inbrengen. Vruchteloos trachtte hij aan te toonen, dat de opstandelingen in Brazilië niets gemeens hadden met de Portugeezen in Oost-Indië, het gelukte hem niet, Maetsuycker tot andere gedachten te brengen. En daar hij wel bemerkte toch niet te zullen verkrijgen, hetgeen hij verlangde, moest hij reeds den 1 November onverrichter zake weder vertrekken.³⁾

Spoedig zou blijken, hoe beleidvol Maetsuyker in deze zaak had gehandeld en welk een goeden blik hij op de toekomst had gehad. Immers nog in het jaar 1646 zonden de Staten-Generaal aan de Hooge Regeering te Batavia eene waarschuwing om, met het oog op den opstand in Brazilië, wel voor de Portugeezen op hare hoede te zijn. En den 16 Augustus van hetzelfde jaar schreven de Bewindhebbers haar „alsoo het credit van den ambassadeur (van Portugal) bij de Regeering alhier geheel uyt is, vertrouwen wij, dat om Negombo

---

¹⁾ Vgl. de missive van Gonçalo de Veloso aan Maetsuycker, 26 Oktober 1646. Bijlage XXXVII A.

²⁾ Maetsuycker aan Gonçalo de Veloso, 27 Oktober 1646. Bijlage XXXVII B.

³⁾ Maetsuycker aan de Bewindhebbers der O.-I. K., 9 November 1646. Bijlage XXXVI.

te restitueren geen noot hebben" ¹⁾). En inderdaad werd een bevel om Negombo aan de Portugeezen terug te geven nimmer te Batavia ontvangen.

Zoo bleven de Nederlanders na den vrede in het bezit van Negombo. En hierdoor hadden zij hun doel bereikt; zij hadden het grootste gedeelte der Ceilonsche kaneellanden onder hun gezag gebracht en dus het overwicht in den kaneelhandel verworven. Met dit resultaat van den arbeid, dien zij aan de uitvoering hunner plannen betreffende Ceilon hadden ten koste gelegd, konden zij zich voorloopig ten volle bevredigd gevoelen. Het monopolie van den kaneelhandel zou hun ten deel vallen, nadat zij, weinige jaren nadat het bestand met Portugal geeindigd was, hunne mededingers geheel van Ceilon verdrongen zouden hebben.

---

¹⁾ Deze belangrijke missive van de Bewindhebbers aan G.-G. en B. is als bijlage XXXVIII opgenomen.